

september 2014

GLAS PODZEMLJA

GLAS PODZEMLJA

Glasilo
Društva za raziskovanje jam Ljubljana

Naslov izdajatelja:
DZRJL, Luize Pesjakove 11, 1000 Ljubljana
e-mail: dzrjl@speleo.net
<http://www.dzrjl.si>

Spletna izdaja:
http://www.speleo.net/glas_podzemlja

Urednik:
Matej Dular

Uredniški odbor:
Jure Košutnik, dr. Mitja Prelovšek

Naslovnica:
Triangulacija - serija brezen v Evklidovi piščali
(foto: Matic Di Batista)

Lektorica:
Tanja Tomšič

Stavek:
Matej Dular

Tisk:
Birografika Bori, d. o. o.

Naklada:
150 izvodov

ISSN 1581-8942

Ljubljana, september 2014

september 2014
GLAS PODZEMLJA

UVODNIK:	3
RAZISKOVANJE:	
Matic Di Batista: Dvojčka pod Viševnikom	4
Mitja Prelovšek, Franci Gabrovšek, Matt Covington: Raziskave v Renetovem breznu 2011-2012...	8
Matic Di Batista: Najina jama	13
Tomaž Krajnc, Mitja Prelovšek: Jesen na Snežniku je lepa	15
Rok Greccs: Žpanova črna kuna	18
Bojana Fajdiga: Jama v Senožeti	20
POROČILA:	
Matej Blatnik, Uroš Kunaver: Prvomajski tabor 2013	22
Tomaž Krajnc, Matej Blatnik: Prvomajski tabor 2014, Banja Loka, Kočevje	23
Matiya Perne: J2 ali Kako sva z Maticem potovala v daljno Mehiko, da sva šla tam enkrat v jamo	26
Špela Borko: Jamar - neobičajna življenjska oblika	32
Rok Greccs: Čiščenje jame pri koprivski cerkvi	34
Mitja Prelovšek: Čiščenje Lepe jame pri Petrovem hribu	35
Rok Greccs: Čiščenje Jakcovega brezna pri Hruševici	37
ČLANKI:	
Jure Košutnik: Raziskovanje ledenih jam - najdaljši nepretrgan niz izmerjenih temperatur v Sloveniji	38
Primož Presetnik: Nekaj o kazalnikih uspeha društva	40
DRUGI PRISPEVKI:	
Jure Košutnik: Temperatura veteranske akcije 2012	49
Teo Delić: Tisti dan sem sedel na ušesih	51
Boris Sket: Tiralica	53
Boris Sket: Mea culpa ali Kako smo ob čisto znanstveni dejavnosti odkrili nov del Najdene jame ali še drugače, En zapoznel prispevek po 50-letnici preboja v Radeščkovi pasaži ...	54
Primož Presetnik: Kako sem preko jame Bilpa naletel na predvojnega člana Društva za raziskavanja podzemskih jam	56
Primož Presetnik: Foto zgodba: Ekскурzija Bilpa 25. 7. - 27. 7. 1941	59
Metod Di Batista: Srečanje ob 50. letnici raziskav na Kaninskem pogorju	61
Jurij Kunaver: Ivanu-Vanču Gamsu v slovo	64
France Šušteršič: Prispevek akad. prof. dr. Ivana Gamsa k poznavanju speleogeneze - pogled z jamarjevega zornega kota	67
Igor Maksim Košir: Okrogla obletnica	70
RAZVEDRILO:	
Matej Dular: Za vzorec novih pesmi	73
Aleksandra Privšek: Desetletje obletnic	74
Matej Dular: Prigoda zasedenega veterana	77
Matej Dular: Jamarska križanka	80

Matej Dular

UVODNIK

Od uvodnika do uvodnika teče življenje urednika. Spet smo tam, tik pod vrhom – čas pomanjkanja je pozabljen, sedaj je čas izobilja in na uredniški mizi se bohotijo nabrani sadovi vašega dela. Sem in tja je bilo treba malo spodkopati, povleči, in žal se kak lep primerek tudi ni hotel izpuliti iz lenega mentalnega substrata. Škoda. Ne morem ravno reči, da smo pokrili vse najpomembnejše in najvrednejše društvene dosežke, a voz je naložen, dovolj poln in pripravljen, da ga poženemo po klancu... Naj ropota in poskakuje, da bo veselje – naj se ga vidi in sliši. Prispevki z dolgimi naslovi pa naj ponosno mahedrajo v vetru zadaj. Dovolj ste čakali, vem da ste nestrpni, zato kar brez zavlačevanja, gremo... Ajde deca, tecite za njim!

Matic Di Batista

DVOJČKA POD VIŠEVNIKOM

Odkritja v Evklidovi piščali so naše zanimanje za območje pod Viševnikom večala z vsakim metrom. To je privedlo do številnih poletnih in zimskih terenskih ogledov, na katerih smo našli kar nekaj zanimivih lukenj, jih raziskali in izmerili. Vendar na žalost nobena jama ni dosegla pričakovanj in vse so se zaprle po največ 60 m globine.

Konec julija 2013 smo skupaj z manjšo skupino Američanov pod vodstvom družine Covington, organizirali enotedenski tabor v bližini Evklidove piščali. Na enem izmed terenskih ogledov sva z Gilly našla med neskončnim ruševjem manjšo skalno udornico, ki je imela na eni strani na vrhu zanimiv vhod (1 m x 1.5 m). Ta se je odpiral s strmim pobočjem v vhodno dvoranico. Na dnu udornice je bil še drug vhod – majhna razpoka z nekaj prepaha.

Prva jama je kasneje dobila ime Platonovo šepetanje. Platonovo zaradi besedne igre z besedo plato (slov. smo tako rekli podom pod Viševnikom, angl.: Pa

to je to – ime za Platona!) in povezave z Evklidom. Šepetanje pa zaradi konstantne menjave prepaha, ki je spominjal na šepet.

Drugo jamo smo poimenovali Trubarjev dah. Vhod smo namreč »reformirali« na dan reformacije, zaradi prepaha smo imenu dodali še dah.

Platonovo šepetanje so začeli raziskovati Američani z Mattom na čelu, saj se je slovenski del ekipe preselil na Kanin. Tisti teden so prišli nekaj čez 200 m globoko. Do tam so jih vodili prostorni in nekoliko mokri »šahti« precejšnih dimenzij, ki jih na tistem koncu nismo vajeni. Konec avgusta sva se v jamo odpravila še z Garminom, saj naju je zanimalo, kaj smo našli ter kam gre jama naprej. Takrat sva dosegla globino nekaj čez 300 m. – Obrnila sva se, ker nama je zmanjkalo vrvi in časa.

Jeseni se je pojavila tudi ideja, da bi Matt takoj po novem letu ponovno prišel z manjšo skupino z nameni raziskovanja v Platonovo šepetanje. Zato smo jamo pustili in začeli s Trubarjem. Vsi smo bili prepričani, da bo hitro prišel do Platona, saj bi bilo čudno, da bi bila vhoda tako blizu skupaj (10 m) in ne bi bila povezana.

Vse skupaj se je odvijalo precej drugače. Jama je bila že po treh akcijah globoka skoraj 100 m ter se z vsakim metrom bolj oddaljevala od Platona. Najbolj zanimiva pa je bila smer, saj se je usmerila kam drugam kot proti Evklidovi piščali.

Na novoletni ekspediciji se nas je v jamo (Platonovo šepetanje) odpravilo 9 (od tega dva Američana in dva pol-pol), ob super podporni ekipi, ki nam je pomagala znositi opremo do jame in kasneje od jame.

Na globini 300 m smo postavili bivak in 6 dni preživel v jami, kjer smo pridno raziskovali. Jama smo v teh 6 dneh poglobili na 560 m in raztegnili preko kilometra. Razmere so bile v času ekspedicije na površju obupne, saj je deževalo skoraj do vhoda v jamo. Tako smo en dan preživel skoraj cel na bivaku. Vendar pa to ni bil prevelik problem, saj smo imeli hrane dovolj, čas smo si krajšali pa s tarokom.

Vmes sva enkrat z Anžetom (DRP Škofja Loka) skočila še na Rudno polje, kjer so nama v vojašnici omogočili, da sva napolnila baterije za vrtalko in posušila mokra oblačila v kurilnici. Na poti od jame je namreč lilo kot za stavo. Anžetova iznajdljivost je prinesla še nekaj suhih oblačil, ki so jih gostje pozabili v hotelu na Rudnem polju. Uredil je tudi malico v vojašnici in navezal stike z vratarjem.

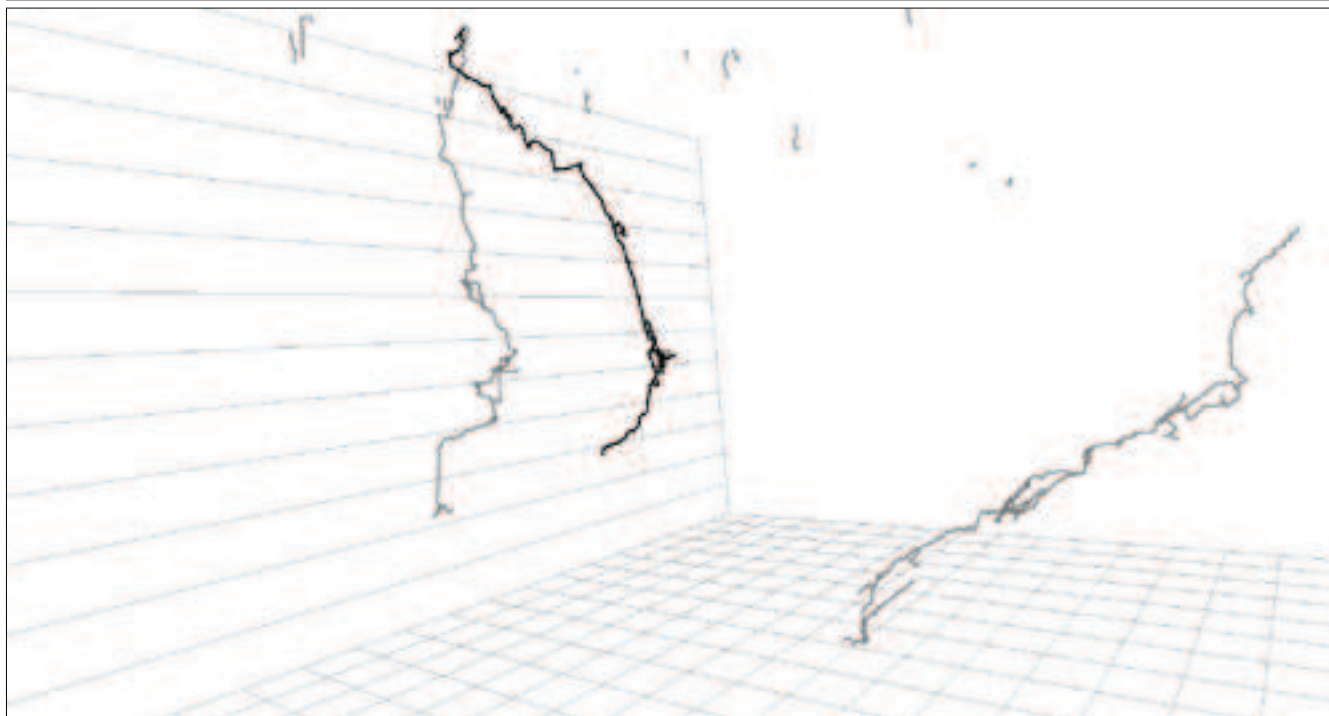
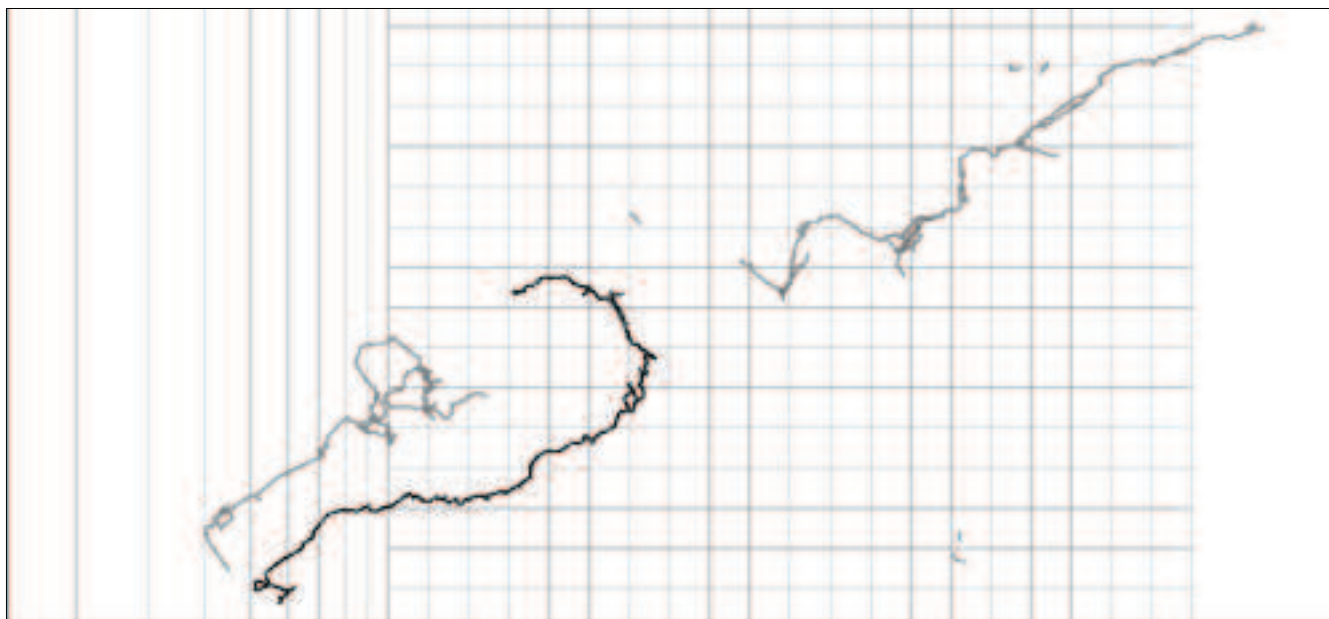
Odkopavanje vhoda v Trubarja (foto: Matic Di Batista)

Izplen ekspedicije je bil odličen. Jama se nadaljuje z ožino na dnu ogromnega brezna »Nevarna filozofija« na globini 565 m. Prav tako je sedaj jama daljša od kilometra. Nadaljnje raziskave bodo pa nekoliko počakale, saj je kmalu po ekspediciji globoko zadihal Trubarjev dah.

Akcije v Trubarja so se nato vrstile celo zimo. Snega je bilo ogromno, kar je prineslo naporno gaženje do vhoda in kopanje tudi do 6 m globokih lukenj v sneg, da smo dosegli vhod. Pot do jame je bila vedno polna ugibanj, ali bo vhod zasut, ali ne – in ni bilo nič nenavadnega, če je bil le teden po zadnjem obisku popolnoma prekrit s snegom.

Vhod v prvi meander na globini približno 60 m (foto: Uroš Kunaver)

3D model: zgoraj tloris, spodaj profil; leva jama Platon, na sredi Trubar (črno), desna jama Evklid

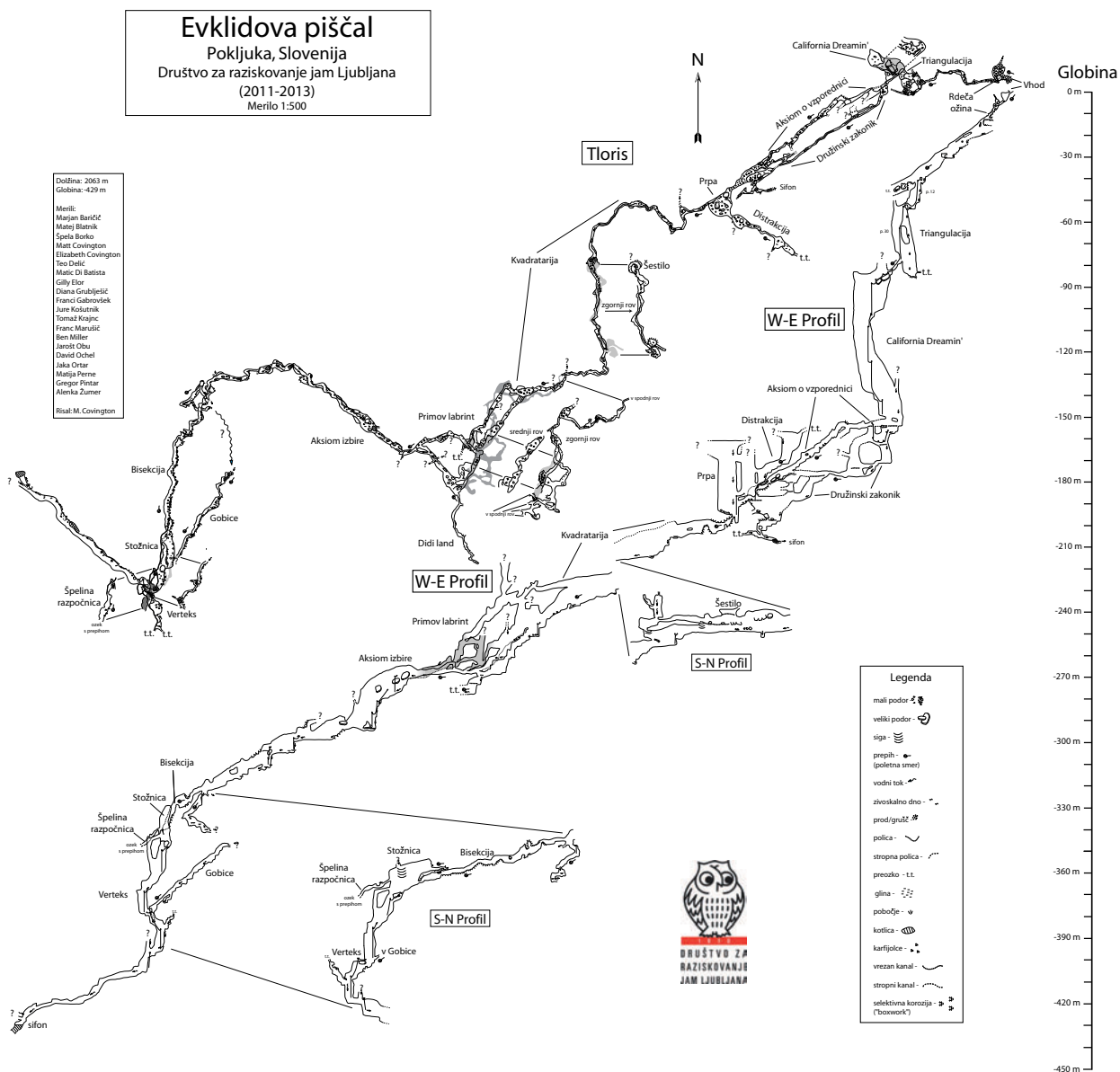
Vendar nas to ni ustavilo, saj smo bili vedno nagrajeni z novimi metri deviških rogov. Prvič se je jama ustavila na globini 270 m, kjer se jama zoži v (za večino) nepreahodno ožino. Ožino smo hitro popravili in za njo se je odprlo 30 in več metrov globoko brezno. Po dveh daljših stopnjah pride jama v brezno »Pit Bull«, ki se konča s skoraj zasutim dnom. Ob steni je sicer bila delno zasuta razpoka, kjer je Škamp poskušal s kopanjem, vendar mu ni uspelo kljub temu, da ga je Kivi vlekel.

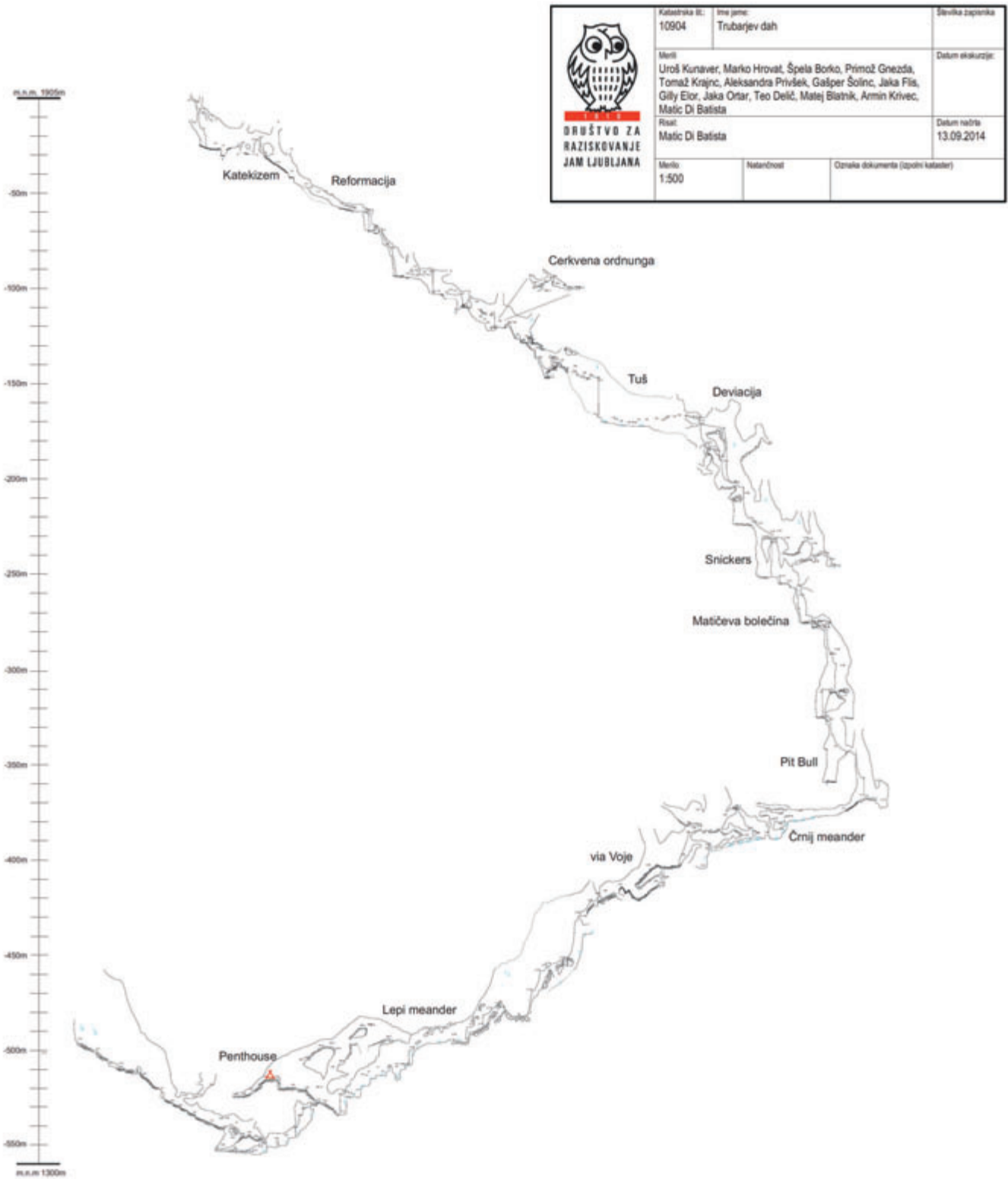
No, ker je bil prepih po celi jami tako obetaven, smo začeli z iskanjem alternative in hitro našli okno približno 15 m nad dnom. Tudi tu je bilo potrebno uporabiti kladivo, da smo prišli v vzporedno brezno, ki je nato pripeljalo v »Črni meander«. Ta se nadaljuje

do trenutno izmerjene globine 375 m. Kivi si je sicer ogledal še nadaljevanje in poročal o novem breznu kar lepe globine.

Jama gre v večji meri še vedno proti Evklidovi piščali, le zadnji del je zavil proti severu. Zanimivo je predvsem to, ker je ves čas obstajala možnost, da bo jama vseeno prišla v Platona. Po trenutnih meritvah in videnem je pa že pod nivojem (oz. na nivoju) znanih pritokov v Platonu.

Zadnje akcije so se odvijale v spomladanskem času in obiski jame so bili posledično precej neprijetni zaradi vse vode. Posledično smo z raziskavami za kak mesec zaključili. To bo dolg mesec, saj imamo odprto jama s prepihom, ki samo čaka, da se jo opremi in razišče.

Mitja Prelovšek, Franci Gabrovšek, Matt Covington

RAZISKAVE V RENETOVEM BREZNU 2011-2012

(Potop v Mattovem sifonu)

Ker ima ta prispevek status lepše zapisanega poročila, se bom slogovno navezal kar na podoben Matijev stavek iz Glasu podzemlja iz leta 2011. V njem ste lahko brali o raziskavah Renetovega brezna do Copacabane, pritočnega dela Kaliktorja in o sledenju »Reneščice«. V omenjenem prispevku so že nakazane glavne perspektive, in sicer potapljanje v končnem sifonu ter pregledovanje suhih odcepov v Kaliktorju. Za te aktivnosti pa je ključen bivak v spodnjih delih, saj je, kakor ugotavlja Matija, bivak Pr' Gabrčku bližje vходу kot pa dnu, kjer se lahko aktivno raziskuje. Stalno se tudi ugotavlja, da opremljanje v času raziskav iz klasičnih razlogov ni bilo optimalno in da se oprema v jami zaradi stalne namestitve stara, hkrati pa tudi obrablja. S tem postaja raziskovanje manj varno in ima za posledico pogosto preopremljanje.

Preopremljanje – oktober 2011

V jami smo se 1. in 2. oktobra 2011 mudili: Rok Stopar, Franc Marušič-Lanko in Tomaž Krajnc-Garmin. Poleg treninga smo imeli glavni cilj preopremljanje najbolj kritičnih delov ter zamenjavo starih vrvi. Kasneje opravljeni testi okoli 10 let starih »devetk« iz brezna Tip 700 ter brezna tik nad bivakom Pr' Gabrčku, ki jih je na Anthronu opravil Miha Staut prek Roka Stoparja, so kljub lepemu videzu pokazali na hudo nizke obremenitve (610–760 kg), pri katerih pride do pretrga na vozlu. Tudi vponke se lahko lomijo pri podobnih obremenitvah (710–2675 kg), a je prav tako kot pri vrveh na videz težko oceniti, katera bo bolj zdržala.

Preopremljanje, postavljanje spodnjega »Deluxe« bivaka in potapljanje v Mattovem sifonu I – november 2011

Pametni jamarji – nepotapljači nikoli ne bodo razumeli, zakaj se je smiselno potapljati v sifonu na -1240 m globine. Glavno perspektivo vidijo v stranskih in višjih rovih, kar je seveda smisla iščočim jamarjem razumljivo najbolj smiselno. Manj razmišljujoči ne iščemo smisla, raje si oprtamo transportke s potapljaško opremo in omogočimo potop – če že ni kaj boljšega na sporedu. Ker slednjega ni bilo ali pa so bili namenjeni prešibki, sem Franček za potop »okužil« Matta Covingtona, ki se občasno potaplja v globokih jamah.

Kmalu smo tudi ostali ugotovili, da je Matt posrečen in (pre)izkušen »model« potapljaškega jamarja (jamarja z nekaj potapljaškimi izkušnjami).

Začele so se priprave, ki so obsegale: preizkušanje potapljaške opreme (in »odpornosti« potapljača) v ledeno mrzli vodi, spremljanje snežnih, hidroloških in vremenskih razmer ter sklicevanje in razpuščanje zainteresirane ekipe, ko nam niso bile naklonjene snežne, vodne ali vremenske razmere. Nekaj dni pred odpravo so se naravne razmere kolikor toliko uredile, da smo izvedli bliskovit sklic ekipe, nabavili ves potreben potrošni material in spakirali robo v transportke. Izšlo se nam je tudi s številčnostjo zunanje ekipe, ki nam je pomagala s prenosom opreme do jame. Odločili smo se, da v eno transportko zbašemo še 100 m »desetke« ter 9 kompletov ploščic s karabini za preopremljanje najbolj kritičnih mest, kar nam je tudi uspelo.

Na Kanin smo se z gondolo podali 9. novembra 2011. Notranjo ekipo je sestavljalo 6 članov DZRJL (M. Covington, M. Di Batista, F. Gabrovšek, T. Krajnc, M. Perne in M. Prelovšek), Rok Stopar iz JD Dimnice Koper in Anže Oblak iz DRP Škofja Loka, zunanjo pa zvesti stari člani DZRJL (M. Baričič, D. Senica in G. Pintar). Prav posrečeno je bilo gledati bogato obložen Gregov nahrbtnik s potapljaško jeklenko na površju zasneženega Kanina, kjer lahko le sanjaš o tekoči vodi. Trije smo se še isti dan odpravili do bivaka Pr' Gabrčku, ostali člani notranje ekipe pa so prespali v jammerskem bivaku na površju in se v jamo do Kaliktorja odpravili naslednji dan. Rok je po svoji navadi v enem dnevu opravil pot iz Kopra do Kaliktorja. Vsak je imel za pasom povprečno dve transportki, mimogrede pa smo tudi preopremljali v spodnjih delih okoli Jurčka in v Kaliktorju postavili spodnji bivak. Tja je drugi del ekipe po celodnevem spustu prišel proti večeru. Proti končnemu sifonu smo se skupaj odpravili naslednjega dne, 11. 11. 2011, ob skorajda 11.15. Štiri minute kasneje od 11.11 smo odrinili zaradi vraževerja?, potop v končni sifon pa je Matt opravil med v 16.45 in 16.57. Čeprav se je mu je pri povratku zapletla potapljaška vrvica, je sam potop potekal odlično ob izjemno dobri vidljivosti, a za mokro obleko kritično mrzli vodi (2,8 °C).

Namen je bil dosežen: na površje je onkraj sifona v stranskem rovu izplaval na dnu okoli 8 m brezna z blatnimi stenami, glavno nadaljevanje pa je Matt videl v potopljenem počasi se spuščajočem glavnem

Matt pred potopom na peščeni sipini Copacabane (foto: Franci Gabrovšek)

elipsastem rovu. Ker sta obe jeklenki, ki nam jih je posodil Matej Mihailovski, imeli še 330 barov pritiska, smo jih pustili nad Copacabano za naslednji potop. Iz Renetovega brezna smo se zaradi tesnosti bivaka Pr' Gabrčku, ki omogoča normalno spanje le 4 osebam,

zopet odpravili v dveh skupinah. Prva je na površje prišla v soboto, 12. novembra, druga pa naslednji dan v zgodnjih jutranjih urah. Od Mattovega sifona do površja je brez večjega napora in z enim solidnim spancem moč priti v manj kot 24 urah.

Zaključim lahko, da nam je potop v najgloblje ležeči potapljeni sifon v Sloveniji, ki od tedaj nosi ime Mattov sifon, uspelo izvesti skozi šivankino uho. Za nekaj centimetrov višji vodostaj pod Minotavrovim skalnjakom bi nas ustavil. Kakšen član manj v zunanji in notranji ekipi tudi. Šele v poznih večernih urah smo v Kaliktorju uspeli postaviti bivak za vso ekipo. Zaradi prostornosti (v njem lahko prespi 7-8 oseb) nosi prestižno ime – Deluxe. Je na hudo dobrem izhodišču za raziskave v Kaliktorju na globini -1157 m. Kljub navidezno nevarni legi v aktivnem meandru je predvidoma nad višino poplavne vode. Zelo ugodne so bile tudi snežne in vremenske razmere, in sicer pri dostopu in pri povratku v dolino. V nedeljo, 13. novembra, je vhod preveval močan članski duh, saj se nas je pred vhomod kljub zimskim razmeram zbralo 22 članov. Raziskovalno ekskurzijo sem z 20-minutnim videom »Deep dive« dokumentiral Franček.

V Kaliktarju (foto: Franci Gabrovšek)

Preopremljanje – julij 2012

V vikendu med 7. in 8. julijem 2012 sta Jurij Anđelić-Yeti in Rok Stopar (ob zunanji pomoči Anžeta Oblaka s punco) z 200 m nove »desetke« in 10 kompleti vponk s ploščicami preopremila stopnje okoli Vodarne, Stare džombe in Prislilnega bivaka. Večinoma sta nadomeščala »devetke z desetakami«, okoli 80 m pa tudi starih »desetk«. Pohvalno je omeniti, da se je tudi tokrat iz jame izneslo skorajda ves »štrik«, ki je bil zamenjan.

Preopremljanje in priprave na potapljanje v Mattovem sifonu II – avgust 2012

Po Mattovem uspešnem potopu v končnem sifonu pri Copacabani je postalo jasno, da jamar potapljač najverjetneje ne bo kos novemu uspešnemu potopu. Potrebujemo jamskega potapljača, ki bo hkrati dober jamar. Resnici na ljubo jih lahko v Sloveniji preštejemo na prste ene roke, tudi če nam kakšen na desnici ali levici že manjka. Imel sem srečo, da je že pri prvem poizvedovanju močan interes pokazal Simon Burja, ki je imel izvrstne rezultate iz potapljanja na dnu Habečkovega brezna (preplavana 2 pritočna sifona), Križne jame 2 (dosežena globina -124 m) pa še bi se kaj našlo. Kot potapljač z odgovornim pristopom je vztrajal najprej pri ogledu sifona, ki bi mu na naslednji ekskurziji sledil potop do največje globine -40 m in dolžine nekaj sto metrov (oz. 1,5 ure pod vodo).

Prvi ogled sifona smo Franci Gabrovšek-Franček, Rok Stopar, Simon Burja in Mitja Prelovšek-Čot v vikendu 4. in 5. avgusta 2012 združili s preopremljanjem jame. Zavedali smo se namreč, da je jama mestoma še nezadovoljivo opremljena za vnovičen transport potapljaške opreme z množičnim obiskom in da bo vnovič potrebno menjati »štrike«, ploščice in karabine, vzpostavljati dvojna prepenjališča ipd. Zato smo v jamo vzeli 200 m »štrika« ter dobrih 20 kompletov ploščic s karabini, ki smo jih nameščali v Adrenalinu, Jurčku in Milanovem »šahtu«. V slabšem stanju smo pustili čakati še Bureka, Tomovino in Bruta.

V Kaliktorju je bil opažen največji vodostaj doslej, ki se je od tistega v novembru 2011 razlikoval za cca. +20 cm pri vstopu v Kaliktor, izmerjeni pretok pa je dosegal 101 l/s. Zaradi tega in pogostih ter močnih dotokov s stropa smo misel na sprehod do Mattovega sifona opustili, saj do njega suhi gotovo ne bi prišli. Kritično mesto je že omenjeni prehod v Kaliktorju tik pod Minotavrovim skalnjakom, v poletnem času pa je neugodno tudi neprostovoljno »tuširanje« pod močnimi curki v Kaliktorju. Prespali smo v bivaku Deluxe, ki je vremenske neprijetnosti in višanje vodostaja v spomladanskem in poletnem času prestal praktično

brez posledic in gotovo sega nad višino letnih poplav.

Opravili smo tudi nekaj speleoloških opazovanj: Franček sem bil pozoren na litologijo in potrdil, da je jama od globine 640 m navzdol v glavnem dolomitu, Čot pa sem opravljajl meritve temperature, električne prevodnosti in pH vode med dnom Adrenalina in bivakom Deluxe. Temperatura vode in povišan vodostaj kažeta, da »Renešica« najverjetneje izvira iz ledenika na italijanski strani in se spotoma do Boke hrani še z snežnico. Spotoma sem menjaval še ploščice za merjenje raztapljanja in tako dobil prve rezultate hitrosti raztapljanja od dna Adrenalina do Vodarne. Podrobno smo popisali tudi opremo in hrano na spodnjem bivaku.

Pozna jesen in zima 2012/2013 nam nista naklonili praktično niti enega vikenda, ko bi lahko odpravili potop v Mattovem sifonu, čeprav smo že imeli večkrat sestavljeno in sklicano ekipo. Novembra in decembra 2012 se je vlekla topla jesen z izredno visokimi vodami, ki so morda celo poplavlile bivak Deluxe, od decembra naprej pa je na Kaninu medlo kot že dolgo ne – do aprila 2013 se je na njem nabralo že 4–5 m snega. Poleg tega je ob koncu januarja 2013 zaradi snete jeklenice prenehala delovati tudi kaninska gondola ... Kljub temu bomo poskusili potop opraviti še letos pred poletnimi visokimi vodostaji v Kaliktorju.

Preopremljanje – oktober 2012

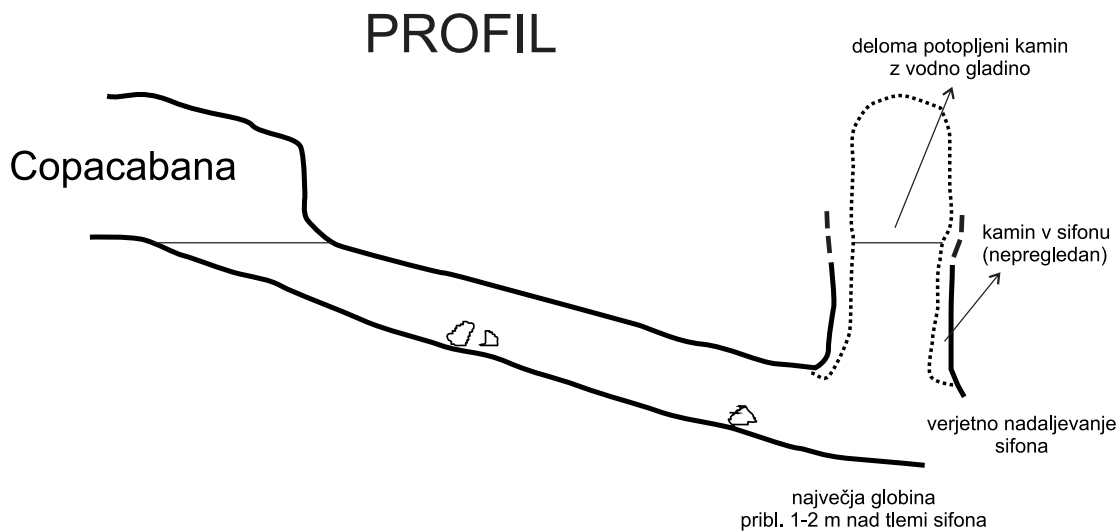
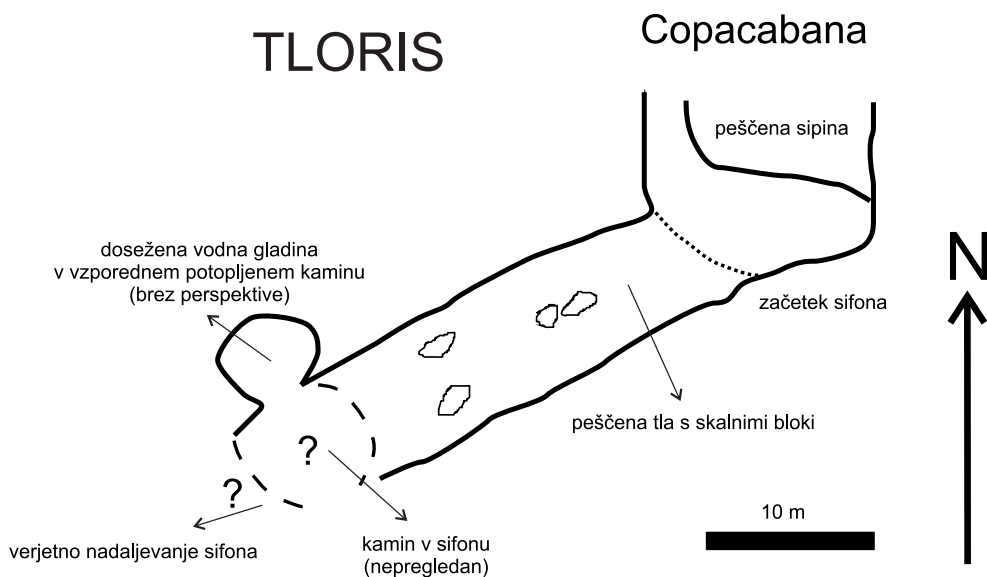
Preopremljanje in zamenjava vrvi v Brutu, Tomovini in Milanovem šahtu ter na nekaj prečkah sta potekali 5. in 6. oktobra 2012. Globlje se ni hodilo, saj je v jami nadpovprečno močno »deževalo«. V jami smo bili Franček, Rok Stopar, Tomaž Šuštar-Ikarus, Jaroš Obu, Matej Blatnik in Anže Oblak. »Sekundarni« dosežek tega preopremljanja je bila postavitev zasilnega bivaka nad bivakom Pr' Gabrčku, ki sedaj s to dislocirano enoto na cca. -700 m, ki je sicer precej daleč od tekoče vode, omogoča bivakiranje 7 osebam. Tudi to »ozko grlo« smo torej odpravili in nekoliko številčnejši ekipi se ni več potrebno deliti na »spodnjo« in »zgornjo«. V jami je bilo prinesenih tudi nekaj novih spalk – skupaj jih je trenutno šest.

Perspektive

Rene še vedno ostaja edina stalno opremljena 1000-metra v Sloveniji in kot taka edina primerna za aktivno raziskovanje vodnih rogov pod Kaninom. Žal to terja tudi svoj davek, saj je potrebno v zmernem tempu vzdrževati dobrih 1,5 km vrvi s pritrdišči, ki jih kljub odsotnosti svetlobe stalno načenja obraba ter naravni dejavniki. Z zamenjavo skorajda vseh »devetk v desetke« smo močno izboljšali varnost raziskovanja in

Skica končnega sifona pri Copacabani v Renejevem breznu (Matt Covington)

- datum potopa: 11.11.2011
- trajanje potopa: 12 minut
- vidljivost v sifonu: 6-7 m
- temperatura vode: 2,75 °C
- največja globina potopa: 10,3 m
- povprečna globina: 5 m

trajnost vrvi, za dokončno menjavo obrabljenih vrvi pa bo potrebno izvesti še eno delavno akcijo na najnižjih brezneh.

S pregledovanjem stranskih rogov in kaminov v Kaliktorju nismo niti začeli. Enostavno se nam po 2–3 dneh »puzanja« po jami s »trasportko« ali dvema ni več dalo in se nam je j... za stranske odcepe. So pa to poleg vnovičnega potopa v Mattovem sifonu lepi obeti za prihodnje, le planirati jih velja povsem ločeno od drugih (večjih) aktivnosti v jami, ki ti dodobra »spijejo« energijo in voljo.

Ob vstopu v dvorano Copacabane se zdi, da ima Kaliktor profil ključavnice, kjer zgornji del tvori nekaj metrov širok freatičen rov, spodnji del pa je poglobljen v meander. Dimenzije te »ključavnice« so impozantne za kaninske razmere in obetajo lepo število stranskih odcepov nad meandrom. Za primerjavo naj navedem kanjon Akob v Mali Boki, ki je podobnega morfološkega tipa (fosilni stranski rovi nad aktivnim

meandrom so Šenfidni rov, Rov čokoladnega preliva nad Jelinčičevo dvorano in forilni rovi okoli bivaka), a za vsaj enkrat manjši od tega na dnu Renetovega brezna. V planu imamo nekoliko podrobneje pomeriti pretoke v Kaliktorju, ki bi lahko nakazali na dotoke vzdolž znanih delov.

Omeniti velja, da je pritočni del Kaliktorja doživel le en obisk. Z raziskavami gorvodno seveda ne pridobimo na globini, je pa jasno, da lahko tamkaj prečimo mejo in se morda navežemo na kakšno jamo na boljše raziskani italijanski strani. To pa so že čezmejni projekti ...

Pred vhodom v Renetovo brezno pri povratku (foto: Franc Marušič)

Matic Di Batista
NAJINA JAMA

Najina jama se nahaja v Kamniških Alpah, na poti s Kokrškega sedla na Grintovec. Vhod v jamo je šolski primer vhoda, ker se nahaja pod lepo gladko steno, nekaj metrov nad planinsko potjo. Prav zato je čudno, da se jame ni odkrilo že prej.

Prvič sem jamo opazil pred kakimi 10 leti, ko sem bil z očetom na Grintavcu. Na povratku mi tisti del ni dal miru in čeprav takrat še nisem vedel o jamarstvu veliko, mi je bilo iskanje jame zanimivo. Vhod je bil tam, imel je prepah, bil je pa preozek, da bi šel lahko noter.

Ko sem se pridružil društvu, sem nekajkrat sicer spraševal o jamah v tistem koncu, vendar ni bilo pravih odzivov. V preteklosti so tam delali Francozi in še pred tem naši člani in niso našli nič pametnega.

Leta 2012 smo se s kolegi spet odpravili na Grintovec in na povratku sem se spomnil na tisto majhno luknjo s prepahom. Kraj sem hitro prepoznal in jama je bila še vedno tam. Sledilo je nekaj minut kopanja in bil sem noter. Od jamarjev je bila takrat prisotna še Diana, vendar nihče ni imel s sabo opreme. Po vhodni ožini sledi manjša dvoranica, ki takrat ni imela vidnega nadaljevanja. Bilo je je pa dovolj za registracijo.

Naslednjič sva se vrnila z Diano, da jama izmeriva in poskusiva najti nadaljevanje. Akcija je bila popoldanska, brez vrvi, le z macolo in merilci. Hitro sva našla med skalami v skrajnem koncu jame, kam gre prepah. Nekaj minut dela in bila sva skozi. Zadaj se je odprl lep, prostoren, vodoraven rov, katerega je takoj na začetku prekinilo brezno, tako da nisva mogla nadaljevati.

Tisto jesen smo izpeljali še tri akcije. V vsaki smo namerili in raziskali po 100 in več metrov. Navezali smo tudi nekaj stikov z oskrbnikom kočje, ki je hitro pokazal zanimanje za novo jamo na tistem koncu. Vmes nam je zunanja ekipa dveh Krajncev pustila pred jamo še prijetno presenečenje v obliki six-packa. Le-ta je nato v jami čudežno zgnil za približno eno leto, ko se je nato spet pojavil v vhodnih delih.

V letu 2013 smo se pozimi odpravili iskat dihalnike v okolici. Našli smo vhod kakih 50 m nad jamo, ki je imel nekaj prepaha, vendar niti slučajno ne toliko, kot ga ima spodnja jama.

Sledila je poletna vikend akcija, katere so se udeležili člani v kar lepem številu. Nekateri so akcijo vzeli tako evforično, da so s seboj pozabili vzeti čelado in posledično jamarili v stilu naših veteranov. Tisti vikend smo raziskali kar nekaj novih jam, vključno z jamo, ki smo jo locirali pozimi – Gorski privez in brezno pod

Najino jamo. Obe imata perspektivno nadaljevanje s prepahom, vendar bo za prehod potrebno širjenje v obeh.

Preko poletja so nato raziskave nekoliko zamrle zaradi perspektivnih projektov na drugih področjih. V jeseni smo se pa dvakrat vrnilo v jamo s tečajniki šole 2013. V jami smo pripravili tudi zasilni bivak, ki je na obeh akcijah odslužil več kot odlično. – Prva akcija se je sicer nekoliko ponesrečila, saj smo v dolini pustili pritrdišča, so nas pa vmes površinski podporniki spet presenetili s pivom na vhodu. – Na drugi akciji pa smo razširili lep del ožine na koncu jame. Za preboj pa nam je zmanjkalo časa in energije. Kot se za bivakiranje v jami spodobi, smo na obeh akcijah močno zamaknili površinski bioritem. Morda je temu botrovalo tudi samo vzdušje v jami z vso »žur opremo«.

Jama se nadaljuje, saj vleče v ožino na dnu jame močan prepah. Čaka na naslednjo akcijo in takrat bo potrebno s sabo vzeti dovolj materiala za premaganje ožin, da bomo prodrli skozi.

Obeti so dobri in če ne bomo tudi letošnje poletje porabili preveč časa v jamah na Pokljuki, bomo zagotovo nadaljevali z delom pod Grintovcem, kjer jamarje pričaka na vhodu pivo po tem, ko se utrujeni vrnejo iz jame.

Kucelj, pod katerim je vhod v jamo (foto: Matic Di Batista)

Tomaž Krajnc, Mitja Prelovšek

JESEN NA SNEŽNIKU JE LEPA

Dobra štiri leta so minila od glavnine raziskav v najgloblji jami na Snežniku. Tedaj smo v Breznu treh src (B3s) prišli do globine -606 metrov. Naj na hitro povzamem opis jame:

Gre za stopnjasto brezno z najdaljšo vertikalo okoli 200 m. Jama se konča z blatnimi ozkimi ožinami – kar kaže, da se dno jame nahaja v občasno zaliti coni – v katerih pa močno piha.

Prva ožina se imenuje Cepetalnica. Gre za 3 metrski meander, ki je že delno poširjen. V Cepetalnici je predvsem problem navzdol grede, saj se moraš na pol v zraku pripeti na »štrik«, ki gre v naslednje brezno, oprijemki pa so blatni. Nato sledi 35 m »štrikov«, ki te pripeljejo do nove ožine, imenovane Padalnica. Gre za ozek blaten okoli 10 m dolg meander, ki se v svoji drugi polovici zoži in navzdol odpre v preozko špranjo. Tako je edino možno nadaljevanje puzanje po meandru, ki pa se odpre sredi 5 metrske stopnje, v katero ponavadi padeš z glavo naprej, če se seveda vmes kje ne zatakneš s svojo kovačijo. Sledi Gi-Ci-Pi dvorana, ki ima dimenzije 2 x 1,5 m. V ta prostor se je uspelo zbasati 6 članom naenkrat – pravijo, da so bili občutki nepozabni.

Naprej vodi meander, ki na prvi pogled deluje neprehodno, ime ima Sluhovod, saj zelo dobro prevaja zvok (pa tudi vibracije in vonjave). Dimenzije ima ravno prave, da se čez njega zbašeš v horizontalnem položaju, za še večjo »jebo« pa vmes poskrbi še rahel zavoj, tako da si lomiš noge v njem. Posebno zadovoljstvo v tej ožini začutiš, ko čez njo tovoriš »prasicco«. Naposled se prikotališ do Lobotomije, pred katero je še mini razširitev za odlaganje materiala.

„Napis“ nad vhodom v jamo (foto: Aleksandra Privšek)

Sama jama je bila ves ta čas opremljena, članstvo pa jo je nekajkrat letno uporabljalo kot dober poligon za kondicijske priprave. Za razliko od kaninskih jam je ta jama lahko dostopna, saj se po gozni cesti pripelješ dobrih 5 min hoda od vhoda in je posledično zelo primerna za nekajurne obiske. Tako so padali rekordi 90 minutnega žemarjenja iz 550 m globine, ob tem je treba dodati, da si celoten čas na »štriku«. A ti izleti brez pravega raziskovalnega duha so pustili na opremi kar precej sledi. Tako smo se morali odločiti: ali razopremimo celotno jamo ali poskusimo premagati zožitev na dnu jame, ki je dolga najmanj 10 m, a ima prijeten prepih. Ker smo društvo hudih sadomazohistov, nam ni ostalo drugega, kot iti na dno in malo praskati skalo.

Jeseni 2012, ko nam je bilo »ravno prav« dolgčas, smo se tako odpravili v Brezno treh src iskat primeren prostor za bivač za 3 osebe. Po naših načrtih bi ta moral stati nekje na globini med 500 in 600 m, a na našo žalost smo odkrili edino primerno lokacijo na globini 300 m. To je pomenilo, da smo morali popolnoma spremeniti logistiko, kako se spoprijeti z ožino. Po prvotnem načrtu, torej v primeru uporabnega bivaka, smo se želeli zadržati v jami tako dolgo, dokler ne bi ožina padla. Tako pa smo morali najprej zbrati zadostno število ljudi, ki bi iz baznega tabora na površju šli v ločenih skupinah na isti vikend delat na dno jame.

Poleti 2013, ko smo končno dočakali hidrološko sušo in s tem primerne pogoje za delo na dnu jame, je bilo članstvo preveč zaposleno s poletnimi odpravami: Kanin, Pokljuka, Mehika, Francija, Brno. Tako je prvi primeren termin prišel šele v prvem tednu septembra 2013. Bazni tabor smo postavili ob gozdni cesti, kjer se vlaka odcepi proti jami. Za kurjenje in postavitve ostale infrastrukture smo dobili »žegen« revirnega lovca. Bolj pogumni so noči v baznem taboru prespali pod zvezdami v družbi medvedov, mestne srajce pa po zadnjih sedežih v avtomobilih. Zbujali pa smo se ob čudovitem zvoku agregata, ki je polnil akumulatorje za vrtalko.

Prva ekipa se je v jamo odpravila že v petek, 30. 8. 2014 in naredila svoj posel brez večjih pripetljajev. Edina omembe vredna malenkost s te akcije je, da lahko tudi ženska v 5 urah prinese iz jame 10 kilsko transportko, le dovolj »zajebana« mora biti. No, pa tudi pivo nas je čakalo na vhodu, kar gre zahvala veteranom, ki so prav tisti čas kolesarili po Snežniku.

Tudi Klok se je tistega dne nekaj smukal okoli vhoda s fotoaparatom, a žal ni dočakal naše vrnitve na površje. Prva sobotna ekipa si ni dala vzeti dopoldanskega martinčkanja na soncu, tako da so se proti jami odpravili šele okoli poldneva. S tem so se podrli plani, kdaj bo šla v jamo popoldanska ekipa, ampak saj vemo - jamarstvo je ena velika anarhija. Ko smo v jamo končno spravili še drugo sobotno ekipo, so bili na vrsti letošnji tečajniki. Dobili so nalogo, naj se spustijo čim globlje ter poskušajo uživati v prečkih in predolгих vozlih na pritrđiščih. Seveda so preizkus opravili z odliko, videli delovišče na dnu, najsrečnejši pa so bili, ko so tam proti jutru nekje blizu vhodnega šahta zagledali listje okoli sebe.

Ožina na dnu se nam je tisti vikend upirala z vsemi svojimi kremplji, tako da je v nedeljo vsem zmanjkalo morale za ponovni izlet na dno jame. Ni ostalo drugega kot poslati dve žrtvi ponovno v jamo zaradi transporta opreme iz jame. Te krame je bilo zadosti, tako da so bile transportke res prave prasice. Po prvi vikend akciji se nam je uspelo prebiti nekje do polovice ožine, torej cca. 6 m.

Idejni oče raziskav na snežniku - Ikarus (foto: Matic Di Batista)

Naslednji četrtek na ferajnu je bila morala že spet na višku. Tako smo sklenili, da gremo ob prvem bolj sončnem vremenu spet na Snežnik. To se je zgodilo konec septembra. Na tej vikend akciji je uspel preboj skozi končen meander, imenovan Lobotomija, ki pripelje v novo brezno globine -7 m. Sledilo je širjenje metrske ožine. Za ožino sledi prosto prehodna stopnja (cca. 3 m), nato pa meander, visok kakšne 3 m, ki se nadaljuje v zelo blatnih ozkih dimenzijah. Po tem meandru se je uspelo prvopristopnikom prebiti še kakšnih 20 m, nato pa so zaradi izčrpanosti prenehali z raziskavanjem.

V jamo smo spet poslali tečajnike, a z nalogo, naj ven prinesejo tudi kaj krame – no, nekateri so jo celo preveč. Na zadnji vikend akciji se je snemal tudi 5 minutni filmček, ki pa si ga še nisem ogledal, ker je še vedno na montaži.

V jami sem opravil tudi nekaj znanstvenega dela, ki ga je »objavil« na društveni mailing listi. Njegove ugotovitve si lahko preberete v naslednjih dveh odlomkih:

Zgornjih 70 m B3s bi lahko bil sistem "orgel", ki so zapolnjene z gruščem, a dobro prevajajo zrak. Na globini 70 m (Balkon) sem namreč videl več na dnu zasutih meandrov, ki pripeljejo v najširše brezno v jami. Spodaj pod Supernovo "orgel" gotovo ni več – gre le še za subvertikalno razpoko, ki je lokalno razširjena bočno, na najbolj prehodnem mestu pa tudi v obliki skokov po 10–30 m navzdol. Pod -550 m te razpoke ni več, jama pa po vertikali sledi šibkim navpičnim razpokam, kar se odraža v freatičnih rovih z vadozno poglobitvijo. Nad Ikarusovo Cepetalnico sta dva lepa fosilna freatična rova, ki sta povsem zabasana z ilovico. V zgornjih breznihi oken nisem opazil (z izjemo tega, kjer se pride do Jerkotove radosti), v prehodno brezno uleteli le nekaj kaminov. Cepitev brezna navzdol je izredno malo, več tega je vzdolž subvertikalne razpoke pod -330 m, kjer pa sem imel občutek, da sledimo glavni "špuri". Prepih med Jerkotovo radostjo in dnom jame ostane po občutku enak, tudi koncentracija CO₂, tako da bi bila kakšna perspektivna stranska varianta navzdol zame veliko presenečenje. No, vse je mogoče! Vzporeden sistem je lahko pod najširšim breznom, a je, kolikor sem videl z okna, vse zasuto z gruščem padajočim iz -70 na -160 m. Kakor je splošno znano, večjih fosilnih freatičnih rovov na Snežniku ni. Me pa še vedno preseneča tako globoko in močno cirkuliranje zraka, ki ga (morda tudi v skladu z željo) povezujem z dobro prevodnim širšim kanalom v epifreatični coni in manj z navpičnimi dvigi zraka skozi druga bližnja brezna na površje. Za geologe bi bil poleg ilovice na dnu zanimiv tudi 600 m stratigrafski prerež jurskih apnencev skozi jamo in pa morebitna neotektonika na -70 m.

Spotoma sem do globine -580 m že drugič meril temperaturo, prepih, koncentracijo CO² in nekaj drugih jamarsko postranskih reči. Za jamarje sta najbolj zanimiva prva dva parametra. Temperatura navzdol raste, in sicer iz vhodnih cca. 4 °C na dobrih 5 °C na dnu. To bi načeloma ustrezalo pretvorbi potencialne v notranjo energijo (0,2°C/100 m), je pa T na vhodu nižja od povprečnih na tej nadmorskih višinah – imam občutek, da temperaturo zraka v jami niža močno podhlajen grušč (z ledom) v neposredni okolici jame, od koder prihaja dobršen del zraka (vhod glede na koncentracijo CO² še zdaleč ni edini vir!). Obakrat je vleklo v jamo, kar ustreza definiciji zgornjega vhoda, intenziteta prepaha je po občutku sorazmerna z zunanjo temperaturo, če je slednja nad 10 °C. Ta petek so bile temperature nižje kot ob prejšnji akciji širjenja Lobotomije, prepah pa temu primerno manjši. Na drugi ožini (cca. -580 m) s presekom 0,2 m² se propeler na anemometru niti ni obrnil, kar kaže na hitrost pod 0,6 m/s – po oceni je bila 0,4 m/s, kar kaže na tokratni tok zraka skozi jamo okoli 80 l/s. Za razliko od prvega obiska sem tokrat imel občutek, da prepah glede na intenziteto (ne pa na smer) pulzira od 0,1 do 0,4 m/s s frekvenco nekaj desetink Hz. Kaj dosti si tudi jaz s temi sporadičnimi podatki (še) ne znam pomagati v jamarski dobrobit, precej več bi mi povedale zvezne meritve, ki pa terjajo uporabo vsaj ultrazvočnega merilnika vetra na globini cca. -150 m – morda ob naslednjem obisku.

Vsega skupaj se je v jami dokazovalo 13 članov, večinoma so jamo počastili s svojo prisotnostjo na obeh vikend akcijah. Zunanja ekipa se je dnevno menjala, a je bila vedno tam, ko smo potrebovali moralno podporo. Imeli smo tudi nekaj zvezne pomoči, in sicer člana iz DRP Škofja Loka, ki je že itak skoraj postal društven inventar. Na eni od akcij je transportke pomagal tovoriti tudi član JD Rakek. Na obisku smo imeli tudi 3 člane hrvaškega jamarskega kluba iz Splita, katerim pa ožine niso najbolj dišale.

Plani za v bodoče. – Prva vikend akcija v letu 2014 na Snežniku bo posvečena dnu Brezna sijočih zvezd. Gre za okoli 270 m globoko opremljeno brezno s prijetno ožino. V primeru brezupne akcije bomo to jamo razopremili in s pridobljeno opremo začeli preopremljati Tri srca, da bo le-ta postala varnejša in enostavnejša. Ko bo enkrat jama preopremljena, bo čakala nove norce, da se lotijo širjenja na dnu. Čaka nas tudi še merjenje novih delov v blatu, vodi, prepihu in ožinah na dnu.

Naslednjič, ko boste na mailu zagledali reklamo za vikend akcijo na Snežniku, pa se le pridružite – ni vam treba iti v jamo. – Hvaležni vam bomo že, če boste našli kakšen nov perspektiven vhod na površju. Vsaka pomoč je dobrodošla!

Rok Grecc

ŽPANOVA ČRNA KUNA

Z očetom Rikom sva se odpravila severovzhodno od vasi Dutovlje na Krasu iskati jamo, ki je imela italijansko VG številko 2203. Te jame na iskanem mestu nisva našla. Ker se 400 metrov vzhodno nahajajo globoka brezna (Temnica, Škrbčja jama, Seražinovo brezno), sva začela pregledovati nov teren.

Riko je na pobočju manjše vrtače našel manjšo podolgovato luknjo. V to luknjo sva nato vrgla nekaj kamnov, ki so se izgubili v obetajoči globini. Teniš žogica, ki sva jo čez nekaj tednov po vrvi spustila v jamo, je pokazala, da je jama globoka 23 metrov. 30 metrov severovzhodno od te luknje je bilo že registrirano brezno, globoko 15 metrov. Zato sva se najprej spustila v to brezno, a kakega rova oziroma špranje, ki bi šla proti luknji, ki sva jo našla, nisva opazila. Zato sva prosila Janeza Kanonija – Žana, da je razširil vhod. Med širjenjem vhoda je iz jame skočila črna kuna – tako je jama tudi dobila del svojega imena. Med širjenjem vhodne ožine, ki se je zavleklo v jesensko noč, smo čutili topel zrak, ki je pihal iz jame, kar je dalo slutiti, da smo na vhodu večje jame.

Naslednji dan sva se Rikom odpravila v notranjost nove jame. V vhodno brezno se je prvi spustil Riko, sam pa sem mu sledil. Na dnu vhodnega brezna sem pristal na nagnjenem blatnem terenu. Nato sem se prvi podal v naslednje brezno, ki se je odprlo v veliko dvorano s podorom. Na začetku podora je globina jame 23 metrov, podoru je sledila ožina. Za ožino sva našla manjšo dvorano, v kateri je naslednje brezno. V to brezno sva metala kamenje – ocenila sva, da je globoko najmanj 20 metrov. Nato sva od roba tega brezna navzgor začela meriti jamo. Tisti dan sva namerila 47 metrov poligona in 33 metrov globine jame. Presenečena sva bila nad visokimi prostori, ki so v jami: višina v dvorani je 16 metrov. Spominjam se tudi, da je jama zelo blatna, bolj blatna od vseh, ki sem jih kadar koli videl na Krasu. Na vseh stenah jame sva opazila blatni film, debel približno 1 centimeter.

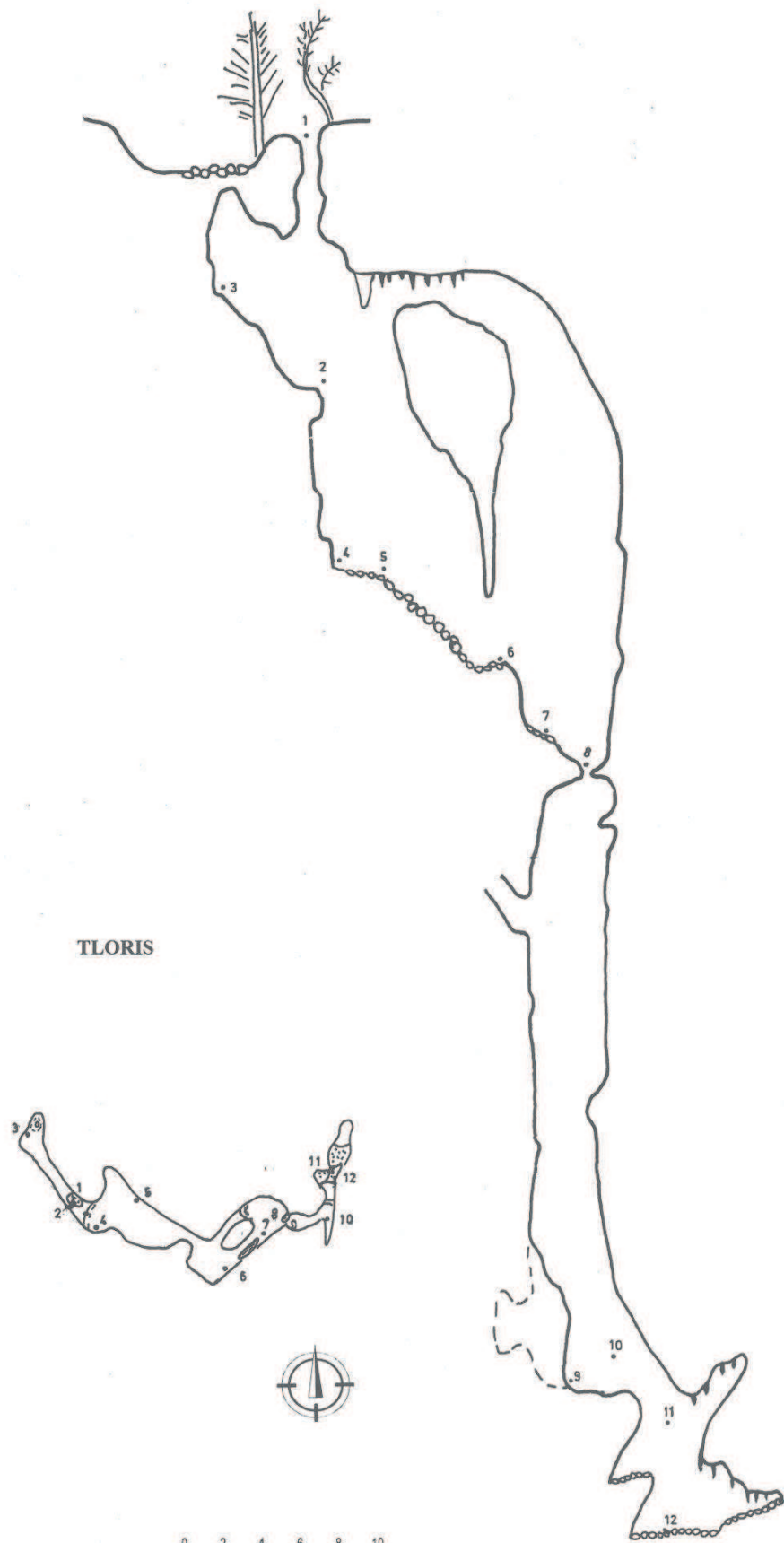
Z navdušenjem sva o odkritju poročala na ferajnu. Ker nas je zelo zanimalo, kaj se skriva v obetajočem breznu na koncu jame, smo se naslednjo soboto dobili v Dutovljah: Matija, Marjan in Čot ter midva z očetom.

Spustili so se v spodnje, 33 metrov globoko brezno. Na dnu je bila manjša špranja, ki so jo razširili. V spodnjih delih je jama še bistveno bolj blatna, zato je bilo širjenje ožine zelo naporno. Ker se v tej akciji niso prebili prek ožine, smo akcijo ponovili naslednjo soboto.

Tokrat so se nam pridružili Grega, Diba, Diana, Jaroš in Andrej. Tej ekipi se je uspelo prebiti prek ožine, tako da so prišli v dvoranico z ravnim dnom, v katerem je manjša razpoka – in tu se jama skrivnostno nadaljuje.

Upam, da bomo nadaljevali z raziskavami in širjenjem v Žpanovi črni kuni, kajti mnenja o tem, kaj se skriva za to manjšo razpoko, so med jamarji različna. Do sedaj smo v jami Žpanova črna kuna izmerili 93 metrov poligona, jama ima 74 metrov globine, s čimer se uvršča med globlje jame severno od Sežane.

IZTEGNJENI PROFIL

Bojana Fajdiga

JAMA V SENOŽETI

Na Planini nad Ajdovščino deluje skupinica jamarjev, ki skoraj vsak vikend opravi kakšno jamarsko akcijo.

Z deli so začeli v jami Okno ali Konjice pod mentorstvom Toneta Misleja iz JD Karantanija Lozice, kjer so se prekopali v 2 kilometra novih rogov. Ker jih pa zanimajo še vse ostale luknje na Planini, pa so si na Planini odkopali vhod tudi v Brezno v Senožeti.

Vhod v jamo je bil znan že pred leti. Jama se je odprla pri melioracijah terena, vendar pa so ga takrat zaprli. Zaprt je bil 25 let, nato pa so planinski jamarji povprašali lastnika za dovoljenje, da jo ponovno odkopljejo. Na vhodu jame je bila skala, ki so jo konec 2008 odstranili in se prvič spustili v jamo. Rove so nekoliko razširili, tako da so nas 2010. leta povabili, da jamo izmerimo in izrišemo.

13-metrsko brezno se odpre v zasigano dvorano iz

katere se jama zopet nadaljuje z dvema breznom – eno je 10 metrov globoko in se konča, drugo pa je bilo odkopano in gre 20 metrov navzdol. Brezno se konča v vodoravnih delih, ki se cepijo v več rogov. Desno, proti zahodu, gre rov, ki se kmalu razcepi desno v blaten rov dolg 15 metrov (Rešetova kolona), levo pa se nadaljuje z rovom, ki se po 20 metrih razcepi desno v severni oz. Borisov rov, dolg 25 metrov, in levo, proti jugu v Evgenov rov, dolg 55 metrov. Iz brezna na levo pa se nadaljuje 50 metrov dolg Tonetov rov. Ta ima še kakšno razcepišče in dvorano, konča pa se z izviro, imenovanim Studenec.

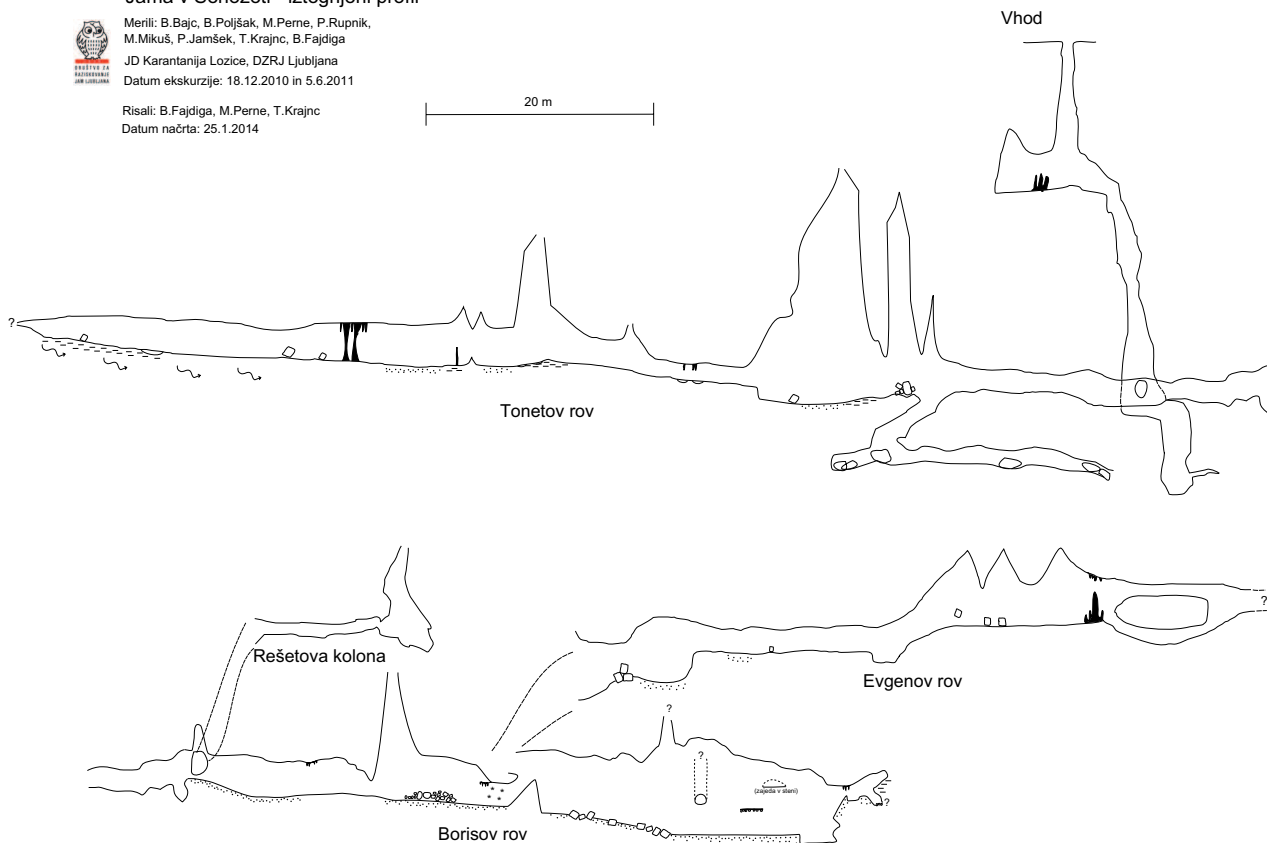
Ko smo bili na akciji, smo na koncu Borisovega rova našli tudi špranjo skozi katero je pihalo. Na eni od naslednjih akcij so jamarji iz Planine tam prišli še okoli 80 metrov dalje (kar ni vrisano na načrtu).

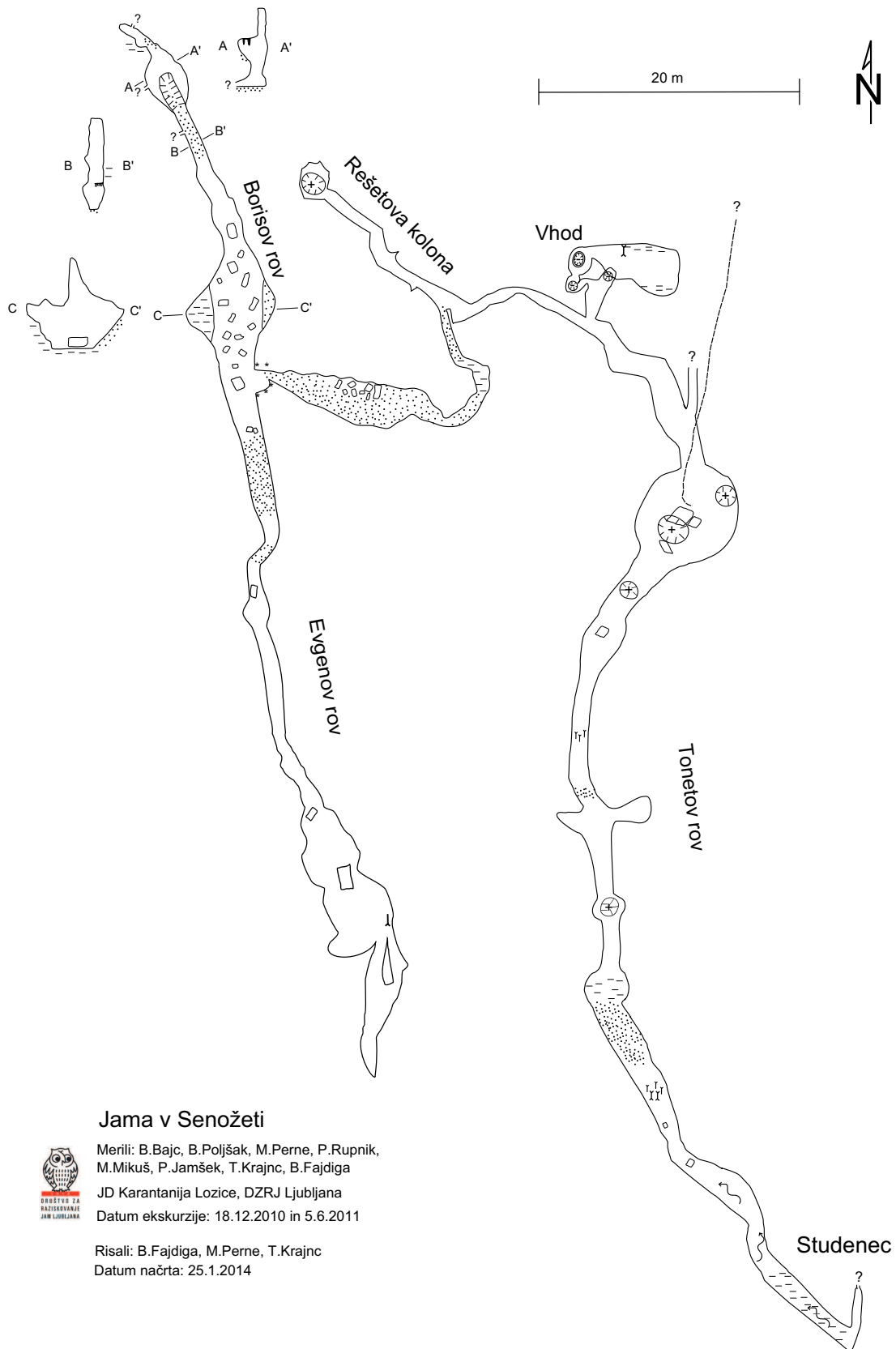
Jama v Senožeti - iztegnjeni profil

Merili: B. Bajc, B. Poljšak, M. Perne, P. Rupnik,
M. Mikuš, P. Jamšek, T. Krajnc, B. Fajdiga
JD Karantanija Lozice, DZRJ Ljubljana
Datum ekskurzije: 18.12.2010 in 5.6.2011

Risali: B. Fajdiga, M. Perne, T. Krajnc
Datum načrta: 25.1.2014

Jama v Senožeti

Merili: B.Bajc, B.Poljšak, M.Perne, P.Rupnik, M.Mikuš, P.Jamšek, T.Krajnc, B.Fajdiga

JD Karantanija Lozice, DZRJ Ljubljana

Datum ekskurzije: 18.12.2010 in 5.6.2011

Risali: B.Fajdiga, M.Perne, T.Krajnc

Datum načrta: 25.1.2014

Matej Blatnik, Uroš Kunaver

PRVOMAJSKI TABOR 2013

Odločili smo se, da po večletnem premoru ponovno organiziramo prvomajski tabor v Matarskem podolju. Zbrali smo se v soboto, 27. 4. na tradicionalnem mestu pri bifeju v centru Kozine, nato pa smo si šli ogledat, kje bomo prenočevali. Najprej smo se odpeljali do opekarne pri Obrovu, ki nam ni preveč ustrezala, nato pa smo se odpeljali še do opuščenega skladišča pri Račiški pečini in sklenili, da bomo imeli tabor kar tam. Po ogledu lokacije smo se zapeljali proti jugu v smeri hrvaške meje na območje Srednjega vrha in Trstenika, kjer doslej ni bilo registriranih jam. Avte smo pustili ob cesti in se zapodili v hrib. Pregledali smo severna pobočja Srednjega vrha in vrha Bajta, vendar nismo našli ničesar. Sam teren tudi ni obetal kaj posebnega, saj so bila gozdna tla večinoma na debelo prekrita s preperelino. Ker tam nismo imeli uspeha, smo pogledali še na drugo stran ceste in kmalu odkrili zelo perspektivno območje kompaktnega apnenca, razrezanega z globokimi škrapljami. Kmalu smo naleteli na prve manjše jame in jih nekaj pregledali, ostale pa pustili za naslednji dan. Zvečer smo zakurili ogenj, ob katerem smo preživeli tudi vse ostale večere vseh prihodnjih dni.

V nedeljo zjutraj se nam je za en dan, kljub slabemu vremenu, pridružila škofovsko ekipa. Odpeljali smo se na teren, ki je bil odkrit prejšnji dan. Najprej smo počakali, da je nehalo deževati, nato pa smo se lotili raziskovanja jam, ki smo jih našli v soboto. Razdelili smo se v skupine tako, da sta bila v vsaki po en tečajnik in en star član. Tako smo raziskali tri jame, vredne registracije in več manjših lukenj, žal pa nobena ni bila kaj globlja od 20 m. V eni od raziskanih jam je bilo čutiti preprih skozi neprehodno ožino. Ker nismo imeli pripomočkov za širjenje, je nadaljevanje počakalo za kasnejši čas.

Naslednja dva dni smo nadaljevali s preiskovanjem obetavnega terena proti vzhodu in zahodu. Na zahodni strani smo naleteli na zanimivo dolinico, ki je izgledala kot nekakšna majhna na pol udornica. Po najditeljici smo jo poimenovali Mančin dol. Na zgornjem in spodnjem koncu dolinice je izgledalo zelo perspektivno za jamo, žal pa se je razpoka v skali na zgornji strani končala s podornimi bloki, na spodnji strani dolinice pa je Armin prodril med bloki kakšnih 10 m v globino. V širšem območju, ki smo ga preiskali ta dva dni, smo našli in izmerili še nekaj jam z globino 10–20 m.

Zadnji dan aprila se je zopet nekoliko premešala

zasedba na taboru. Pridružili so se Matej, Jaroš in Pestater, katerim so informacije posredovali na kresovanje odhajajoči Uroš, Primož, Irena, Nataša, Damjan in Manca. Pokazali so vseh šest na novo odkritih jam zahodno od Mančinega dola in posredovali njihove koordinate. Raziskovati pa seveda ni bilo mogoče »na suho«, zato smo ob kurjenju svojega kresa, srebanju terana in nemškega ekološko pridelanega piva dolgo v noč kovali načrte za prihodnji dan.

Kljub razmeroma poznemu prvomajskemu jutru (ob 11.00), izkupiček ni bil slab. Novih načrtov so bile namreč deležne Divinja špranjca (kamor se je rada zatekala Katarinina psica), Šišmiš (kjer se je do našega prihoda rad zatekal netopir), Meterjama (kjer je Pestater hotel uničiti ferajnov tračni meter) in Tesnilka (v kateri je Robi namenoma barval svoje pirhe). – Preostali sta še dve jami, ki sta morali počakati do jeseni.

Dober vtis je naredil Pestater, ki je v ločevalnem duhu pospravil celotni tabor. Žal pa nekoliko zaman, saj so smetnjaki v Podgradu zelo izbirčni in ločeno požirajo plastenke, pločevinke in preostalo embalažo. Uspešno zaključeni tabor smo proslavili z novimi požirki terana in nemškega ekološkega piva. Sledila je razprava, v kateri smo reševali Slovenijo z desne, leve, vmesne in nikakršne smeri in je bila tako vneta, da so se dvakrat osmодili še čevapčiči. Posledično smo sklenili, da polemiko najlažje rešimo s spanjem. Odločitev ni bila slaba, saj so se tudi s pomočjo dežja glave dodobra ohladile. Tabor smo tako zapustili na poslednji podaljšan praznik dela (2. 5.).

Prvomajski tabor 2013 je bil vsekakor v znamenju tečajnikov, ki so držali kontinuiteto tabora, medtem ko so starejši člani večinoma prihajali le za en dan. Vreme nam je kar dobro služilo (le v nedeljo je bilo malo več dežja), kar je bilo zelo ugodno glede na to, da nismo spali v zaprtih prostorih in smo kuhali kar na prostem. Vse večere smo preživljali ob ognju (enega z dežniki v rokah), kar je dalo taboru poseben pečat. Našli smo precej (sicer kratkih) jamo, tako da je imel vsak tečajnik priložnost najti, raziskati in izmeriti svojo. Kar nam je na koncu ostalo še za izmeriti oziroma raziskati, smo nadoknadili v dveh jesenskih akcijah.

Udeleženci (v približnem vrstnem redu pojavljanja): Primož, Katarina, Džuro, Nataša, Ikarus, Uroš, Irena, Armin, Grega, Marjan, Andrej, Manca, Damjan, Robi, Matej, Jaroš, Pestater in morda še kdo, ki je avtorjema tega prispevka morda ušel iz spomina.

Tomaž Krajnc, Matej Blatnik

PRVOMAJSKI TABOR 2014, BANJA LOKA, KOČEVJE

Okoli poldneva 27. 4. 2014 smo se dobili z oskrbnico lovske kočje v Banji Loki. Razveselila nas je z novico, da prenavljajo dom, tako da bo prenočišče ves teden eno samo gradbišče, a zato pol cenejše. Zagotoviti smo ji morali, da kočje ne bomo zažgali, saj nismo plačali kavcije.

Popoldne smo se odpravili na prvi teren v bližini Novega sela, na preglednih kartah označeno kot S (Stružnica). Poskušali smo najti že registrirani jami Brezno izgube (4916) in Brezno udora (4915). O slednji je lovski starešina povedal, da so jo zasuli, ker je ležala na vlaki. Kljub 3-urnemu kobacanju čez drn in strn nam ju ni uspelo najti, naleteli pa smo na dve kratki "čurki", ki pa nista za v kataster. Ob kasnejšem pregledu geoloških kart smo ugotovili, da smo se ves dan preganjali po dolomitu.

Ob povratku do avta je bila ura še prezgodnja, tako da smo jo mahnili še malo proti jugu. Hitro smo naleteli na brezno, ki je imelo dimenzije 3 x 5 m, v katerega je kamen lepo padal. Prav takrat, ko smo jo začeli opremljati, se je utrgal oblak, ki je nad nas poslal lepo mero dežja, tako da smo imeli terena za nedeljo dovolj.

Po povratku v kočjo nas je obiskal lovski starešina, ki nam je pokazal nekaj perspektivnih območij za naslednje dni. Zvečer pa sta tečajnika dobila tečaj merjenja jam in izdelave načrta. Novo pridobljeno znanje sta morala potrditi z načrtom jame, ki ima vhod v lovski koči.

Merjenje kočje

V ponedeljek so nas (redke) ob 7.00 zbudili delavci, ki so prišli vgrajevati okna. Nismo se jim pustili motiti in smo smrčali do 10.00. V kuhinji nas je že čakal Prešetnik, ki je z Bežigrada v gozdnato Kočevje pripeljal poln prtljažnik suhih drv. Na teren smo se odpravili z manjšo zamudo, ker je spet na polno deževalo.

Odpravili smo se do globokega brezna iz prejšnjega dne. Jamo je pod Matičevim nadzorom opremil tečajnik Uroš, izmeril pa jo je s pomočjo tečajnice Anje. Namerila sta globino 30,5 m. Ostali smo preiskovali okolico, a smo našli le manjši brlog. Pregledali smo tudi DSJ lokacijo Vrtačne jame pri Novih selih.

Ker nam je krulilo v želodcu, smo se odpravili v kočjo na makarone, kjer nas je že čakal tečajnik Jaka. Popoldne smo se odpravili na drugi teren med Vitezi in Malimi Kapiči. Najprej smo se ustavili pri dveh

"čurkah" ob cesti, ki sta bili polni smeti. Prvi smo dali lokalno ime Videlova jama, drugi pa Salonit Anhovo, obe sta dolgi približno 10 m. Nato smo se odpravili do brezna Pri dveh prepadih, za katerega nam je prav tako povedal lovec. Zvečer so tečajniki narisali prvo jamo, starejši člani pa so dobili hitri tečaj merjenja z DistoX. Pred spanjem smo dobili še "dozo Rusov".

V torek so nas ponovno zbudili delavci – vgrajevali so police. Olga in Leonid sta že zgodaj zjutraj šla "u Beč na bečki winerschnitzel". Vrnila sta se še isto noč, ko smo bili že vsi malo pod vplivom noči. Nekje v času zajtrka sta se nam pridružila Blatnik in Jaroš, ki sta prinesla vesele novice iz domovine. Seveda je bilo potrebno nazdraviti! Po skupinskem posvetu smo se odločili, da gremo pogledati Moravski šahen. Parkirali smo se pred zapornico, na kateri je bil napis »Mirno območje, pozor divje živali« in se divje odpravili naprej. Moto tabora je bil red in disciplina na 107 %, tako da se nas je 11 postavilo v strelce z ramo ob rami in začelo preiskovati teren. Prvo ura hoda ni bilo rezultatov, nato pa je Maticu uspelo nekako najti 10 m "čurko". Kakšnih 5 min kasneje je Kivi našel 10 m globoko in 70 m dolgo jamo v dveh nivojih. Konča se s 5 x 5 m veliko dvorano, z nekaj vode, stalagmiti, ponvicami in celo jamskimi biseri. Naslednji v vrsti za raziskovanje je bil prostoren brlog, v katerem smo namerili 50 m poligona. Vmes je Roši našel vhod v najlepšo jamo celega tabora, o kateri se govori, da je "kičasto bolana". Gre za kočevsko Konasnico, dolgo 60 m, v kateri kar kipi od špagetov in ostalega

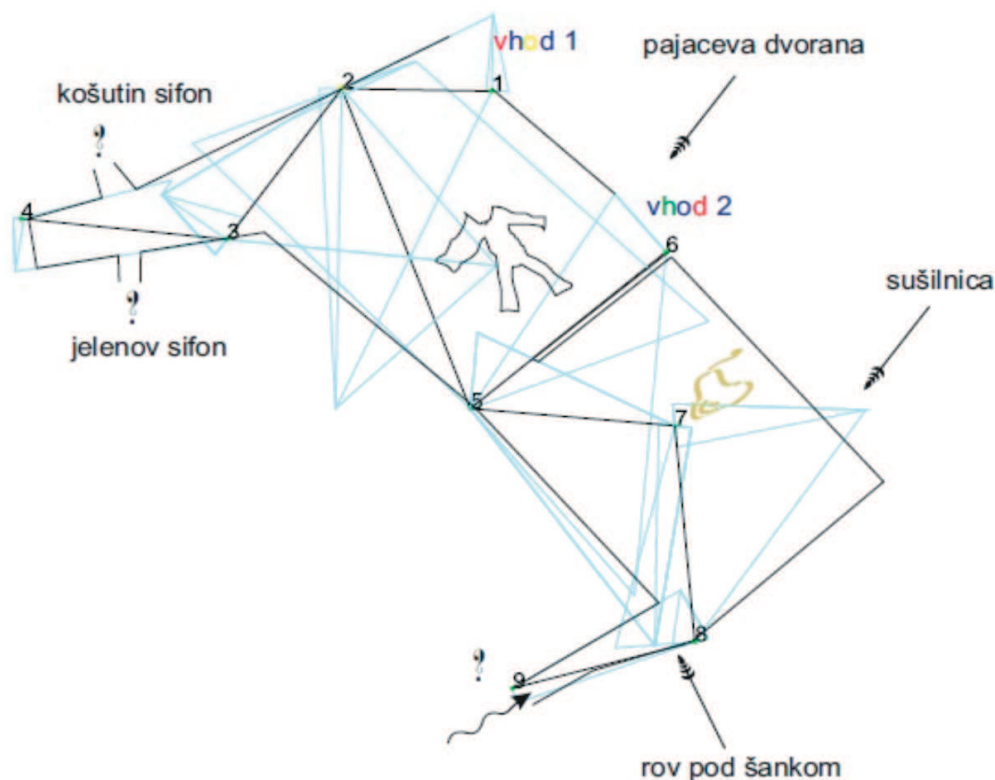

Merjenje kočje (foto: Aleksandra Privšek)

Merilo 1:100 Banja Loka

okrasja. Malo nižje od te jame je Golob/Feniks našel velik spodmol skoraj v strugi Mokrega potoka. Par sto metrov naprej po potoku, se nahaja že registrirana ponorna jama z imenom Veliki Mižuk.

V sredo zjutraj nas je zbudilo sonce skupaj s prijetnim zvokom glajenja sten okoli oken. Zajtrk je ponovno trajal v nedogled, ker pravi jamar ne gre pred poldnevom v jame. Spet smo se odpravili pregledovati Moravski šahen, a tokrat s severne strani. Ta dan nas je 14 v formaciji divjih gosi preiskovalo teren severno in severovzhodno od Velikega Mižuka, a je kras tam bolj žalostno razvit. Manjša ekipa se je tu ločila in odšla slikat, kasneje pa še malo pregledovat špranje v steni nad potokom. Drugi ekipi je med tem uspelo najti že registrirano jamo Brezno pri Mižuku, v katero smo poslali Ruse. Nadaljevali smo s pregledovanjem terena vzhodno od torkovega terena, našli smo 7 m dolgo

“čurko”. Blizu nje smo našli še neobetavno brezno, ki se je izkazalo za kar globoko. Gre za ozko stopnjasto brezno, globoko 40 m, ki v celoti poteka po prelomu. Jama je polna preperle sige, na več koncih je možno zaznati prepah. 7 metrov nad raziskanim dnom smo našli okno, v katerem se jama nadaljuje. Čot se je na poti do jame izgubil in taval po svoje. Ob tem je imel toliko sreče, da je našel več vhodov v “čurke”. S terena nas je pregnal dež. Zvečer smo napravili kres, nabralo se je 24 Članov. Zadnji pacienti so to noč šli spat, ko so lovci zjutraj šli na jago.

Praznovanje 1. maja

Najbolj željni jam so v četrtek zgodaj zjutraj ponovno šli iskat “čurke” v Moravski šahen, večina pa nas je to jutro komiralo po koči. Jutranja ekipa je pregledala

“čurke”, ki so ostale nepregledane od prejšnjega dne, ko nas je s terena pregnal dež. Uspelo jim je registrirati 3. Manjša ekipa s predsednikom na čelu pa se je odpravila zmerit že znano jamo Ledena jama pri Ograji, ki po njihovem mnenju ni imela dovolj dobrega načrta. Okoli poldneva se nas je večina padlih bojevnikov postavila na noge. Najprej smo organizirali iskalno akcijo pogrešanih članov, ki so obležali po gozdovih okoli koče, nato pa smo se tudi mi odpravili iskati nove jame na Moravski šahen. Najprej smo odprli in registrirali novo “čurko”, kasneje pa smo se odpravili še do Vedrilnice in ji namerili novih 35 m poligona. Ruska ekipa je prvi maj izkoristila za obisk Čaganke, najgloblje jame na Dolenjskem. O njej pravita, da je prijetno športna in preveč blatna.

Vsak dan bolj utrujeni udeleženci smo v petek dopoldne izgubili še dva pomembna člana: kitarista Uroša in Nemca Jaroša. Preostalo članstvo je okoli 11. ure krenilo v drugo smer kot pretekle dneve (pri tem so zaklenili dva člana v hišo in tega sploh nihče ni opazil). Pot jih je namreč nesla severovzhodno od Banje Loke, in sicer v okolico zapuščenega naselja Ograja. Večji del zasedbe je šel proti Ledeni jami pri Ograji, kjer so neposredno ob omenjeni jami našli manjši vhod v brezno. Peterica je nemudoma, sprva le z golimi rokami, nato pa manjšim kladivom začela kopati in širiti vhod, medtem ko se je preostali del večje zasedbe razpršil naokoli in odkril še en velik zvonast vhod. Prvo brezno je imelo 8 m globine (11 m skupne dolžine), drugo pa se je kljub dobrim obetom žalostno zaključilo s prav tako 8 m globine (14 m dolžine). Istočasno so v manjših skupinah raziskovali prstanonosci.

Pintarja sta skrivnosti zaklepanja in odklepanja ramp odkrivala v okolici Zdihovega. Svojo pot je šla tudi Ruska zasedba, in sicer proti Kolpi. Vse je okoli 15.30 ure s terena začel preganjati dež. Večinska zasedba je na poti proti avtomobilom navdušena odkrila velik vhod v brezno, a žal nekaj desetletij prepozno, saj je šel zgornji vhod v že poznano Ledeno jamo.

Raziskovalni del tabora je bil s tem zaključen, tako da se je deževno popoldne nadaljevalo s tradicionalno peko mesnin, manj tradicionalnim balinanjem (kjer je Stari s prefinjenim Petzlovim prijemom deklasiral konkurenco) in zopet tradicionalnem večernem razpredanjem o pridelovanju zelenjave s poudarkom na sušenih paradižnikih.

Večerno dogajanje se je končalo nekoliko prej kot običajno, saj je bilo sobotno dopoldne namenjeno naporemu čiščenju koče. Trdovratnih madežev k sreči ni bilo veliko, je pa toliko več (sladkih) skrbi povzročala odvečna hrana iz hladilnika, ki je pa ni bilo težko porazdeliti med čistilce. Da pa dan ne bi minil povsem brez jamarskih večin, so se poslednji udeleženci pomerili v premagovanju ožin med letvami, ki sesta-

vljajo ograjo terase. O zmagovalcih in poražencih ni potrebno izgubljeni besed, je pa vsekakor dobro omeniti rusko moštvo, ki je dobesedno spolzelo skozi 18 cm široke špranje. Za konec je sledil še pogovor z najemodajalko, kjer velja omeniti, da smo v te kraje še dobrodošli.

Pod črto, tabor je bil uspešen. Udeležilo se ga je 24 Članov in 3 gostje. Izmerili smo nekaj “čurk”, za katere upam, da bodo enkrat v prihodnosti registrirane. Tečajnike smo naučili meriti in opremljati jame, dnevno krepili ferajnovski duh, prepevali jamarske pesmice ter praznovali 1. maj.

Jamarski kres (foto: Aleksandra Privšek)

Matije Perne

J2 ALI KAKO SVA Z MATICEM POTOVALA V DALJNO MEHIKO, DA SVA ŠLA TAM ENKRAT V JAMO

Za uvod priporočam branje članka v "The New Yorker": http://www.newyorker.com/reporting/2014/04/21/140421fa_fact_bilger – če ga še niste.

Z Maticem sva se odpravi namreč pridružila na točki pri koncu omenjenega članka, ko sta Marcin in Phil sporočila, da naprej ne bo šlo ...

Ok, naj napišem še alternativni uvod, ki temelji na predpostavkah, da ne mislite brati The New Yorker, da niste bili ne na Mattovem ne na Maticem predavanju in da vam ime "J2" ne pomeni nič. United States Deep Caving Team pod vodstvom Billa Stonea že lep čas raziskuje jame nekje v oblačnih gozdovih gora v lasti ljudstva Cuicatec v Oaxaci, Združene države Mehike. Raziskali so jamo Cheve, ki je bila dolgo najgloblja jama zahodne polute in ki se konča dosti prekmalu, da bi dosegla globino, ki bi jo teoretično lahko. Potem so iskali nove vhode in našli jamo J2 (kratica pomeni "jaskinia 2"). Kasneje so odkrili še drug vhod vanjo, imenovan Last Bash, ki se J2 pridruži pri drugem bivaku. S tem obide sifon in pol ter je zdaj glavni dostop v spodnje dele sistema. Skupina se je v to dobrih 1200 metrov globoko jamo v sušnem obdobju od februarja do maja 2013 odpravila, da bi nadaljevala raziskave na dnu, za 4. sifonom - ki je po spletu okoliščin pravzaprav drugi zaporedni sifon šteto od vhoda. Na odpravo so povabili Matta, on je priporočil še nekaj članov DZRJL, udeležili pa smo se Matt bolj začetnega dela, Matic in jaz pa zaključnega.

Ker sva imela po odpravi različne načrte in ker je kupovanje letalskih vozovnic strašno »kunžno« početje, ki meji na magijo, sva v Mehiko letela vsak po svoje, tako da sva se dobila na letališču v Oaxaci, kjer sem Matica čakal eno noč (izven ograde in med stalnim odganjanjem krdel potepuških psov, a kaj bi to). Ko je bil kombi poln, nas je turistje peljal v mesto ter razvozil po hotelih, naju pa na avtobusno postajo, od koder sva se nekaj minut kasneje že vozila z avtobusom proti Cuicatlanu. - Časa je bilo ravno dovolj, da je eden kupil vodo, drugi pa francoski ključ. V Cuicatlanu sva bila zmedena, kakor se ob taki spremembi okolja spodob, s težkimi nahrbtniki iskala kaj za pod zob, pijačo za na pot in prevoz do Rancho Faustino v vasi San Francisco Chapulapa. Imela sva tudi težave z alkoholom - predvsem Matic bi bil pripravljen poleg svoje opreme na hrib nesti tudi kak liter žganja, vendar nisva bila prepričana, ali bi bil sprejet z odobravanjem, ali pa bi bila takoj obtožena kvarnega vpliva na moralo

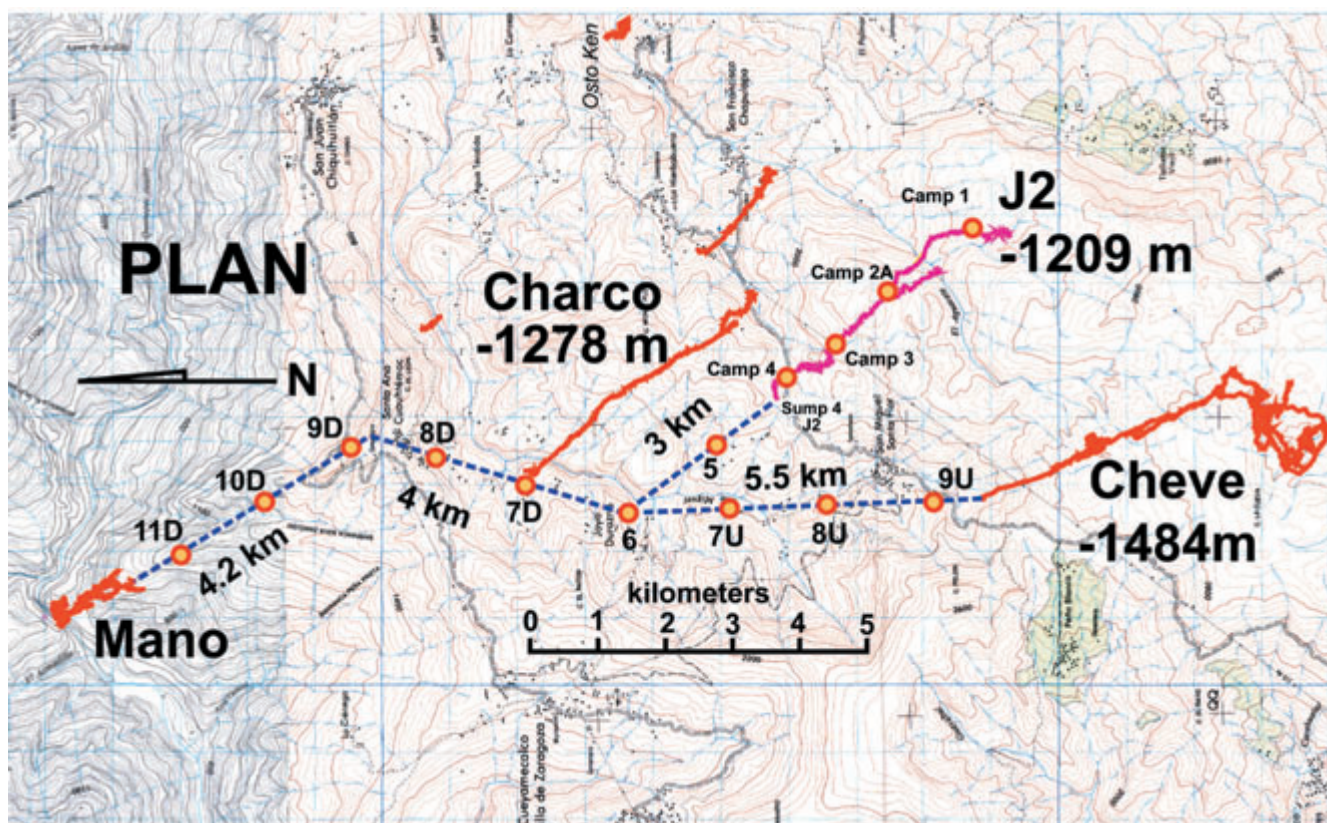
odprave, tako da nisva tvegala.

Razumeli se nismo kaj dosti (vsi domačini sicer znajo špansko - midva pa ne ...), toda po dveh mesecih ekspedicije so domačini že vedeli, kam bi Gringoti radi, tako da so naju po nekaj urah zanimive vožnje pripeljali na cilj. Prav daleč sicer nismo prišli, saj je bil velik del ceste po kakovosti podoben vlaki, čeprav je to glavna prometna povezava za več vasi in mestec. Po poti pa se je zamenjalo podnebje in z njim rastje, iz puščave smo se vzpeli v džunglo. Pri Faustinu sva prepakirala robo, se odločila, kaj neseva na tabor v prvi rundi, se umila, pila vodo kakršne po "aklimatizaciji" ne bi niti prekuhane in razkužene, potem pa planila v hrib. Po nekaj urah hoje po gozdovih, govejih pašnikih in med koruznimi polji (ki so precej drugačna od koruznih polj pri nas, saj uporabljajo požigalništvo) ter s pomočjo nekaj dobrih nasvetov domačinov sva že v temi dosegla tabor, pozdravila navzoče, se še sama utaborila in zaspala kakor zaklana.

Zbudila sva se zjutraj in "jet lag" za naju ni več obstajal. Naslednji dan sva v glavnem počivala, se aklimatizirala. Šla sva na sprehod proti J2 in je ne našla. Izkoristil sem slackline, klepetal s potapljači. Dokazala sva se na poligonu vrvene tehnike na boru, da so nama sploh dovolili iti v jamo. Pa niso bili tako strogi in natančni, kot so obetali, saj so bile nove sile zelo dobrodošle pri tvorjenju opreme iz jame ... Po telefonskem pogovoru s potapljači se je namreč pokazalo, da na dnu ne bo šlo naprej, tako da je ostalo le plezanje kaminov v odcepu, imenovanem From Russia With Love, in tvorjenje opreme na površje. Zmenili smo se, da gremo z Billom noter naslednji dan, tako da je bilo na vrsti tudi pakiranje in priprava opreme.

Prvi dan jame smo se spustili do bivaka, ki se mu reče Camp 3. Za vedno mi bo ostal v spominu pogovor na vhodu. Tik preden se je Bill vpel, je še enkrat odprl transportko, da nama je pokazal tipično platenko odprave, polno brezbarvne tekočine. Pojasnil je: "Fanta, tole je najpomembnejše od vsega, kar nesemo v jamo". Matic je zaskrbljeno preveril: "Je to voda?" Bill je vse pojasnil z eno besedo: "Ni."

Jama je topla (okrog 14 stopinj, tako da ni nič hudega, če se kdaj pa kdaj potopiš do vratu) in okolju primerno zasigana, sicer pa v grobem podobna globokim jamam na Kaninu, le manj strma. Začne se s serijo brezen, ki se do globine -500 metrov bolj ali manj izpoje, že do tam prebredemo kak tolmun. Na -500 m je

Bivvy, za bivačiranje urejen prostor, kjer ekipe v glavnem ne prebivajo. Sledi 800 dolžinskih metrov mokrih špranj in meandrov, v tem delu je zbrana večina ožin v jami. Nato se Last Bash priključi J2 pri Camp 2A, ki je bil ob našem mimohodu prazen in kjer smo odložili kombinezone ter šli naprej v samih podkombinezonih. Naprej jama “gre v velikem slogu”, po velikih rovih, ki so skoraj dvorane. Sledi podor “Donde Homek” (začasna opomba: ne vem, kako se napiše, ime sem vedno le slišal), za njim nekaj povprečnega rova, nato strmo spuščajoč se kanjon, potem pa “Camp 3A”, naš začasni dom. Pot do tod je bila zmerno naporna in zelo dolga, tako da se nismo nič pritoževali, da smo že na cilju. Če bi šli naprej, bi spet prišli v rov veličastnih mer, po katerem se da bivak tudi obiti, bivak je v stranskem obvozu. Rov ostane velik bolj ali manj do sifona, imenovanega Sump 2, ki je 1033 m pod vhomom v Last Bash. Dlje midva nisva šla, prav tako se nisva vzpela v From Russia With Love, ki se odcepi nekje na sredi med Camp 3 in Sump 2.

V jamo smo se odpravili za 5 do 7 dni, morda celo 10 – vsaj Matic prisega, da naju je Bill opozoril s približno temi besedami. Zasukalo se je tako, da smo v jami vsi trije prenočili šestnajstkrat, z nami pa je ves čas ostala tudi Gilly, ki je šla noter že dan pred nami. Ostali so se menjavali (zaradi utrujenosti, naveličanosti in iztrošenosti opreme), nekateri so se nam pridružili več

kot enkrat. Na začetku so bili z nami Patrick (ki je šel v jamo isti dan kot mi, le prej, ker ni tako hiter), Saša, Andreas in Niklas.

Naslednji dan smo šli (govorim za našo skupinico – drugi so plezali From Russia With Love) do sifona, pomagat potapljačem (Marcin, Phil, Jurij, Nick), ki so skozenj prinesli nekaj opreme. Dan kasneje so potapljači dokončno zapustili sifon, urejali in pakirali opremo ter se utaborili na naši strani – mi smo tovorili. To se je nadaljevalo dan ali dva, nato so šli oni do Camp 2A (kjer je bilo tudi nekaj drugih) in »prasice« tovorili skozi Donde Homek in naprej, dostava do tam (po kar zoprnih delih) je ostala nam.

V tem času je med ekipami začelo prihajati do trenj. Med bivaki in površjem smo si načelno telefonirali vsak dan dvakrat, ob devetih zjutraj in devetih zvečer. Naša ekipa pri tem ni bila zelo redoljubna: kadar bi nam klic pokvaril druge načrte, smo na terenu ostali dlje in klic izpustili ter se ne zavedali, kako s tem nekatere jezimo. Ker ne gre, da bi vsak dan od jutra do noči nosili transportke, smo si vmes privoščili prost dan in ostali v spalkah.

Na drug prost dan sva z Maticem izkoristila priložnost za raziskovanje odcepi, vendar nisva odkrila česa posebnega. Drugi udeleženci, še posebej tehnični vodja Marcyn, so nam to nekoliko zamerili: po njihovem (ali njegovem) mnenju je bila ekspedicija

končana, nosači leni, F.R.W.L. izguba časa. Ko je bila po kakšnem tednu večina opreme na oni strani podora, F.R.W.L. pa presneto herojsko in visoko splezan, je bil čas, da izpraznimo Camp 3, se preselimo v Camp 2A in da vsi postanemo nosači, kar smo tudi storili – skrivaj pa smo na Camp 3 pustili minimalno opremo za tri z namenom, da se po koncu “razopremljanja” (razopremljanje je tu mišljeno kot umik opreme, ki mora po koncu odprave iti domov, ne pobiranje vrvi iz brezen), ko bo Marcyn pomirjen, majhna ekipa vrne v F.R.W.L.

Ne bom se opravičeval, moram pa pojasniti, kako nam je zarotništvo sploh padlo na pamet. Jamski telefon je deloval v polovičnem dupleks načinu, govoril je lahko le eden naenkrat in tačas ni mogel slišati drugih. Če je kdo padel v nekajminutni monolog, ga zato nisi mogel prekiniti, ampak si lahko le poslušal, ne glede na to, kaj je klobasal. Zveza je bila pogosto slaba, šumeča, komaj razumljiva. Povsem zadosti torej za izmenjavo informacij, želja, ukazov – za pravo, poglobljeno komunikacijo, pa, kakor se je izkazalo, ne. Čustva in podtoni so se prek žice slabo prenašali. Poleg tega smo pod zemljo sčasoma postali pravo malo pleme, nezaupljivo in skeptično do ostalih, ter začeli špekulirati, postavljati hipoteze, taktizirati, kaj povedati in česa ne ... Bili smo egocentrični: kadar so z druge strani prihajale želje, ukazi, podatki, ki se nam niso zdeli smiselni, smo začeli razmišljati o tem, kaj oni na drugi strani mislijo o nas in kaj od nas pričakujejo, kaj jim je, kaj vedo o nas in česa ne, ali se je vsem zmešalo, koliko so jih požrle chupacabre ...

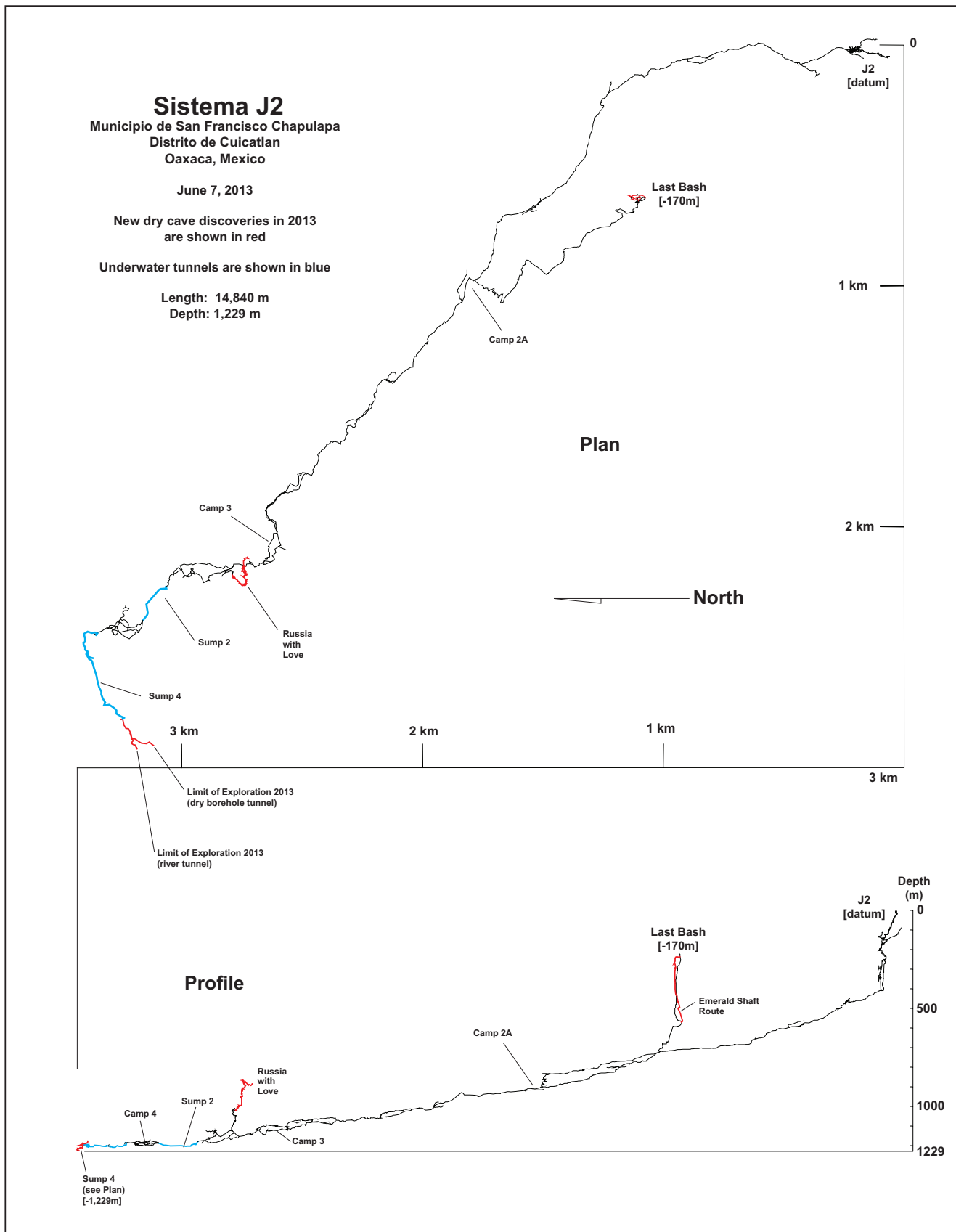
Camp 2A, ki je ob našem zadnjem obisku kar vrvel, nas je pričakal prazen. Ekipe so ga zapustile zaradi pomanjkanja hrane. Vlačenje opreme skozi “zabavne” mokre dele je tako počakalo na nas ... Vendar ni bilo vse tako slabo: nenadejano sta nam prišli pomagat Abi, nova na odpravi, in Kasia, ki jo je bila že dokončno zapustila, pa si je premislila in se vrnila. Marcyn nas je presenetil s predlogom, da minimalno opremo pustimo v jami – zdi se, da mu je Saša kaj namignil – kar smo hvaležno sprejeli in previdno zamolčali, da je ekipa za zadnji poskus že izbrana, v strahu, da se bo začel siliti zraven, čeprav F.R.W.L. ne pozna. Nato je do nas pričurljala informacija, da se ni vsem zmešalo in da naše “pleme” ni krivo za zaplet, ampak je ključna težava zelo pomembna za zelo malo ljudi, med njimi Marcyna. Njega nismo več srečali, saj je odpravo zapustil.

Campa 2A nismo več potrebovali in je padel. Preselili smo se na Bivvy, kjer smo ustvarili pet ležišč na tleh (prej so bile le tri mreže). Niklas in Andreas sta odšla, zamenjala sta ju Tim in Viktor. Sčasoma smo vso opremo zvezli nad Bivvy, naslednje jutro pa Bivvy izropali, jamo zapustili in nadaljevanje dela prepustili

ekipam s površja. Za nami je ostalo 16 »prasic«, 15 od njih 200 ali manj metrov pod zemljo.

Izropali, sem rekel. Gusarski besednjak se nas je prijel v spodnjih delih jame, ki jih je odkrila skupina, ki se je poimenovala “International Shallow Caving Team”. Za seboj so pustili zabavna sporočila v gusarskem jeziku na trakovih za označevanje merilnih točk. Idejni vodja tega početja je bil menda Matt. Druga kulturna aktivnost, s katero smo razbili monotoni vsakdan, je bilo večerno branje Vernove knjige Potovanje v sredino zemlje, če le nismo bili preveč zaspani. Knjiga je krožila in vsak je glasno prebral eno poglavje. Jamo smo zapustili dan prezgodaj, da bi jo dokončali – se pravi, razmišljali smo, da bi v jami ostali še en dan, ki bi ga uporabili za branje ... Drugega razvedrila v jami v glavnem ni bilo. Hrana je bila dobra, vendar ves čas enaka, razen kadar nam je česa zmanjkalo ... Zjutraj sem skuhal kavo, da so se ostali navzoči sploh začeli premikati. ;) Sledil je obilen zajtrk, skuhalimo si “breakfast mix”, če je bil. To je edinstvena mešanica kosmičev, mleka v prahu, suhega sadja in sladkorja, ki smo jo pripravljali v velikih količinah zunaj v taboru, jo z ročajem lopate tlačili v štirilitrne plastenke s širokim vratom in nosili v jamo. Po bogatem zajtrku čez dan nismo veliko jedli, nekaj energetskih ploščic (če so bile) in kaj suhega sadja – sadnega usnja. Zvečer je bil čas za “dinner mix”, ki deluje enako kot “breakfast mix”, sestavljen je iz krompirja v prahu, kakšne kaše ali testenin in suhe zelenjave, obogati pa se ga z jušno kocko, sirom in suhim mesom. Za hrano odprave je poskrbela Nikki in med drugim nasušila štiri vrste mesa, tudi lososa. Pili smo, še posebej ob večerih, Tang (ponaredek Cedevite z umetnimi sladili namesto sladkorja, a s široko paleto okusov). Kadar smo se počutili ustvarjalne, smo ga zmešali z mlekom (z manj kislimi se je obneslo), rundo ali dve pa smo praviloma začinili z vsebino Billove plastenke. Ko smo jo izpraznili, so nam nosači s površja poleg druge hrane dostavljali tudi tekoče zadeve. Mimogrede, glede drog: prijetno me je presenetilo, kako malo udeležencev odprave je kadilo. Globlje v jami kadilca ni bilo.

Po vrnitvi na površje smo imeli namen iti na ploščad v borovi krošnji (kot smo izmerili kasneje 29,2 m od tal), dokončati branje knjige in uživati v sončnem zahodu, a je rosilo. Naslednji dan je Gilly morala v Chapulapo na satelitski internet oddat disertacijo in ker ni hotela iti sama, nas je pet pregovorila, da smo šli z njo. Spodaj smo našli še koga in cel dan pohajkovali, zvečer pa je zabava na drevesu spet odpadla zaradi dežja. Izvedli smo jo tretji dan – kljub dežju. Ta dan sem na drevesu pričakal že sončni vzhod, potem pa smo zaključili z “razopremljanjem” jame. Jaz nisem počel drugega, kakor nesel par transportk od vhoda do tam, kjer so jih lahko pobrali osli. Po vrnitvi z drevesa

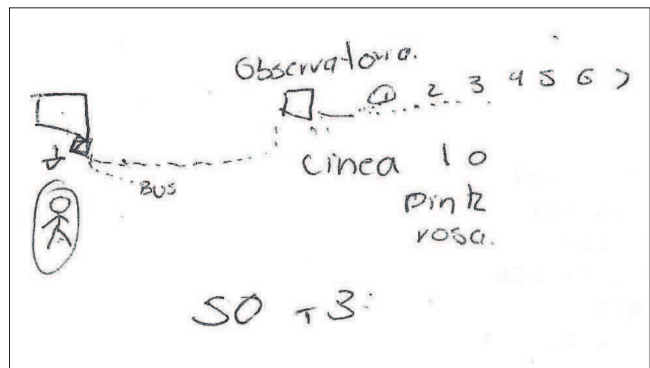
smo v maratonskem branju do dveh zjutraj zaključili s knjigo. Drugi dan nas je v taboru ostalo šest in smo pakirali, pospravljali in lenarili - Gilly, Andreas, Jurij in Saša pa so se vrnili v jamo! Priznam, da mi je bilo hudo, ker logistika ni dovolila, da bi šel z njimi.

Naslednji dan, na praznik dela, sva z Maticem odnesla en tovor do Faustinota, potem pa tam cel dan prala plastenke in sodčke. Zvečer jih je dol prišlo še šest, ki so se odpravljali na dvodnevno jamsko potapljaško ekskurzijo, midva sva šla nazaj v hrib. Matic jim je naslednje jutro dostavil manjkajoče kose potapljaške opreme, jaz pa sem šel še s tremi na potep po terenu, iskat jame. Po grapah smo se prebijali z veliko uporabe mačet, našli vse sorte zanimivega (samo jam ne), predvsem pa smo se lepo imeli.

Dobro razpoloženje se je nadaljevalo tudi v taboru, pozno v noč. Jamska ekipa je sporočila, da je izmerila, kar je že bilo raziskanega, velikega nadaljevanja, ki smo si ga obetali, pa ni odkrila.

Po deževni noči sva šla s tabora v dolino skupaj z Billom, pri Faustinu našla še Matica in odpeljal naju je tisti kilometer do avtobusa za Cuicatlan. Avtobus je bil v razsulu (edini avtobus v Mehiki, ki ni boljši od slovenskih), popotovanje pa dolgočasno in zanimivo. V Cuicatlanu sva se naselila v priporočenem hotelu, potem pa uživala.

Naslednje jutro me je odpeljal avtobus in najini poti sta se razšli za dobrih 8 mesecev. Matic je potem pohajkoval po okoliških krajih, jaz pa sem se izobraževal na letališču v mestu Toluca. Tam sem se naučil: če si zgleden državljani in greš po navodilu turistične agencije dva dni pred letom gledat prevoznikovo internetno stran in ti jo prikaže v tebi nerazumljivi španščini, edino iskalniku podobno okno pa za tvojo relacijo ne najde ničesar, to ne pomeni nujno, da je vse v redu in da ti nimajo povedati ničesar novega.

Skica 1: Le kaj bi to bilo? Pojasnilo si poiščite v besedilu prispevka (namig: glej predzadnji odstavek).

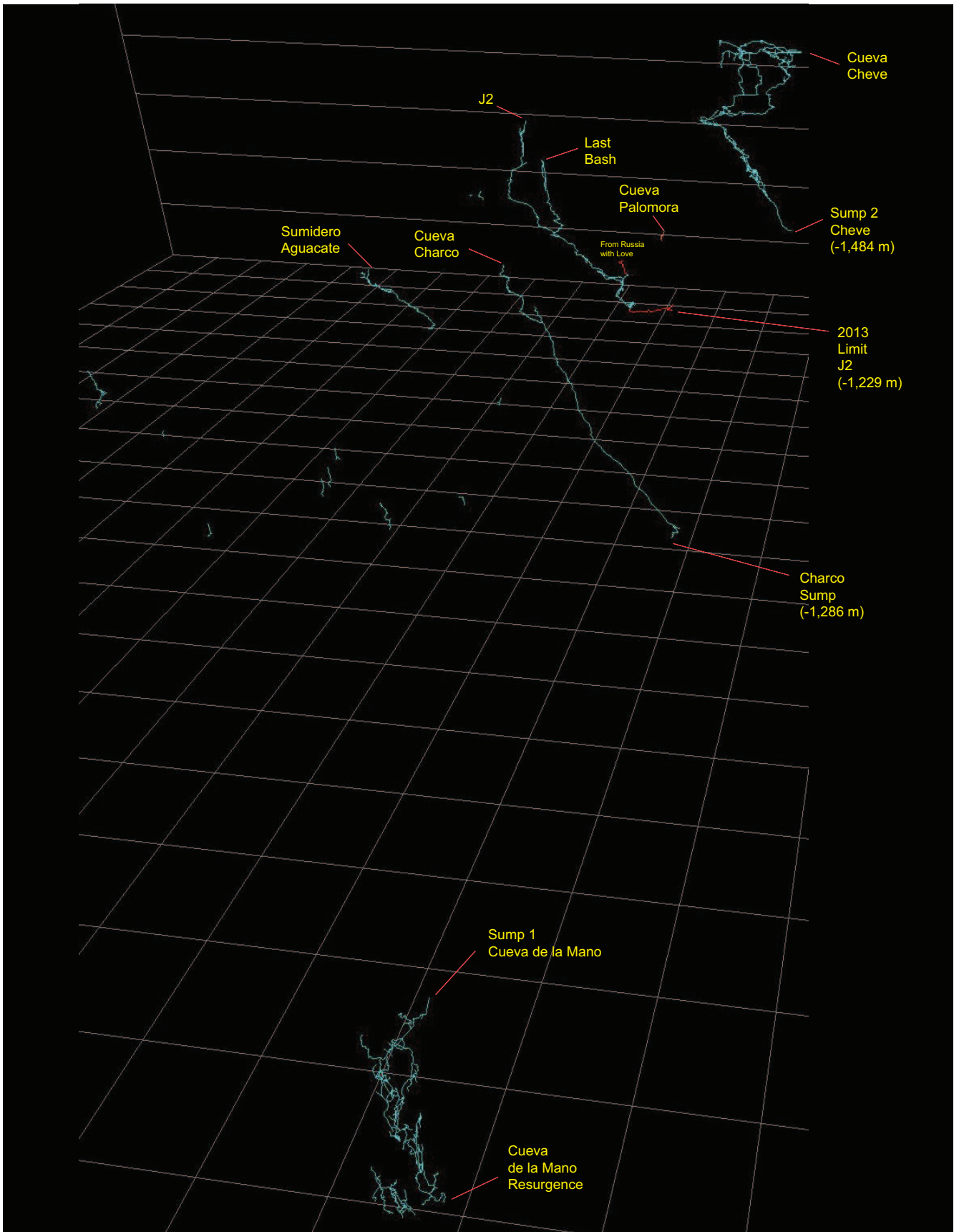
V mojem primeru je letališče ponoči izumrlo, mojega leta ob dveh zjutraj ni bilo, naslednji dan pa sem ugotovil: da je bila povezava ukinjena 14 dni po tistem, ko so mi prodali karto, da prevoznik ta dan nima letov z letališča niti uslužbencev na letališču, da 99 % prisotnih ljudi ne govori meni razumljivih jezikov, da mi je letalo iz Dallasa ušlo in da je stanje v denarnici primerno temu, da naj bi se popotovanje končevalo ... Z obilo pomoči prijaznih ljudi pa se je vse rešilo in v Fayetteville sem pripotoval z le dobrim dnevom zamude (in lačen, utrujen, umazan ter brez denarja – kakor se za ekonomskega migranta v Ameriko tudi spodobi).

Na vrhu te strani lahko vidite skico, s katero mi je prijazna uslužbenka pojasnila, kako najceneje pridem do letališča v Ciudad de Mexico, posebno pohvalo pa si zasluži tudi letalska družba (kar imenujmo jo: American Airlines), ki me je v Dallasu brez debat spustila na naslednji let v mojo smer s karto za prejšnji dan.

Kaj je bilo potem, pa je zgodba za kak drug članek kdaj drugič.

Ekipa, ki je ostala zadnja v jami in prevzela razopremljanje (foto: Gilly Elor)

Špela Borko

JAMAR - NEOBIČAJNA ŽIVLJENJSKA OBLIKA

S to neobičajno življenjsko obliko imenovano Jamar sem se prvič srečala pred letom dni. V veliko pogledih sem torej še zelena, marsičesa pa sem se že naučila. Vem recimo, kaj je betamegaskop; kaj pomeni delat Teota; kdo je človekov najboljši prijatelj; kaj sledi vzkliku: »mater je lepo«.

Spomladanske in poletne tabore sem zamudila, zato so bile zimske akcije na Pokljuki neke vrste krst (pa ne tak kot tisti, kjer te silijo piti alkilbensulfonate in podobne neumnosti, ki bi si zavoljo svoje epskosti zaslužil čisto svoj članek, a žal ne smem informirati bodočih generacij tečajnikov, kaj jih čaka).

Najprej sem seveda lezla v najbolj zloglasno Evklidovo piščal. Vse tisto jamranje o ožinah, ki ti vzamejo voljo do življenja, me je gnalo preizkusiti to strahoto. A se je izkazalo, da je interpretacija ožine odvisna od perspektive – naši fantje pač zavzemajo večji volumen kot jaz. No, jim priznam, da so imeli tudi dosti težje transportke. Bolj zabavno je postalo na dnu, kjer se je začela akcija, ali bolje: pomanjkanje le-te.

V prvi uri sem malo premetavala kamne, a za vse štiri v ožini tako ni bilo prostora. Stara folija je bolj šumela kot grela, tako da je moj nivo potrpežljivosti po kakšnih dveh urah zmrzovanja začel drastično padati. Garmin se je pridružil Maticu in Mateju pri kokodakanju (pardon, brskanju po ožini), zato sem prevzela mesto dežurnega nergača. Očitno je tečen ženski glas pomagal – zgodil se je preboj!!!

Vmes nam jo je v ključnem trenutku zagodel »fleš«. Gospodarjevim tožbam navkljub je Diba odredil, da ga nadomesti »amburator« (širim besednjak). In smo šli! Jama gre naprej. Novi metri so se merili. Vsi polni zagona smo se odplazili naprej. In potem so me oglušili in skoraj prikrajšali za kak ud. Le kako, lahko vpraša nevednež. No, incidentu je sledil najbolj nedolžen skomig z rameni: »Pozabu sm, kam sem ga zavrtu, sm mislu, da je bolj stran.« (Ostalo prepuščam domišljiji bralca.)

Po strokovnem pametovanju o »prelomih, plasteh, fosilcih in preprih« smo pustili potencialno nadaljevanje boljšim časom in se odpravili ven. Ker so me fantje razbremenili »prasice« in sem ves dan hranila energijo za ta strašni povratek, me je na poti proti ven zeblo bolj, kot bi si želela. Na »štrikih« se je situacija obrnila. Mislim, da mi je ena prijazna duša celo posodila pantin. No, človeku res neprijaznih je zadnjih 50 m jame. Že tako utrujen se moraš prebijati čez »za-

ledenel razfuk« – to bi bil pravi izraz. Podnohtnica je rekel naš geolog, v prostem času slavist. Ampak smo jo zmagali!

Izziv mora biti, zato se je moje raziskovanje Pokljuke nadaljevalo s šestdnevnim klatenjem po Platonovem šepetanju. Ne vem, zakaj sem pričakovala skrbno načrtovano ekspedicijo. No, saj verjetno je to hotela biti, a razvoj je očitno težil k slovenskemu kaosu, ameriški red pa je ostal nekje na letalu. Mogoče je bil pomemben faktor datum – 2. januar, ki pač ni dan, ko bi se človeku dopustilo racionalno vedenje. No, dobili smo prevoz opreme s sanmi in ratrakom in vmes izgubili Starega in Marjana. Ko smo prikrljali do lokacije, sta že veselo kopala zavetje v 2 m debelo snežno odejo.

Nato je sledilo iskanje in kopanje jame. Ko smo se ob mraku končno skobacali noter, se je naš junak, ki se je zmenil za prevoz in posodil krplice, takoj potrudil popraviti prvotni vtis. Po kakšnih 150 m je za nami kar priletel Diba: »Anže je pozabil »bremzo«. Dajte mi eno, da mu jo odnesem, pa si drugo podajajte, dokler vas ne ujamemo«. In smo si jo. Prvemu poskusu uporabe stopa sta sledila dolg »aaaaaaaaaa« in tup. Še ena lekcija sprejeta.

V naslednjih petih dneh smo naučili tarok 2 Slovenca in 2 Američana, ogromno jedli (pri čemer je bil mesojedski recept: v kar koli škrobnatega vrzi pašteto in govejo osnovo, po želji naknadno notri nareži suho salamo) in zelo veliko spali (sploh slovenski del ekipe, izvzemši Matijo, ki je bil dežurna budilka). Če nam ne bi kuhal kave in müslijev, bi se verjetno zbudili po kakih 72 urah in še malo podremali, preden bi šli delat.

Matic in Anže sta šla v tem času na površje napolnit akumulatorje. Tu bi bil prostor za odo slovenski vojski, ki ju je posušila, nahranila in elektriko dala, a jaz rajši izpostavim Anžetovo neverjetno sposobnost »gobcanja«. Po pol ure mu praktično vsak naredi, kar si Anže zamisli – ali iz obupa, solidarnosti ali pomilovanja, to niti nima veze – važno, da deluje, ko je treba.

Delali smo: tovorili »štrike«, raziskovali, merili, opremljali. Voda se je obnašala grozno neprimerno – po vseh obljubah, da je ne bo, smo en dan doživeli pravo jamsko neurje. V bivaku smo kar na sebi sušili mokre podobleke, kar je izhajalo v prijetni 150 % vlagi. Prištev še vonj klobas, predelanega prebranca in par dni »švica« – torej: bivak je postal nekakšna toksična tropska komora. »Pocrkali« so vsi patogeni, ki smo jih

prinesli s sabo. Ključno spoznanje teh dni je bilo, da standardi pod zemljo drastično padejo, pa naj bodo: prehrabeni, higijenski, temperaturni ali kakšni drugi.

Vrhunec organiziranega nereda sem doživela pri naslednjih raziskovanjih Trubarjevega daha. V letu 2014 smo se vsega skupaj vanj odpravili šestkrat (kar trikrat brez vinjete po avtocesti). Prvič mi je guru vremenskih in lavinskih razmer obljubljal 20 cm snega. Ja, na Rudnem polju res. Nekje na pol poti smo tisti brez krpelj začeli oponašati Sizifa v prhkem snegu do pasu, ki se je mlel pod nogami. Ko nam je guru priskakljal naproti z dodatnimi krpljami, nas je našel plazeč po vseh štirih, zadržujoč dah, da se ja ne bi zopet udrlo pod nami. Nad jamo in tistimi 20 cm je bilo še dodatnih 480 cm snega, ki smo jih smelo odkopavali 3 ure.

Ja, naslednjič smo vsi imeli krpelje, zmanjkal pa je kak par rokavic in dodatnih oblačil in odkidali smo še kak meter snega več. Ker kljub modrim besedam nismo vzeli vizure od macesna do vhoda, je šel postopek določanja lokacije jame približno tako, da je Diba naključno zapičil palico v sneg: »Kle kopljemo.« Potem smo širili izkopanino, dokler nismo naleteli na steno, šli navzdol in upali, da je jama samo kak meter levo ali desno. Več sreče kot pameti bi rekel naključni mimoidoči turni smučar, če ne bi prav takrat klical reševalcev zaradi zlomljene noge v 5-metrski luknji sredi brezmadežnih pobočij Viševnika.

Ko smo se okrog polnoči privlekli na prijetnih, »svinjsko viharnih« $-10\text{ }^{\circ}\text{C}$, se preoblekli in odkotalili proti dolini, sem močno obžalovala pomanjkanje rokavic. Demenca je do naslednje akcije eksponentno napredovala. Po Matičevem paničnem nakupovanju kombinezona v Merkurju sem pred jamo zgrožena ugotovila, da je moja kovačija ostala v Ljubljani. Kljub začetnim idejam, naj krol nadomestim s pantinom in popkovino s karabini, smo se šli raje sprehajat po površju. Tako je Garmin šele doma ugotovil, da je tudi njegov desonder ostal v Ljubljani.

Krepko smo se zamislili, se skušali spraviti k pameti in se organizirati. A smo naslednjič vseeno v Ljubljani pozabili eno kapo, dve pa izgubili po gostilnah, nato pa na dnu jame ugotovili, da imamo s sabo namesto »Disto-ta six pack Snickersov«. Smo pa vsaj trenirali – ker smo prejšnji dan izgubili sveder za mali vrtalnik, smo morali s seboj nositi težkega. No, neizmerjene metre sva nato z Garminom izmerila na naslednji akciji, na kateri sem v jami našla rokavice, ki sem jih prejšnjič očitno izgubila. To pot začuda nismo izgubili ničesar – razen vhoda v jamo. Par odvečnih »kubikov« odkopanega snega, a jama gre naprej ...

Uroš je vmes sezidal iglu nad vhodnim snežnim breznom, da je bilo tako za 3 ure manj kopanja. Zadnja akcija pa je tekla presenetljivo gladko in za enkrat še ne vemo, da bi kaj izgubili. Sedaj ožina na dnu čaka,

da jo spraskamo in pademo v naslednje brezno (ki je preverjeno tam).

Kljub organiziranosti in redu, primerljivima z rojstnodnevno žurko petletnikov brez nadzora staršev, mislim, da smo lahko ponosni na rezultate svojega dela. V pičlih 3 mesecih, med katerimi smo imeli še tri tedne prisilnega »žlednega« premora, smo namerili več kot kilometer poligona in dosegli spodobne globine. Ni mi žal, da sem kdaj preklela jamarje in jame po dolgem in po čez ter doživela nekaj najhujših »musklfibrov« in »podnohtnic« v življenju. Ogromno sem se naučila, nekje na poti celo našla kondicijo in bila predvsem v odlični družbi. Iznajdljivost je gonilo razvoja (poleg lenobe seveda) in pomanjkanje organizacije spodbuja improvizacijo. – Če ste morebiti med branjem dobili napačen vtis, naj zaključim, da v želji po čim boljših rezultatih namenoma vestno in odgovorno sledimo zgornji filozofiji. – In se obrestuje.

Na omenjenih akcijah so po Pokljuki in pod njo blodili razen mene še: Jerca, Garmin, Diba, Urki, Ikarus, Goldi, Nasti, Lippe, Kivi, Matija, Matt, ameriški Joža, Gilly, Primož JKŽ-jevc, Yuri švedski Rus, Nataša, Katarina, Franček, Stari, Marjan in Anže.

Avtorica v akciji (foto: Uroš Kunaver)

Rok Grecs

ČIŠČENJE JAME PRI KOPRIVSKI CERKVI

Jama pri koprivski cerkvi (kat. št. 4104) leži 100 metrov severno od Koprivske cerkve v vasi Kopriva na Krasu. Vhod v jamo je zelo majhen, saj meri v premeru 40 centimetrov, nato pa se brezno razširi. Vhodno brezno je globoko 10 metrov. Na dnu brezna se jama nadaljuje s podorom, na katerem so bili odpadki. Jama je po podatkih jamarskega katastra v dolžino merila 34 metrov, v globino pa 22 metrov.

V jami sva bila prvič decembra 2007. Ob prvem obisku sva videla, da je v jami precej smeti. Ker jama leži sredi vasi in je zelo lepo zakapana, sva se z Rikom, mojim očetom, odločila, da jo bova očistila. Najino odločitev so z odobravanjem sprejeli člani vaške skupnosti Kopriva in člani jamarskega kluba Društva za raziskovanje jam Ljubljana (DZRJL), katerega člana sva. Društvo DZRJL je tudi uradno izpeljalo čistilno akcijo. Pred čistilno akcijo sva ocenila, da je v jami za 2 kubična metra odpadkov, kar se je kasneje tudi potrdilo.

Največji problem pri pripravi čistilne akcije je bil, kje dobiti posodo s premerom 35 centimetrov, v kateri bomo odpadke vlekli ven iz jame. K sreči se je prijatelj iz Koprive domislil, da obstajajo ozke in visoke železne posode, v katerih prodajajo barve. To je bila praktično edina možnost, da smo dobili smeti na plano. V jami je bilo veliko posod, lončkov, čevljev, vrečk in drugih železnih delov. Med odpadki smo našli precej vojaške opreme iz prve svetovne vojne. Vse smeti v jami so bile stare 30 let in več, zato upam, da bo jama ostala čista še mnogo let.

Čistilno akcijo smo izpeljali v soboto, 15. oktobra 2011. Na čistilno akcijo je prišlo 28 članov DZRJL. Okoli devetih zjutraj sta Žan in Riko postavila ogrodje za škripec, s katerim smo dvigovali posodo s smetmi. Devet jamarjev se je spustilo v jamo. V jami so smeti nalagali v pločevinaste posode, ki smo jih preko škripca potegnili na površje. Nato smo posode odnesli do zabojnika, ki je bil pri vinogradu v neposredni bližini jame. Na čistilni akciji so se ustavili tudi člani DZRJL, ki so tisti dan kolesarili po Krasu.

V tej jami so bili avgusta leta 1926 že italijanski jamarji, ki so naredili skico jame, vendar je načrt zelo nenatančen. Teden dni pred čistilno akcijo sva zato z Rikom ponovno izmerila jamo. Sedaj bo jama dobila nov načrt in zapisnik (dostop do jame, lego jame, opis jame ...). Pri čiščenju jame so jamarji našli nov osem metrov dolg rov, ki sva ga drugi dan po čistilni akciji

z Rikom izmerila in dorisala v načrt jame. Jama tako po novem meri 41 metrov v dolžino in 17 metrov v globino.

Čistilna akcija je sbudila veliko zanimanja tudi pri domačinih, saj mnogi od njih doslej sploh niso vedeli, da se sredi vasi nahaja jama. Dan pred čistilno akcijo sem na vaško oglasno desko pripel načrt jame, ki so si ga mnogi ogledali. Velike pozornosti je bil deležen tloris jame, ki je enkrat za vselej pokazal, da jama ne poteka v smeri cerkve, kaj šele pod cerkvijo. Tako sem razblinil starodavni vaški mit. Nekateri Koprivci so prišli do jame in z jamarji malo pokramljali, drugi pa so si po akciji hodili ogledovati zabojnik, poln najrazličnejših odpadkov. Mnogi so se spraševali, kako je mogoče čez tako majhen vhod spraviti tako veliko najrazličnejšega materiala. Mislim, da smo s to čistilno akcijo dvignili ekološko zavest v Koprivi in njeni širši okolici.

Občina Sežana je zagotovila finančna sredstva za odvoz odpadkov na deponijo. Po končani akciji je jamarje pričakal golaž, ki ga je financirala krajevna skupnost Dutovlje, skuhal pa ga je moj bratranec Matjaž. Golaž smo pojedli v stari vaški šoli, kjer je najbolj pridne čakala tudi prava kraška jota. O dogodku sta poročala časnika Primorske novice in Dnevnik. Krajši prispevek je bil tudi na TV Primorka.

Organizirana anarhija okoli vhoda v jamo (foto: Rok Grecs)

Mitja Prelovšek

ČIŠČENJE LEPE JAME PRI PETROVEM HRIBU

Bil je januar 2007, ko sva s Primožem Presetnikom prvič obiskala nekaj tehnično zahtevnejših kočevskih jam, da bi ocenila številčnost netopirjev. Na sporedu sva imela tudi spust v Lepo jamo pri Petrovem hribu, ki pa je imela močno zasmeteno vhodno vrtačo. Na več kot 10 m³ veliki zasmeteni površini je kraljevalo nekaj svežih ovčjih kadavrov. Preveč živo sva si predstavljala, da naju čaka pod vhodnim breznom še kaj manj okusnega oz. vse tisto, kar mora ostati skrito tudi redkim mimoidočim. Razumljivo, spust v jamo naju ni več mikal, četudi bi bil z netopiroslovnega stališča potreben.

Nekaj let je minilo in vnovičen, tokrat zimski, ogled vhodne vrtače je kazal izboljšano stanje. Smeti seveda niso izginile, a svežih kadavrov ni bilo več, smradu pa malo. Svežih odpadkov ni bilo veliko, kar namiguje, da bi jama po čiščenju lahko ostala dlje časa čista. V vhodnem okoli 30 m globokem breznu je edini kadaver

Z odpadki onesnažena vhodna vrtača (foto: Mitja Prelovšek)

visel na veji 20 cm debele bukve, ki se je zapičila v dno vhodnega brezna. Nizke temperature so poskrbele, da so bile vonjave znosne tudi v jami. Prva ocena je pokazala, da bi jamo, kljub ocenjenim 30–40 m³ odpadkov, lahko očistili. Za dobršen del spodbude je poskrbela tudi zagnana lokalka Tina Kotnik, ki je koordinirala čistilne akcije v Občini Kočevje v sklopu vseslovenske akcije Očistimo Slovenijo 2012. Da bi se pridružili vseslovenski čistilni akciji, je bil s tem zapečaten tudi datum čiščenja: 24. marec 2012.

Pred vhomom nas je čakal ogromen kontejner, ki nas je impresioniral s svojo dolžino (cca. 7 m), višino in širino (dobra 2 m). Dela smo se lotili sistematično – od zgoraj navzdol, saj bi padajoči odpadki iz vhodne vrtače lahko ogrozili jamarje na dnu vhodnega brezna. Zbralo se nas je dovolj (26), da smo vzporedno opremljali še žičnico prek vhodne vrtače do dna vhodnega brezna, ki pa kasneje ni bila uporabljena. Odstranjevali smo pretežno gradbene in komunalne odpadke, kosovne odpadke iz gospodinjstev, pnevmatike ter dobro preperele ostanke poginulih živali. Ko je večina skupin v okviru akcije Očistimo Slovenijo 2012 že končala svoje delo, se zadovoljila z javnim golažem in se odpravila domov, smo se mi ravno dobro ogreli. Nadaljevali smo do poznih popoldanskih ur in ob koncu še uspeli zapreti kontejner – to je bil dober dokaz, da smo vanj spravili okoli 25 m³ odpadkov. Velika količina odpadkov in težavno delo v vhodni vrtači sta bila razloga, da se čiščenje notranjosti jame sploh ni začelo.

Da ne bi jama ostala neočiščena, smo 20. oktobra 2012 za dobrih 12 ur zopet zavihali rokave. Takrat smo imeli za cilj zaključiti čiščenje z izvlekom odpadkov z dna vhodnega brezna. Čeprav smo škripčevje postavili šele okoli poldneva, se je enostavna, a dovršena postavitvev sistema za izvlek odpadkov pokazala za tako učinkovito, da smo novih 30 m³ odpadkov iz jame uspeli izvleči navkljub 7. parom rok. Vsa, ki je bil prisoten, ve povedati, da je to res »minimum od minimuma«, saj s tolikšnim članstvom le s težka uspeš v vreče nalagati odpadke v jami, upravljati z vitlom ter jih pospraviti v kontejner. Večji del izvlečenih avtomobilskih karoserij so nam ob koncu akcije kot dokazno gradivo o ukradenih avtomobilih »zaplenili« kriminalisti. Ob 21.00 smo zadovoljno zaključili z ugotovitvijo, da je Lepa jama pri Petrovem hribu čista in zopet lepa.

Zavedati se je potrebno, da je fizično čiščenje jame le en, sicer najpomembnejši in naš člen v verigi do-

godkov čistilne akcije. Za finančno pokritje odlaganja odpadkov je poskrbela Občina Kočevje, za kontejner in odvoz odpadkov Avtoodpad Zupanc, za kamnomet pred jamo za preprečevanje nadaljnega odlaganja odpadkov je poskrbel Zavod za gozdove Slovenije, električni agregat je priskrbel Občinski štab Civilne zaščite, električni vitel Inštitut za raziskovanje krasa ZRC SAZU iz EU sredstev, namenjenih čiščenju jam, z majicami so nas prijetno presenetili člani JD Netopir Kočevje.

Koordinacijo sva vodila s Tino Kotnik, ki je tudi poskrbela za stik z domačini Mačkovca ter za odmevnost akcije v lokalnem prostoru. Tako so nas obiskali lokalni kočevski mediji (TV Kočevje, radio Univox), nacionalni mediji (RTV Slovenije, Kanal A) pa so poskrbeli, da smo bili zopet na uvodnikih v večerna poročila. V okviru akcije Očistimo Slovenijo 2012 smo bili vnovič prepoznani kot vodilni smetarji vseslovenskega čiščenja, zlasti pa kraških jam. Glede na to, da nismo čistili za seboj, ampak za drugimi, smo na to zopet lahko ponosni.

Čiščenje vhodne vrtače (foto: Stane Pele)

Bera prvega čiščenja jame (foto: Matej Blatnik)

Udeleženci (24. marec 2012):

1. Uroš Kunaver
2. Teo Delić
3. Matija Perne
4. Mitja Prelovšek
5. Jure Košutnik
6. Mateja Centa
7. Jaroš Obu
8. Gregor Pintar
9. Marina Pintar
10. Tine Petkovšek
11. Tanja Tomšič
12. Primož Presetnik
13. Marko Hrovat
14. Marjan Baričič
15. Andrej Drevenšek
16. Matej Blatnik
17. Rok Grecs
18. Riko Grecs
19. Matic Di Batista
20. Diana Grublješič
21. Petra Jamnik
22. Primož Rupnik
23. Tomaž Lajovic
24. Pestoter
25. Bojana Fajdiga
26. »tečajnica«

Udeleženci (20. oktober 2012):

1. Bojana Fajdiga
2. Marjan Baričič
3. Gregor Pintar
4. David Senica
5. Mitja Prelovšek
6. Jaroš Obu
7. Matija Perne

Rok Grecs

ČIŠČENJE JAKCOVEGA BREZNA PRI HRUŠEVICI

Jakcovo brezno sva že jeseni 2008 v borovem gozdu vzhodno od vasi Hruševica na Krasu našla Rok in Riko, člana Društva za raziskovanje jam Ljubljana (DZRJL). Ker še ni bilo registrirano v slovenskem katastru jam, sva ga raziskala in izmerila. Načrte zanj sva že oddala, zato je sedaj v slovenskem katastru vpisano pod številko 9840. Pri raziskovanju sva naletela na oviro: po 8 m sva se morala ustaviti ob zamašku s smetmi. Sva pa med smetmi in steno na severnem delu brezna našla majhno luknjo. Ko sva skozi vrgla kamen, je po podoru še dolgo odmevalo. To je dalo slutiti, da se brezno nadaljuje ...

Doma sva pregledala še italijanske podatke o jamah. Ugotovila sva, da so bili v tem breznu italijanski jamarji že leta 1925. Takrat so zapisali, da je brezno globoko 20 metrov, napisali pa so tudi, da ni v celoti raziskano. Predlagala sva, da bi jamarji DZRJL očistil to brezno tudi z namenom, da bi ga lahko dokončno raziskali.

Zavod RS za varstvo narave je namenil denarna sredstva za čiščenje jam na Primorskem. Člani DZRJL smo se (po Rokovi ideji) odločili za akcijo čiščenja Jakcovega brezna.

Čistilna akcija je bila 5. oktobra 2013. Udeležilo se je 25 članov Društva. Vlečno škripčevje smo postavili že pred začetkom čiščenja, nato ga je bilo potrebno še testirati. Šele po vsem tem smo lahko začeli vleči odpadke iz brezna. Izvlekli smo 5 m³ smeti, in sicer največ železnih odpadkov in nekaj komunalnih odpadkov.

Ko smo odstranili zamašek s smetmi na dnu vhodnega brezna, se je odprl prehod v notranjost jame. Jama se razcepi v dva kraka: levi krak je manjši, desni rov pa ima 24 m dolžine. Ta rov je izredno lepo zasigan.

Akcijo čiščenja so prišli pogledat tudi domačini z otroki. Seznanili so se z zahtevnostjo čiščenja jame. To nas veseli, saj nam zagotavlja, da se jam ne bo več onesnaževalo. Domačin iz Hruševice nam je priskočil na pomoč tako, da je s traktorsko prikolico vozil odpadke od brezna do kontejnerja, ki je stal na koncu vasi.

Po končani akciji sva Rok in Riko jamo spet izmerila. Meritve so iz prvotnih 8 m jame prešle na 43 m dolžine in 17 m globine.

Seveda so Hruševljani vse nas – jamarje povabili tudi v svoj hram, nato pa smo šli še v Koprivo, kjer smo uspešno zaključeno čistilno akcijo in odkritje novih delov jame proslavljali še pozno v noč.

Skupinska slika jamarjev DZRJL na akciji čiščenja Jakcovega brezna pri Hruševici (foto: Primož Presetnik)

Jure Košutnik

RAZISKOVANJE LEDENIH JAM - NAJDALJŠI NEPRETRGAN NIZ IZMERJENIH TEMPERATUR V SLOVENIJI

Ledene jame na nizkih nadmorskih višinah in srednjih geografskih širinah so izredno zanimive za preučevanje, saj so zakladnica podatkov, ki nam govorijo o preteklih in tudi aktualnih klimatskih dogodkih (Luetscher, 2005; Stoffel et al., 2009; Persoiu et al., 2011). Zaradi nizkih nadmorskih višin vhodov so ledene jame, ki jih definiramo kot naravne jame s stalnim ledom (Luetscher, Jeannin, 2004), na meji ravnotežnega stanja. Že manjše spremembe lokalne klime lahko prinesejo velike spremembe jamske mikroklimatike, ki se odraža v zvišanju temperature zraka in zmanjšanju volumna ledu.

Ledene jame se razlikujejo od bližnjih, povsem normalnih jam, po mikroklimatski anomaliji s pojavom temperatur, nižjih od povprečne temperature kraškega masiva. Jame niso ledene jame zaradi klimatskih značilnosti površja nad njimi, temveč zaradi njihove morfologije, ki omogoča specifično pretakanje zraka po njih. Velik vhod, veliki prostori, vrečasta oblika so značilnosti statične ledene jame, v kateri se težji, hladen, zimski zrak v poletnih mesecih ne premeša. Več vhodov, ne nujno prehodnih za jamarje, pa je karakterističnih za dinamične ledene jame, kjer se med vhodi oblikuje specifični poletni in zimski preprih (Luetscher, 2005). Dosedanje raziskave temperaturnih razmer v ledenici pod Taborom (kat. št. 33) pri Županovi jami, ki sicer ni prava ledena jama, saj nima stalnega ledu, so potrdile domnevo o kondukciji toplote skozi vhod in jasno razmejile notranji del jame s stalno temperaturo, ki je enaka temperaturi kraškega masiva, od Ledenice, kjer se pojavlja klimatska anomalija (Ravbar, Kosutnik, 2014) in kjer je Valvasor še videl za moža debele ledene stebre (Valvasor, 1689).

Prav Valvasor je bil prvi, ki je pri nas opisal ledene jame in ga je v svetovnem merilu prehitel le Leonardo Da Vinci (Grebe, 2010). 19. stoletje pa je s splošnim razvojem naravoslovnih znanosti prineslo tudi definicijo znanosti o ledenih jamah. Bruno Schwalbe in Eberhard Fugger sta utemeljitelja znanja o ledenih jamah. Oba sta pri svojem delu uporabljala primere slovenskih ledenih jam, ki sta jih spoznala osebno ali prek mreže korespondentov iz naših krajev (npr.: Simon Robič). V začetku 20. stoletja je bil naš največji strokovnjak za ledene jame zagotovo Pavel Kunaver, ki je dve ledeni jami na Veliki gori pri Ribnici raziskal leta 1913 v okviru Društva za raziskovanje jam, z delom nadaljeval na območju Trnovskega gozda med prvo svetovno voj-

no in objavil poglavje o ledenih jamah v svoji monografiji (Kunaver, 1922).

V okviru podiplomskega študija Krasoslovja na Univerzi v Novi Gorici poteka monitoring temperatur in sprememb volumna ledu v štirinajstih slovenskih ledenih jamah na nizkih nadmorskih višinah. Najnižja ledena jama s stalnim ledom, vključena v raziskavo, je Ledena jama pri Kunču (kat. št. 669), najvišja pa Mala Veternica (kat. št. 122) na Veliki planini. Graf 1 predstavlja niz izmerjenih temperatur v Ledeni jami v Fridrihštanjskem gozdu (kat. št. 142), po domače Ledeni jami na Stojni, za obdobje od septembra 2009 do marca 2014. Niz sestavlja več kot 40 000 urnih meritev, ki obsegajo štiri popolna leta podatkov.

Temperature merimo zunaj jame, v vhodni dvorani in na dnu, ki ga dosežeš, če se spustiš v vzhodno brezno med ledenim čepom in jamsko steno. Povprečna temperatura vseh meritev je v vhodni dvorani $-0,41\text{ }^{\circ}\text{C}$, na dnu $-0,26\text{ }^{\circ}\text{C}$ in zunaj jame $+6,7\text{ }^{\circ}\text{C}$. Izmerjene temperature, ki ne kažejo trenda dvigovanja, so značilne za ledene jame in so sestavljene iz poletnega zaprtega sistema, ko zunanje temperature nimajo vpliva na jamske ter zimskega odprtega sistema, ko je korelacija temperatur v jami in izven nje visoka. Poletni temperature v jami blizu ledišča ohranjajo taljenje ledu, ko energijo, potrebno za taljenje, prispeva okoliški zrak. Na grafu je vpliv taljenja ledu (ang.: Zelo Curtain Effect) opazen kot ravna črta, tik nad lediščem.

Predstavljeni niz temperatur je najdaljši nepretrgani niz izmerjenih temperatur v ledeni jami v Sloveniji do sedaj. Upamo lahko, da bo doba relativno cenovno ugodnih elektronskih merilnikov temperature in drugih parametrov povzročila, da bomo jamarji, bodisi v okviru akademske bodisi klubske sfere, za svojega vzeli tudi ta vidik raziskovanja podzemlja.

Literatura in viri:

Grebe, C., 2010. Eishöhlenforschung vom 16. Jahrhundert bis die Moderne – Vom Phänomen zur aktuellen Forschung. Magistrsko delo. Ruhr-Universität Bochum, pp. 118.

Kunaver, P., 1922. Kraški svet in njegovi pojavi: poljudnoznanstven spis s slikami. Učiteljska tiskarna, 104 str.

Luetscher, M., 2005. Processes in ice caves and their significance for paleoenvironmental reconstruc-

tions. Swiss Institute for Speleology and Karst studies, pp.154.

Luetscher, M., Jeannin, P-Y., 2004. A process-based classification of alpine ice caves. Theoretical and applied karstology, vol. 17, pp. 5-10.

Persoiu, A., Onac, B., Persoiu, I., 2011. The interplay between air temperature and ice mass balance changes in Scarisoara ice cave, Romania. Acta carsologica, 40/3, pp. 445-465.

Ravbar, Kosutnik, 2014. Variations of karst underground air temperature induced by various factors (Cave of Županova jama, Central Slovenia). Theoretical and Applied Climatology, Volume 116, Issue 1-2, pp. 327-341.

Stoffel, M., Luetscher, M., Bollschweiler, M., Schlatter, F., 2009. Evidence of NAO control on subsurface ice accumulation in a 1200 yr old cave-ice sequence, St. Livres ice cave, Switzerland. Quaternary Research, vol 72, pp. 16-26.

Valvasor, J., V., 1689. Die Ehre dess Hertzogthums Crain.

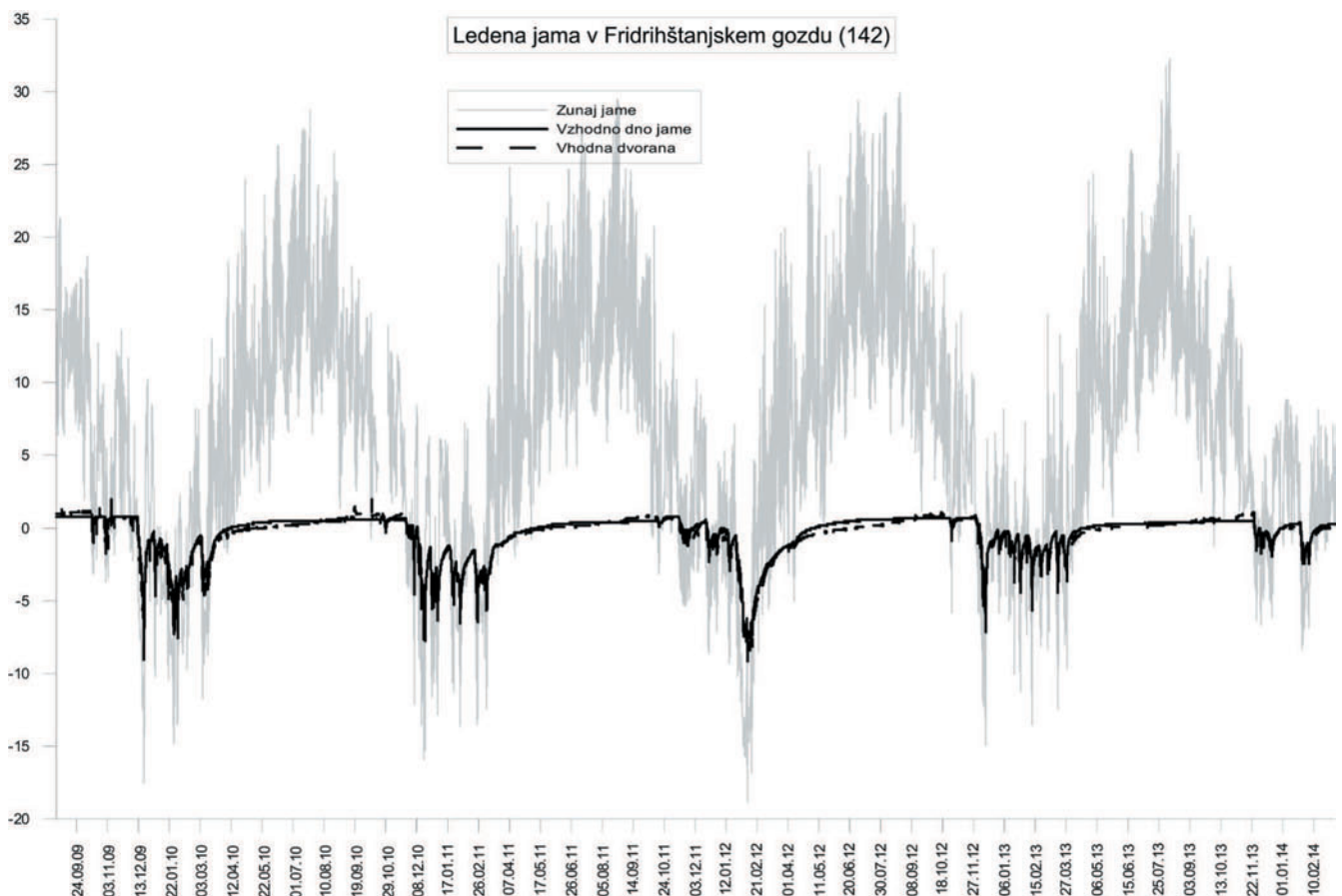

Diagram 1: Nepretrgan niz izmerjenih temperatur v Ledeni jami v Fridrihštajnskem gozdu

Primož Presetnik

NEKAJ O KAZALNIKIH USPEHA DRUŠTVA

(Katastrski material in članstvo v zadnjih letih in desetletjih)

V zadnjem desetletju in še posebej v zadnji sedemletki je društvo dobilo močan raziskovalni zagon – kolikor lahko to sodimo po gradivu, ki se zbira v društvenem katastru. Pa se tega morda še premalo zavedamo in se sploh ne hvalimo, čeprav je po Levstikovem Martinu Krpani običajno že da »če kdo slepca ali belouško ubije, že ne ve, na kateri grm bi jo obesil, da bi jo videlo več ljudi«. Zato sem z namenom, da samopodobo društva kot izjemnega gradnika jamskega raziskovanja v Sloveniji tudi utemeljimo na realnih podatkih, zbral nekaj številčk. Ti podatki se sicer zbirajo vsakoletno in se o njih mnogokrat celo poroča na občnih zborih (hvala birokratikom društva – predsedniki, tajniki, katastristi, blagajniki, poverjeniki za članstvo) vendarle pa še niso oz. že dolgo niso bile predstavljene skupaj. Po moderni terminologiji bi se jim lahko reklo tudi kazalniki uspeha DZRJL.

Prvi sklop govori o članstvu, brez katerega društvo ne more delovati. Kazalniki članstva so:

- število članov (za člana društva se šteje član, ki je vsaj enkrat v zadnjih treh letih plačal članarino),
- število plačanih članarin (ki so osnova za nakup raziskovalne opreme) in
- število novih članov (na katerih gradimo prihodnost).

Po tem sklopu nam gre dobro, saj se je število članov v zadnjih letih ustalilo okoli številke 110, število članarin pa v zadnjih petih letih presega št. 75. Število novih članov pa redno niha med približno 5 in 15 novimi člani in članicami na leto. Na diagramu 1 so predstavljena letna števila od leta 2000 naprej – malo zato, ker je to lepo okrogla letnica, malo zato, ker je potrebno še podrobnejše raziskati gradivo predhodnih let.

Drugi sklop kazalnikov govori o intenzivnosti terenskih raziskav:

- število ekskurzij (napor raziskovanja),
- število oddanih dokumentov v kataster DZRJL (napor pri dokumentaciji) in
- število prispevnikov katastrskega materiala (vključenost članstva v raziskave).

Tudi tu nam gre dobro. Od leta 2007 opravimo na leto približno 180–200 ekskurzij in redno oddamo več

kot 180 dokumentov (diagram 2), pri čimer izstopa pred jubilejno leto 2009, ko smo očitno iz predalov izbrskali vse kar smo imeli vsaj približno pripravljeno za oddajo.

Zelo razveseljivo je, da nam je uspelo povečati tudi število oseb, ki so oddali vsaj en zapisnik o jamskih raziskavah. Približno 20 oseb ali 17–20 % članstva v zadnjih sedmih letih oddaja zapisnike! (diagram 3).

Tretji sklop govori o kvaliteti raziskav oz. zbranega materiala. Kazalniki so:

- število točk, s katerimi je bilo ovrednoten katastrski material,
- število novih jam (kazalnik raziskovanje novih področij),
- razmerje med oddanimi tipi zapisnikov (ali dosegaemo pravilo “Šuštaršičevega zdravega razmerja”),
- število novo izmerjenih metrov (kazalec merilnega napora).

Star način točkovanja se je začel z letom 1974, IZRK pa je nov sistem točkovanja uvedel leta 2007, medtem ko smo na društvu še do leta 2010 ohranili tudi star način točkovanja. Nov način točkovanja, glede na primerjavo treh let, ko smo vodili oba sistema, prinese približno med 3,38 in 3,52 krat več točk kot stari. Trendi med obema točkovanjema pa so enaki (diagram 4) in spet kažejo na povečano intenzivnost raziskav po letu 2007, kljub temu da za mnoga leta pred 1990 še nisem uspel najti ustreznih podatkov.

Letno smo v pretekli sedemletki registrirali med 30 in 50 jam, leto 2009 celo 80 (diagram 5). Zanimivo je tudi, da ni velikih zamud med letom, ko jamo odkrijemo in ko jo registriamo, kar se je v preteklosti pogosto dogajalo (diagram 5), čeprav to še ne pomeni, da imajo člani lahko mirno vest, saj kar preveč meritev obleži v predalih. Skupen pregled leg čez 450 jam, registriranih v zadnjih 10 letih je na sliki 1, seznam pa je priložen. Karte in statistike po letih pa si lahko ogledate na spletni strani društva, če ta seveda slučajno dela.

Razporeditev različnih tipov zapisnikov predstavlja diagram 6. Okoli leta 2004 je IZRK sicer spremenil klasificiranje tipov zapisnikov, vendar se dajo stari tipi večinoma brez večjih problemov prevesti na nov način klasifikacije. Šuštaršič je leta 1983 (glej poročilo katastrista občnemu zboru) postavil pravilo, da je “zdravo razmerje” med A, B in C zapisniki (osnovni,

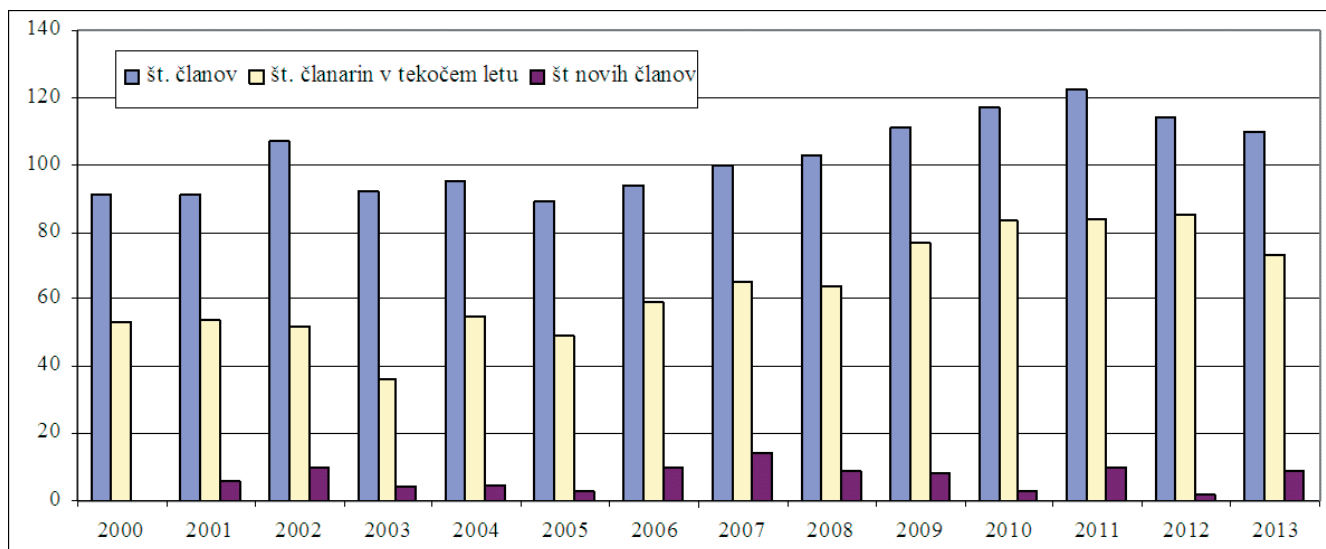

Diagram 1: Število članov, število plačanih članarin in število novih članov DZRJL 2000–2013

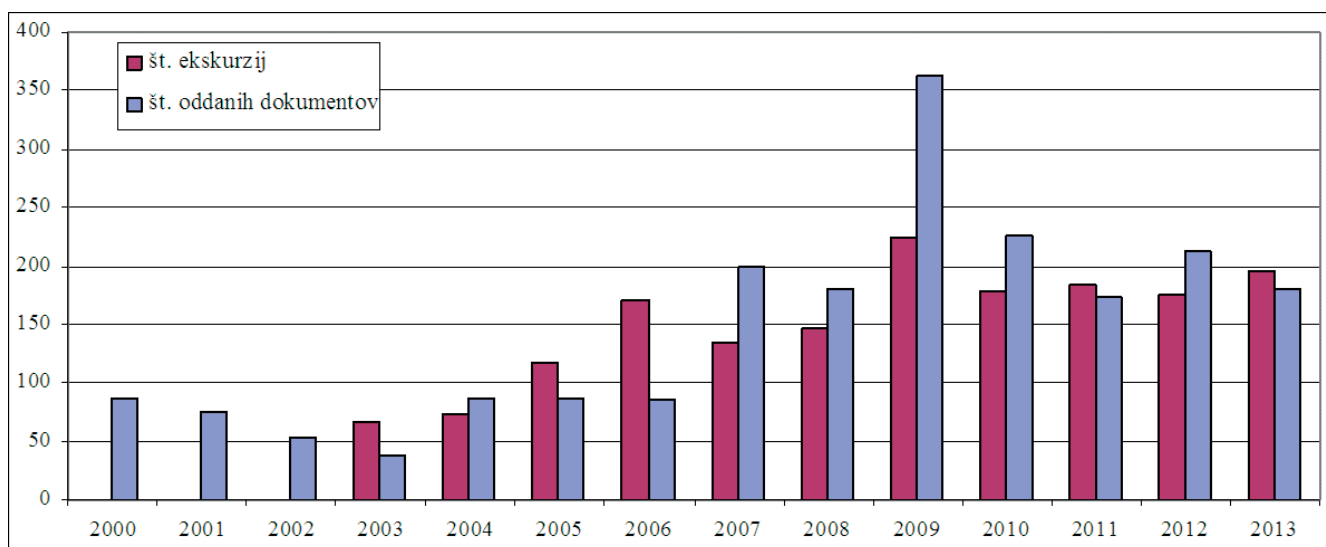

Diagram 2: Število ekskurzij in število oddanih dokumentov v kataster DZRJL 2000–2013 (za nekatera leta ustrezni podatki še niso zbrani)

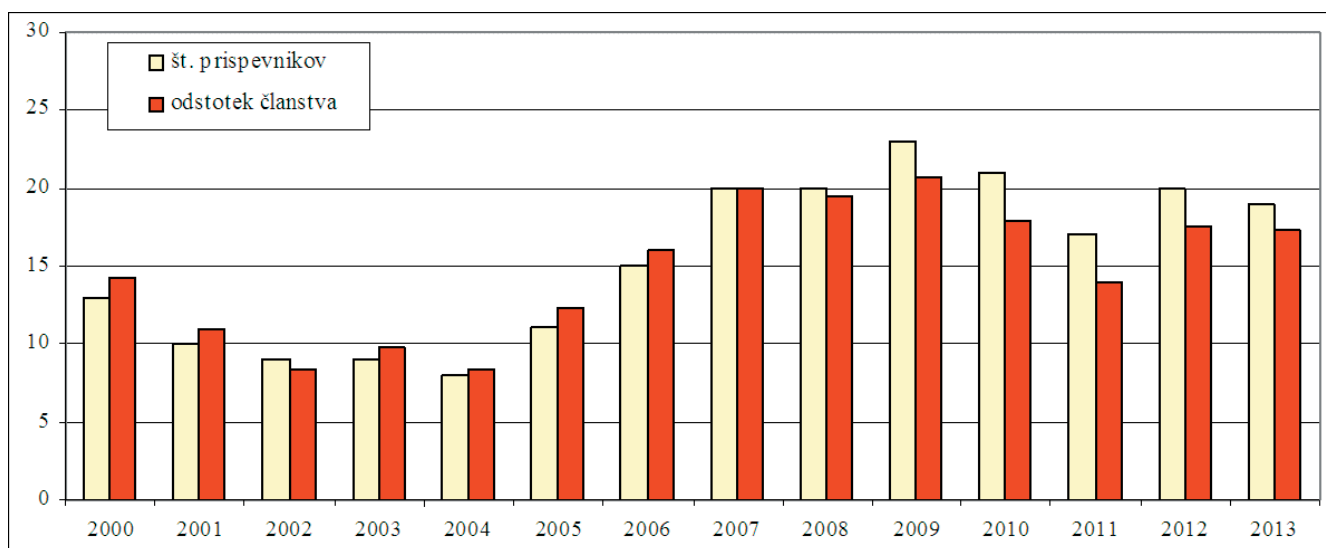
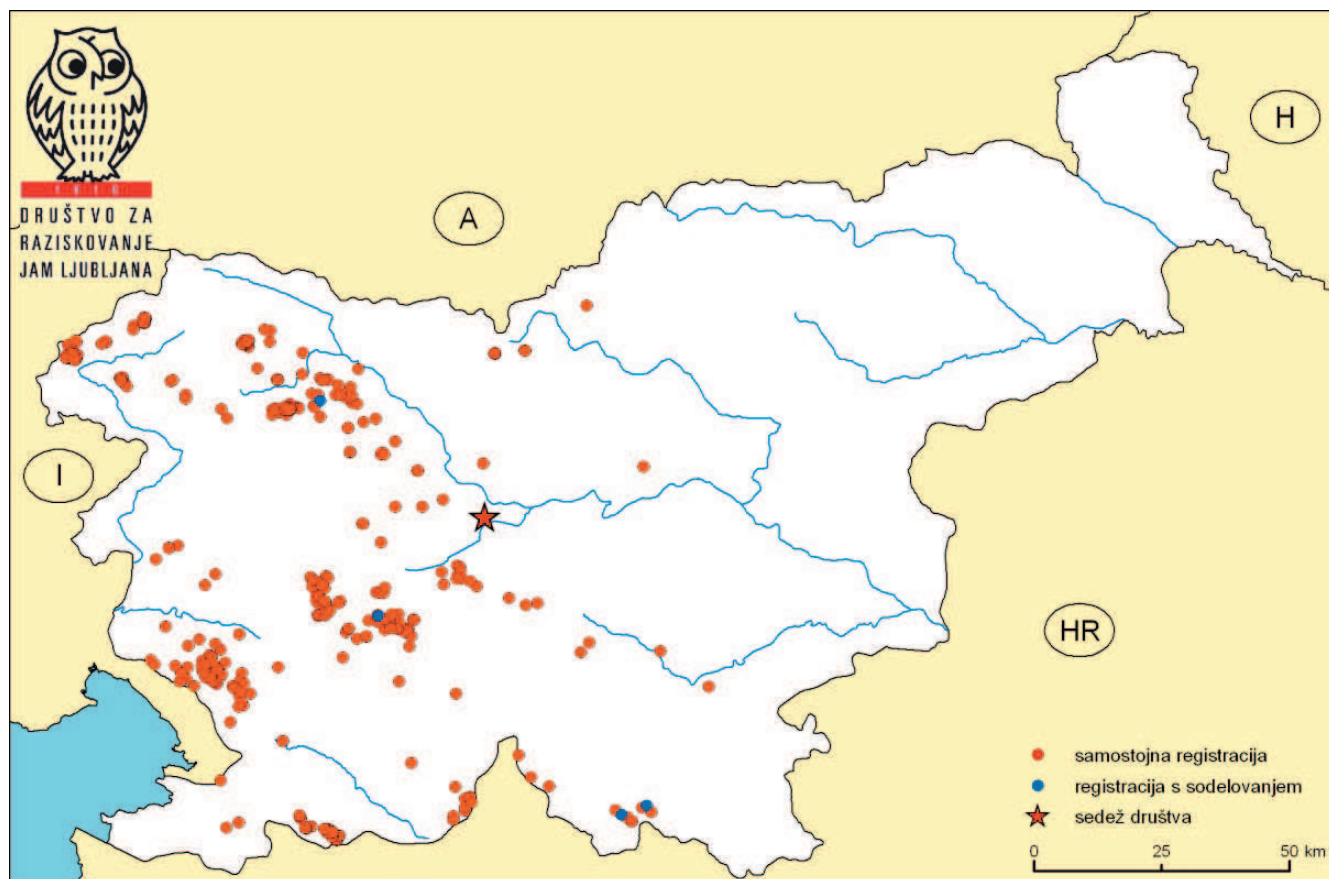

Diagram 3: Število prispevnikov in odstotek članstva, ki je oddajo katastrske dokumente v letih 2000–2013

dopolnilni zapisniki in načrti) 6 : 4 : 6 ali z drugimi besedami 37,5 % : 25,0 % : 37,5 %. Neverjetno, toda 10-letno povprečje (2004–2013) je 34,4 % : 24,6 : 41,0. Kaj hočemo še več?

Leta 2011 smo kot dodaten kazalnik uvedli še število izmerjenih metrov poligona, jamskih rogov in globine. Leta 2011, 2012 in 2013 smo tako skupno izmerili (in o tem oddali zapisnike) 3.789 m, 4.576 m in 4.886 m jamskih rogov oz. 1.004 m, 1.608 m in 2.180 m globine.

Le kje bomo našli tolikšen grm, da bi jih, te uspehe, na ogled dali?

Slika 1: Lege jam, ki so jih člani DZRJL registrirali v letih 2004–2013

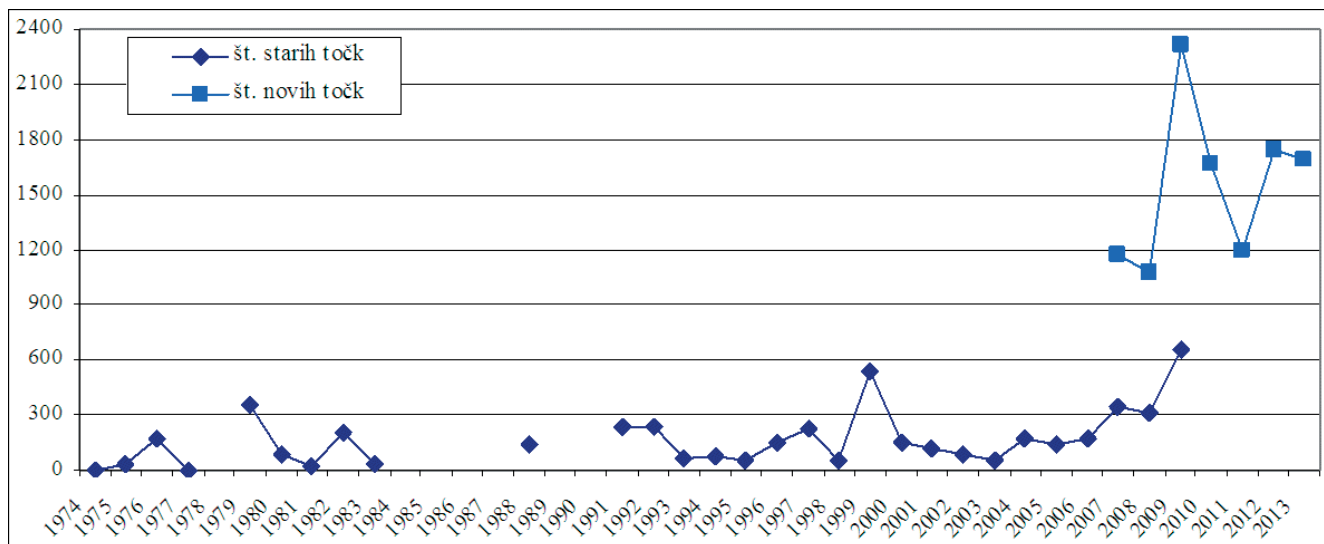

Diagram 4: Število točk, ki ga je dobilo katastrsko gradivo DZRJL med 1974 in 2013 (za nekatera leta ustrezni podatki še niso zbrani)

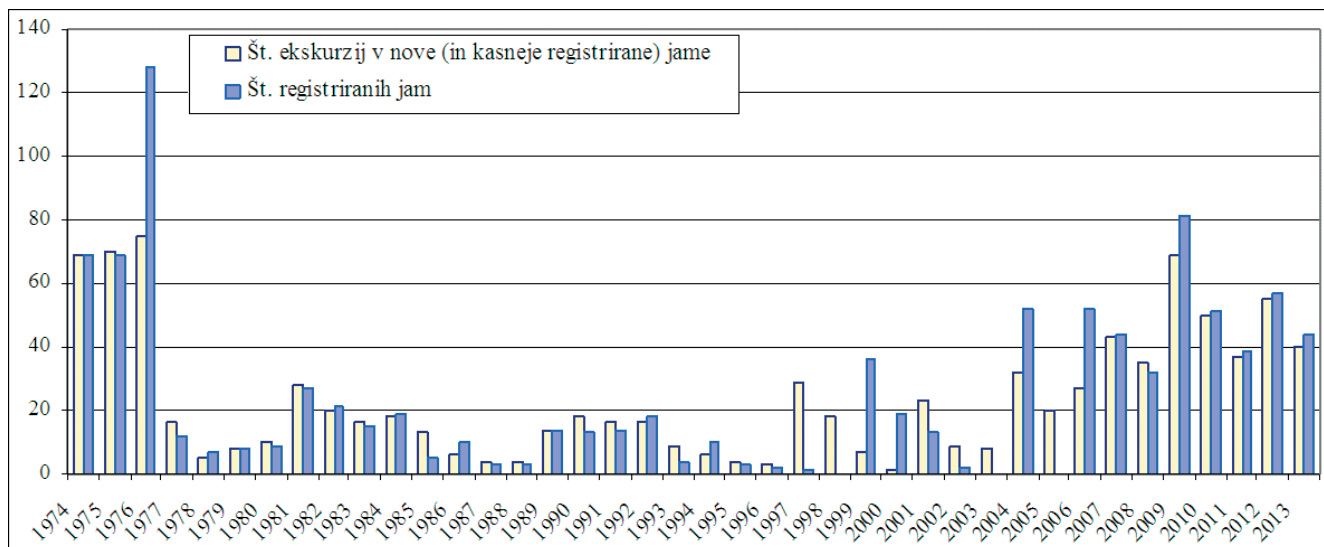

Diagram 5: Primerjava števila ekskurzij članov DZRJL v nove jame in registrirano število jam v letih med 1974–2013

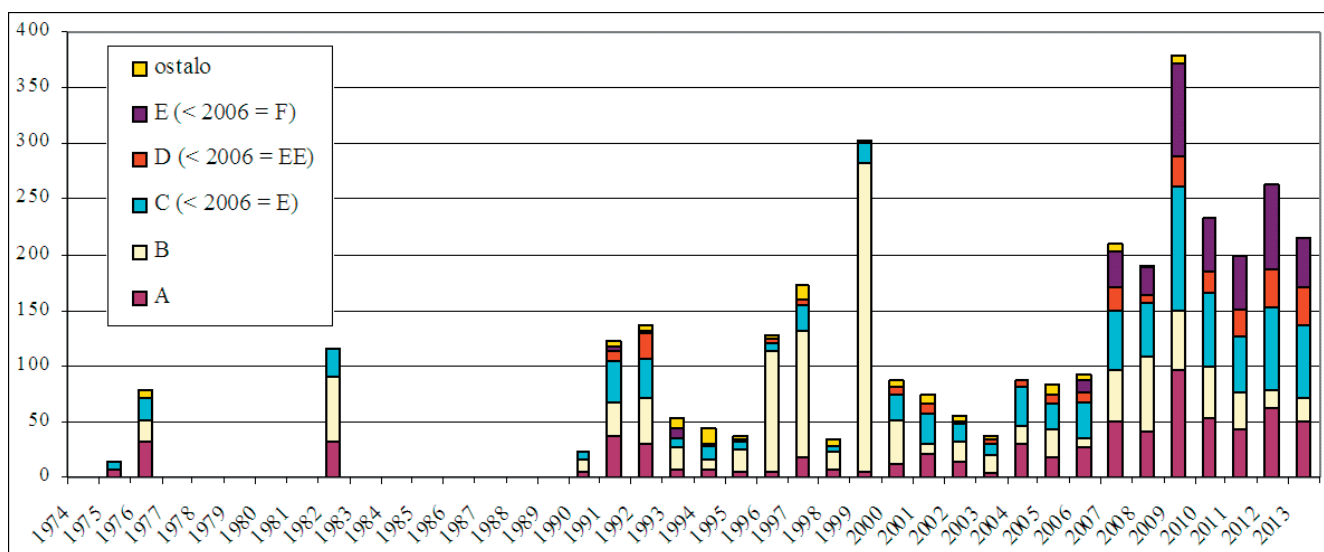

Diagram 6: Število različnih tipov zapisnikov članov DZRJL v letih med 1974–2013 (za nekatera leta ustrezni podatki še niso zbrani)

Prvopristopniške jame DZRJL v letih 2004–2013

Katastrska številka / ime jame / zapisnikar(-ji)

2004

8485 / Brezno v kolovozu pri Sadinji vasi / Pintar Gregor
 8486 / Javorjevo brezno / Likar Jure
 8487 / L-1 (Bavšica) / Pintar Gregor
 8488 / L-2 (Bavšica) / Pintar Gregor
 8489 / L-4 (Bavšica) / Sedmak Ivo
 8490 / L-6 (Bavšica) / Urankar Rafko
 8491 / L-7 (Bavšica) / Urankar Prevec Nina
 8492 / L-12 (Bavšica) / Sedmak Ivo
 8493 / L-14 (Bavšica) / Marušič Lanko
 8494 / L-15 (Bavšica) / Marušič Lanko
 8495 / L-18 (Bavšica) / Sedmak Ivo
 8496 / L-21 (Bavšica) / Urankar Rafko
 8497 / L-22 (Bavšica) / Urankar Rafko
 8498 / L-28 (Bavšica) / Marušič Lanko
 8499 / L-29 (Bavšica) / Bergant Martina
 8500 / L-31 (Bavšica) / Urankar Rafko
 8501 / Meander po meri / Pintar Gregor
 8502 / ČU-5 / Simić Marko
 8503 / Brezno nad Kraljiščem / Simić Marko
 8504 / A1 (Rombon) / Simić Marko
 8505 / Jama pod bolnico / Pintar Gregor v sodelovanju z
 DRP Škofja Loka
 8506 / Srečni Schramm / Pintar Gregor
 8507 / Jama v Štrkljevici / Simić Marko
 8508 / GP12 (Kanin) / Pintar Gregor
 8509 / Nevarno je nagniti se ven / Pintar Gregor
 8510 / GPI / Pintar Gregor
 8511 / Škraplja v ruševju / Dular Matej
 8512 / Razpočnica pod naravnim mostom / Dular Matej
 8514 / Brezno za Klančičem / Sedmak Ivo
 8515 / Jama na lovski meji / JK Borovnica, / Pristavec Jože
 8518 / Reparjevo brezno / Stepišnik Uroš
 8519 / Sršenova Kajžarca / Hlad Marta
 8520 / Črtova jama / Prelovšek Mitja
 8521 / Antirevmatika / Miklavčič Tomaž
 8522 / Izvir Čabranke / Prelovšek Mitja
 8523 / Brlog silnega medveda / Prelovšek Mitja
 8615 / Brezno s stropom / Stepišnik Uroš
 8616 / Avstralopithecus / Stepišnik Uroš
 8617 / Brezence nad Plemenščico / Stepišnik Uroš
 8618 / Jama odgrnjene zavese / Stepišnik Uroš
 8619 / Jama Srna / Stepišnik Uroš
 8620 / Juvanova obrtačnica / Stepišnik Uroš
 8621 / Obdurnica / Stepišnik Uroš
 8622 / Konec brezstropne / Stepišnik Uroš
 8623 / Plemenščica / Stepišnik Uroš
 8624 / Prebojna / Stepišnik Uroš
 8625 / Zidarjeva ljubezen / Stepišnik Uroš

8626 / Tina / Stepišnik Uroš
 8627 / Globočica pri Veliki dolini / Stepišnik Uroš, Zgama-
 jster Maja
 8628 / Jama pod Ječmenovim hribom / Stepišnik Uroš, Pre-
 setnik Primož
 8629 / Stepkova prepadna / Stepišnik Uroš
 8630 / Brezno pri veseli vrtači / Stepišnik Uroš
 8631 / Bendžovo brezno / Stepišnik Uroš

2005

Ni bilo nobene registracije jam, ker zaradi zapletov
 nismo oddajali gradiva na IZRK

2006

8808 / Devetstopinjka / Prelovšek Mitja v sodelovanju z
 DZRJ Ribnica
 8809 / Jama nad Lužo / Prelovšek Mitja
 8810 / Jamca pri Sečinah / Pintar Gregor
 8811 / Žabec / Miklavčič Tomaž
 8812 / Jama rešenega teleta / Fajdiga Bojana
 8813 / Taprbita / Miklavčič Tomaž
 8814 / Usodna globina / Prelovšek Mitja
 8815 / Stepkotova radost / Prelovšek Mitja
 8816 / Stržen / Prelovšek Mitja
 8817 / Grom in pekel / Stepišnik Uroš
 8818 / Ta je pa lovska / Prelovšek Mitja v sodelovanju z
 DZRJ Ribnica
 8819 / Brezno velikih obetov / Prelovšek Mitja
 8820 / Loškinka / Prelovšek Mitja
 8821 / Lisičji grad / Presetnik Primož, Dular Matej, Fajdiga
 Bojana
 8822 / L 54 (Kanin) / Prelovšek Mitja
 8823 / Brezno na Goleževici / Gabrovšek Franci
 8824 / L 52 (Kanin) / Pintar Gregor
 8825 / Jernejeva polšna / Dular Matej
 8826 / Rov pri Medijskem gradu / Fajdiga Bojana
 8827 / Brezno Douglasa Adamsa / Fajdiga Bojana, Tominc
 Dušan
 8828 / Brezno v Kroglicah / Fajdiga Bojana, Perne Matija
 8829 / Andrejeve skalce / Fajdiga Bojana, Pintar Gregor,
 Perne Matija
 8830 / Nerina jama / Presetnik Primož
 8831 / L 52 (Kanin) / Tominc Dušan
 8832 / Brezno za Poljšakovo kočjo / Fajdiga Bojana
 8833 / Vetrov dom / Pintar Gregor
 8834 / Brezno pri lepih žlebičih / Prelovšek Mitja
 8835 / Šestorček / Perne Matija, Fajdiga Bojana
 8836 / Januarska trobentica / Prelovšek Mitja
 8837 / Tikina jama / Ramšak Lucija
 8838 / Žabartma / Presetnik Primož
 8839 / Jama 1 v Jevernjaku / Perne Matija
 8840 / Zijalo v severni steni Ruše / Dular Matej

8841 / Lukov kurnik / Presetnik Primož
 8843 / Veliko Marinčevo brezno / Fajdiga Bojana, Perne Matija
 8844 / Dvojčka / Fajdiga Bojana
 8845 / Pajkovka / Fajdiga Bojana
 8846 / Medvedovo brezno nad Grčovcem / Prestor Joerg
 8847 / Obcestnica / Miklavčič Tomaž
 8848 / Jama pri Belem gabru / Perne Matija
 8849 / Kalček / Perne Matija
 8850 / Malo Marinčevo brezno / Perne Matija
 8851 / Češirkovo brezno pri Žažarju / Dular Matej
 8852 / Jama 1 pod Sušnico / Dular Matej, Presetnik Primož
 8853 / Jama 2 pod Sušnico / Dular Matej, Presetnik Primož
 8854 / Jama 3 pod Sušnico / Dular Matej, Presetnik Primož
 8855 / L-45 (Bavšica) / Pintar Gregor
 8856 / L-38 (Bavšica) / Pintar Gregor
 8857 / L 59 (Kanin) / Pintar Gregor
 8858 / L 63 (Kanin) / Pintar Gregor
 8859 / L 64 (Kanin) / Pintar Gregor
 8860 / Orožarna / Pintar Gregor

2007

9063 / Orglice / Prelovšek Mitja
 9064 / Nemgarjeva jama / Cilenšek Gregor
 9065 / Robijeva jama / Cilenšek Gregor
 9066 / Fruševka / Pintar Gregor
 9067 / Motorka / Kanoni Janez
 9068 / Joškovo brezno / Kanoni Janez
 9069 / Binetova jama / Kanoni Janez
 9070 / Jama ob Škalčni poti / Drevenšek Andrej
 9071 / Brezno pri skalnih vratih / Drevenšek Andrej
 9072 / Brezno za dva / Drevenšek Andrej
 9073 / L66 / Dular Matej
 9074 / L74 / Dular Matej
 9075 / Ičotova globočina / Petrovčič Jernej
 9076 / Mala Ičotova globočina / Petrovčič Jernej
 9077 / Canon / Petrovčič Jernej
 9078 / Koreninka / Kanoni Janez
 9079 / TT-3 / Kanoni Janez
 9080 / Kostenka / Kanoni Janez
 9081 / Sodovka / Kanoni Janez
 9082 / Jama pri Farbarjevem štantu / Kanoni Janez
 9083 / Brezence nad Konjsko dolino / Presetnik Primož
 9084 / Toboganka / Presetnik Primož
 9085 / Krasja jama / Fajdiga Bojana
 9086 / Jama 2 v Jevernjaku / Fajdiga Bojana
 9087 / Dvojno brezno pod stezo / Fajdiga Bojana
 9088 / Jama na Vrečah / Markelj Anže
 9089 / Brezno trhljih štokov / Markelj Anže
 9090 / Šteklovo brezno / Perne Matija
 9091 / Nadcestnica 2 / Perne Matija
 9092 / Laži Svinjska jama / Perne Matija
 9093 / TL jama / Dular Matej

9094 / L77 / Kurent Blaž
 9095 / L78 / Kurent Blaž
 9096 / L81 / Kurent Blaž
 9097 / R1 / Gabrovšek Franci
 9098 / Tonetovo brezno / Brancelj Anton
 9099 / Brezno pri obračališču / Pintar Gregor
 9100 / Jama pod cesto na Martinček / Pintar Gregor
 9101 / Spodmol na Lubniku / Pintar Gregor
 9102 / Debi 1 / Pintar Gregor
 9103 / L65 / Tominc Dušan, Privšek Aleksandra
 9104 / Matjaževa jama / Tominc Dušan, Privšek Aleksandra
 9105 / Luknja nad Selcami / Markelj Anže

2008

9345 / Soteščanka / Presetnik Primož
 9346 / Vakcavo brezno / Pintar Gregor
 9347 / Vakcava jama / Pintar Gregor
 9348 / Matevžkov rovček / Grecs Rok
 9349 / Gulčevka / Grecs Rok
 9350 / Slepčič / Grecs Rok
 9351 / Jama na Skopelskem / Grecs Rok
 9352 / Presekana železniška čurka / Grecs Rok
 9353 / Okrogličarka / Presetnik Primož
 9354 / Brezno pri apnenici / Pintar Gregor
 9355 / Drugo brezno pri Ledeni dolini / Gregor Pintar
 9356 / L76 (Kanin) / Pintar Gregor
 9357 / Jama dveh vhodov / Di Batista Matic
 9358 / Debi 2 / Pintar Gregor
 9359 / Zvrnjen spodmol v Pstinah / Grecs Riko
 9360 / Brezno pod Rajhom / Pintar Gregor
 9361 / Brezno pri Zakonikovi bajti / Pintar Gregor
 9362 / Brezno pri Martinčku / Pintar Gregor
 9363 / Strgulja / Senica David
 9364 / Zgornjevaška jama / Presetnik Primož
 9365 / Krasji vrh 2 / Perne Matija
 9366 / Unionka / Đurić Nataša
 9367 / Bananaman / Tominc Dušan
 9368 / K40 (Kanin) / Pintar Gregor
 9369 / F20 / Pintar Gregor
 9370 / L6 (Kanin) / Pintar Gregor
 9371 / D-35 (Kanin) / Tominc Dušan
 9372 / D-36 (Kanin) / Bezek Blaž
 9373 / K10A (Kanin) / Pintar Gregor
 9374 / K10B (Kanin) / Fajdiga Bojana
 9375 / K10C (Kanin) / Pintar Gregor
 9376 / RD 30 / Grecs Rok

2009

9647 / Brezno v globoki škraplji / Prelovšek Mitja
 9648 / Brezno pod skalo / Kanoni Janez
 9649 / Jama pri krmišču / Kanoni Janez

9650 / Usad v Pušči / Kanoni Janez
 9651 / Jama v Lavrinovem talu / Kanoni Janez
 9652 / Rikrok / Grecs Riko
 9653 / Jama pri Kevdercu / Ložar Barbara
 9654 / Žabja jama v Volariji / Gale Luka
 9655 / Kamrice v Pagonovih rupah / Gale Luka
 9656 / Brezno 3 v Velikem dolu / Di Batista Matic
 9657 / Anžetov šiht / Kanoni Janez
 9658 / Ksenjina špranjica / Kanoni Janez
 9659 / Znana jama / Kanoni Janez
 9660 / Brezno v Čokovi dolini / Kanoni Janez
 9661 / Meletovo brezno / Kanoni Janez
 9662 / Center odličnosti / Pintar Gregor
 9663 / Navihana malina / Pintar Gregor
 9664 / L79 (Kanin) / Pintar Gregor
 9665 / Brezno na Golačkem vrhu / Pintar Gregor
 9666 / Jama na Golačkem vrhu / Pintar Gregor
 9667 / Bohinjka / Pintar Gregor
 9803 / Jama hudega bika / Presetnik Primož
 9804 / Grebenčeva klet / Presetnik Primož
 9805 / Brezno na Medvedici / Gale Luka
 9806 / Karo brezno v Rupah / Kranjc Tomaž
 9807 / L 72 (Kanin) / Fajdiga Bojana
 9808 / L 82 (Kanin) / Bavec Špela
 9809 / Zaprikrajsko brezno 5 / Marušič Lanko
 9810 / Jama pri žegni / Grecs Rok
 9811 / Mržkovo brezno / Grecs Riko
 9812 / Jama jeriškega mačka / Grecs Rok
 9813 / Katarinca / Grecs Rok
 9814 / Jama v Predulah / Grecs Riko
 9815 / Jama hitrega goža / Grecs Riko
 9816 / Jama v brezpotju / Grecs Rok
 9817 / Spodmol na gmajni / Grecs Rok
 9818 / Brezno pri grapah / Grecs Riko
 9819 / Piškova jama na Volariji / Grecs Riko
 9820 / Kralava jamca / Grecs Rok
 9821 / Spodmol pri Kralavi jamci / Grecs Riko
 9822 / DEBI 2 / Dular Matej
 9823 / L 61 (Kanin) / Privšek Aleksandra
 9824 / Klojerca / Jakopin Primož
 9825 / Iskana jama na Lubniku / Baričič Marjan
 9826 / Moje brezno nad apnenco / Ložar Barbara
 9827 / L 70 (Kanin) / Bergant Martina
 9828 / L 71 (Kanin) / Bergant Martina
 9829 / L 73 (Kanin) / Bergant Martina
 9830 / Katedrala v Solinah / Gale Luka
 9831 / Brezno pozabljenega kompasa / Vengar Janez
 9832 / Žabonov kevdrac / Vengar Janez
 9833 / Recesijsko brezno / Vengar Janez
 9834 / Brezno treh src / Vengar Janez
 9835 / Jamurica na I področju / Marušič Lanko
 9836 / Snežne nevihte nevredna čurka / Marušič Lanko
 9837 / B 119 - če je še fraj / Marušič Lanko
 9838 / Lučotova jama / Krajnc Tomaž

9839 / Jama na Špičkah / Perne Matija
 9840 / Jakcovo brezno / Grecs Rok
 9841 / Jama v skalni dolini / Grecs Riko
 9842 / Jama drugega maja / Di Batista Matic
 9843 / Grupača / Di Batista Matic
 9844 / Navita jama / Di Batista Matic
 9845 / Brečnica / Košutnik Jure
 9846 / Diplomaska jama / Košutnik Jure
 9847 / L 58 (Kanin) / Fajdiga Bojana
 9848 / Brezno v Velikem Gregorjevcu / Gregor Pintar
 9849 / Buzarada / Gregor Pintar
 9850 / Buzarona / Gregor Pintar
 9851 / Brezno nad Lukcovim kotlom / Gregor Pintar
 9852 / Šipkovo brezno / Gregor Pintar
 9853 / Brezno pri razgledišču Bela peč / Gregor Pintar
 9854 / Klaka / Gregor Pintar
 9855 / Brezno pri Babici / Gregor Pintar
 9856 / Brezno v Danjarski planini / Gregor Pintar
 9857 / Jazbečeva luknja nad drago / Gregor Pintar
 9858 / Babica gre na jug / Gregor Pintar
 9859 / Buzaraca / Gregor Pintar
 9860 / Buzakljun / Gregor Pintar
 9861 / Jama v Podrtiji / Gregor Pintar

2010

10037 / Pagonov pesjak / Jamšek Petra
 10038 / Jama pod Šebalskim vrhom / Jamšek Petra
 10039 / Brezno pod Slemenom / Rupnik Primož
 10040 / Debeli sneg 1 / Krajnc Tomaž
 10041 / L 69 (Kanin) / Krajnc Tomaž
 10042 / Ravenova žalost / Krajnc Tomaž
 10043 / Meander pod Nadrtjo / Krajnc Tomaž
 10044 / Smetišče pri Dolu / Krajnc Tomaž
 10045 / Nešiba / Krajnc Tomaž
 10046 / Vankiš čurka / Krajnc Tomaž
 10047 / L 68 (Kanin) / Krajnc Tomaž
 10048 / Zagorska čurka pod Pasjo jamo / Krajnc Tomaž
 10049 / Jama v Seksi gozdu / Perne Matija
 10050 / Daljša korenina / Perne Matija
 10051 / Brezno v Polšnah / Perne Matija
 10052 / Brezno pod Izduhami / Ložar Barbara
 10053 / Brezno brezmadežnega spočetja / Obu Jaroš
 10054 / Pisarna / Perne Matija
 10055 / Brezno na Bazinovem / Rupnik Primož
 10056 / DMK 1 / Di Batista Matic
 10057 / Brezno na Ubgah / Ložar Barbara
 10058 / Jebenti Šebalk / Perne Matija
 10059 / Jama v Zajčniku / Grecs Rok
 10061 / Jama v Dovganovem dolu / Grecs Riko
 10062 / Velika čurka / Grecs Rok
 10063 / Zijalka nad Veliko Božno / Grecs Riko
 10064 / Jama nad Baluzovco / Grecs Rok
 10065 / Markotov spodmol / Grecs Rok

10066 / Brezno na Vahti / Grecs Riko
 10067 / Jama v Mačkovem laz / Fajdiga Bojana
 10068 / Šebalski večkratni skozenjc / Fajdiga Bojana
 10069 / Spodmol brlog Šebalk / Fajdiga Bojana
 10070 / ASVF 011 / Pintar Gregor
 10071 / Brezno senilnega štedilmika / Pintar Gregor
 10072 / Konjski balzam / Pintar Gregor
 10073 / Brezno v Velikem Jarčinu / Pintar Gregor
 10074 / Kajarošt / Pintar Gregor
 10075 / Brezno nad Bohinjskim prevalom / Pintar Gregor
 10076 / Huda jama / Pintar Gregor
 10077 / Napivoserazumem / Pintar Gregor
 10078 / Pukec / Pintar Gregor
 10079 / Požlek / Pintar Gregor
 10080 / Kajarošt brezno / Pintar Gregor
 10081 / Kajarošt jama / Pintar Gregor
 10082 / Roda luknja / Pintar Gregor
 10083 / Vražji krempelj / Pintar Gregor
 10084 / Jama na severnem pobočju Črnega vrha / Pintar Gregor
 10085 / Brezno na Črnem vrhu / Pintar Gregor
 10086 / Luknja pod javorjem / Pintar Gregor
 10087 / Fidejkomis 1 / Pintar Gregor
 10088 / Fidejkomis 2 / Pintar Gregor

2011

10372 / Jama treh tečajnic / Grublješič Diana
 10373 / L 25 (Kanin) / Grublješič Diana
 10374 / Pihajoča špranja na Lanževici / Krajnc Tomaž
 10375 / Marjanova zasigana jamca / Krajnc Tomaž
 10376 / L 90 (Kanin) / Krajnc Tomaž
 10377 / L 91 (Kanin) / Krajnc Tomaž
 10378 / L 92 (Kanin) / Krajnc Tomaž
 10379 / Bukejca / Jamšek Petra
 10380 / Šmarca / Jamšek Petra
 10381 / Travnovrško brezno / Jamšek Petra
 10382 / Brezno ob ledeniški poti 5 / Rupnik Primož
 10383 / Globača / Di Batista Metod
 10384 / Jama v beli rebri / Grecs Riko
 10385 / Žpanova črna kuna / Grecs Riko
 10386 / Feltbanka / Grecs Riko
 10387 / Brezno v gozdnem preku / Grecs Riko
 10388 / Dragotova jama / Grecs Rok
 10389 / Pečina Šekovc / Grecs Rok
 10390 / Krušna peč / Grecs Rok
 10391 / Brezno v Bzgovcah / Grecs Rok
 10392 / Jama na Rpah / Grecs Rok
 10393 / Mala jama pri italijanski kasarni / Covington Matt
 10394 / Jama mlečna tablica / Covington Matt
 10395 / Jambreg / Covington Matt
 10396 / Evklidova piščal / Covington Matt
 10397 / Velik spodmol na Hrušici / Covington Matt
 10398 / Brezno v Javorjevi dolini / Covington Matt

10399 / Krvava škraplja / Prelovšek Mitja
 10400 / Jama Krebsovega cikla / Pintar Gregor
 10401 / Na prhlodh / Pintar Gregor
 10402 / Brezno na Planini za Šavnikom / Pintar Gregor
 10403 / Mali Gaštan / Pintar Gregor
 10404 / Kotlič / Pintar Gregor
 10405 / Rupa za Skakavcem / Pintar Gregor
 10406 / Ocvirk / Pintar Gregor
 10407 / Brezno pod Rodico / Pintar Gregor
 10408 / Brezno v Kotlah 2 / Pintar Gregor
 10409 / Večkratni skozenjc / Pintar Gregor
 10410 / Selovec / Pintar Gregor

2012

10609 / Najdenko / Grecs Riko
 10610 / Spodmol za Rihardovim malnom / Grecs Riko
 10611 / Devetka / Grecs Riko
 10612 / Dvooka jama / Grecs Riko
 10613 / Lažniva škrbica / Grecs Rok
 10614 / Jama Mali dol številka 1 / Grecs Rok
 10615 / Brezno na Majerščah / Grecs Rok
 10616 / Dolinka / Grecs Rok
 10617 / Zob časa / Krajnc Tomaž
 10618 / EPP-2 / Krajnc Tomaž
 10619 / EPP-4 / Krajnc Tomaž
 10620 / A+P-1 / Krajnc Tomaž
 10621 / G-1 (Pokljuka) / Krajnc Tomaž
 10622 / G-2 (Pokljuka) / Krajnc Tomaž
 10623 / L-93 (Kanin) / Krajnc Tomaž
 10624 / G-4 (Pokljuka) / Krajnc Tomaž
 10625 / L-94a (Kanin) / Krajnc Tomaž
 10626 / L-94b (Kanin) / Krajnc Tomaž
 10627 / L-92 (Kanin) / Privšek Aleksandra
 10628 / Jama Calvinovega cikla / Obu Jaroš
 10629 / Jama neumnega telefona / Blatnik Matej
 10630 / Jama pametnega telefona / Blatnik Matej
 10631 / Mala jama za Poljanico / Blatnik Matej
 10632 / Jama ob žičnici na Starem vrhu / Kunaver Uroš
 10633 / Brezno nad Virjem / Grecs Riko
 10634 / Najina jama / Di Batista Matic
 10635 / G-5 (Pokljuka) / Di Batista Matic
 10636 / G-6 (Pokljuka) / Di Batista Matic
 10637 / Paradna miš / Di Batista Matic
 10638 / EPP-1 / Di Batista Matic
 10639 / EPP-3 / Di Batista Matic
 10640 / Slavkin spodmol / Ložar Barbara
 10641 / Grofovo brezno / Ložar Barbara
 10642 / Brezno 1 pod Viševnikom / Covington Matt
 10643 / Brezno 2 pod Viševnikom / Covington Matt
 10644 / Šahtulja / Covington Matt
 10645 / Vikino brezno / Covington Matt
 10646 / Boleča jama / Covington Matt
 10647 / Brezno šolski primer / Covington Matt

- 10648 / Evklidova spalnica / Covington Matt
10649 / Gromova jama / Pintar Gregor
10650 / Jama z razgledom / Pintar Gregor
10651 / Brezno pod Planino za Šavnikom / Pintar Gregor
10652 / Dvojno brezno pod Planino za Šavnikom / Pintar Gregor
10653 / Paralelogram polžev / Pintar Gregor
10654 / Ignoranca A.M. / Pintar Gregor
10655 / I-5a (Kanin) / Pintar Gregor
10656 / L-43a (Kanin) / Pintar Gregor
10657 / L-42 (Kanin) / Pintar Gregor
10658 / Flojdra 1 / Pintar Gregor
10659 / Flojdra 2 / Pintar Gregor
10660 / Starovršsko brezno / Pintar Gregor
10661 / Brezno v Dednem vrhu / Pintar Gregor
10662 / Jama 7 na Pokljuki / Pintar Gregor
10663 / Mala Opatija / Pintar Gregor
10664 / Nedeljska jama / Pintar Gregor
10665 / Podkev / Pintar Gregor

2013

- 10872 / Divina špranjca / Blatnik Matej
10873 / Meterjama / Blatnik Matej
10874 / Šišmiš / Blatnik Matej
10875 / Tesnilka / Blatnik Matej
10876 / Mini / Grecs Riko
10877 / Brezno ob rampi / Grecs Riko
10878 / Dvojčici pod Planinco / Grecs Riko
10879 / Povitlana jama / Grecs Riko
10880 / Pokozlana jama / Grecs Rok
10881 / Jama z rogmi / Grecs Rok
10882 / Brezno v štoru / Grecs Rok
10883 / Reža na Sopadi / Grecs Rok
10884 / Jama v Veliki dolini / Grecs Riko
10885 / Panšula / Grecs Rok
10886 / Birsovka / Grecs Rok
10887 / Podbreg 1 / Grecs Rok
10888 / Jama izgubljene Matice / Krajnc Tomaž
10889 / Hladnoča / Krajnc Tomaž
10890 / Brezno na robu Blejske konte / Krajnc Tomaž
10891 / Čurka na robu Blejske konte / Krajnc Tomaž
10892 / K-44 (Kanin) / Krajnc Tomaž
10893 / K-69 (Kanin) / Krajnc Tomaž
10894 / Jama pri Železnih vratih / Grecs Riko
10895 / Jama v senožeti / Fajdiga Bojana
10896 / Rodna gruda / Prelovšek Mitja
10897 / ZOB 3,5 / Pintar Gregor
10898 / Aulos / Kosič Katarina
10899 / Čeča / Kosič Katarina
10900 / Gorski privez / Di Batista Matic
10901 / Jama Kokoška / Grublješič Diana
10902 / Sneža / Grublješič Diana
10903 / Jama v oddelku 101b (Pokljuka) / Fajdiga Bojana

- 10904 / Trubarjev dah / Di Batista Matic
10905 / Platonovo šepetanje / Covington Matt
10906 / Jama barvitih kombinezonov / Covington Matt
10907 / Sizifova skala / Croskrey Andrea
10908 / Jama v jarku / Covington Matt
10909 / Jama trojnega razočaranja / Covington Matt
10910 / Bela poroka / Covington Matt
10911 / Dan ugaša / Pintar Gregor
10912 / Jama nad planino za Šavnikom / Pintar Gregor
10913 / Svizčev kvartir / Senica David
10914 / Vinetov hladilnik / Senica David
10915 / Vinkotova kuhna / Senica David

Jure Košutnik

TEMPERATURA VETERANSKE AKCIJE 2012

Kot že tolikokrat prej so se Člani tudi leta 2012 valili skozi vhod v Najdeno jamo, pred njimi pa se je kahal golaž in pela motorka. Meni prav posebno zadovoljstvo predstavlja pristop skozi Krastačo, tako da se ne »španciram« po jami tja in nazaj. Zato tudi asociiram vhod v Najdeno kot kraj, kjer me sonce ponovno pozdravi in ne obratno kot kraj, kjer se od dnevne svetlobe poslavljam. Najdena jama je zame jama sonca, dnevne svetlobe, življenja, ponovnega rojstva, vpisne knjige in vonja po golažu.

Prva leta sem bil kot neizkušen jamar le telovadec po Krastači, zadnja leta pa jo tudi opremim in, če je res res potrebno, jo tudi razopremim. Za mano se vedno nabere lepa četica – pogosto tudi kar nekaj povsem svežih jamarjev pripravnikov, ki so pomladanske mesece prebili na jamarski šoli. Spust po Krastači je zaradi opremljanja in velikega števila jamarjev vedno zamuden, lani pa je bil še posebej počasen, saj smo jama tudi merili. Ideja je bila, da poligon Krastače navežemo na eno ali več znanih merskih točk v Najdeni jami, ki je bila izmerjena teodolitsko.

Večer pred Veteransko sem dobil preblisk, kako bi lahko bila akcija še bolj zanimiva. Pri meritvah tem-

perature v ledenih jamah uporabljam merilnike temperature i-button DS1922L (Maxim; razpon merjenja od -40 do +85 °C, natančnost ± 0.5 °C, resolucija 0.1 °C). Pripravil sem dva gumbka z namenom, da ju vzamem s sabo v jamo, ki sta merila temperaturo okolice vsake pol minute z začetkom ob 10.00. Ključen podatek za razumevanje grafa temperatur je, da sem imel en merilec v prsnem žepu kombinezona, drugega pa je imel Duokor (Blaž Kurent) v svoji osebni »prasici«, večinoma na hrbtu. Rezultate meritev prikazuje graf.

Lanski 26. maj je bil vroč. Že sredi dopoldneva in v senci so se temperature gibale nad 20 °C. Gumbka se v podobnih pogojih ujemata in med seboj le malo razlikujeta. Nekaj minut čez 11.00 smo vstopili v Krastačo in nemudoma zabeležena temperatura strmo pade. Potem pa preobrat. Le slabih 10 minut po vstopu v jamo moj motor »zaštarta« s polno paro in zabeležena temperatura strmo narašča. Težka vrv, adrenalinček in podpovprečna kondicija naredijo svoje. »Švicar« sem kot konj in nisem »siguren«, koliko je pritrdišč v jami, bi pa skoraj trdil, da jih je toliko, kolikor je modrih vrhov na grafu. Ob spustu v jamo je povprečna temperatura mojega telesa kljub skokom in padcem padala,

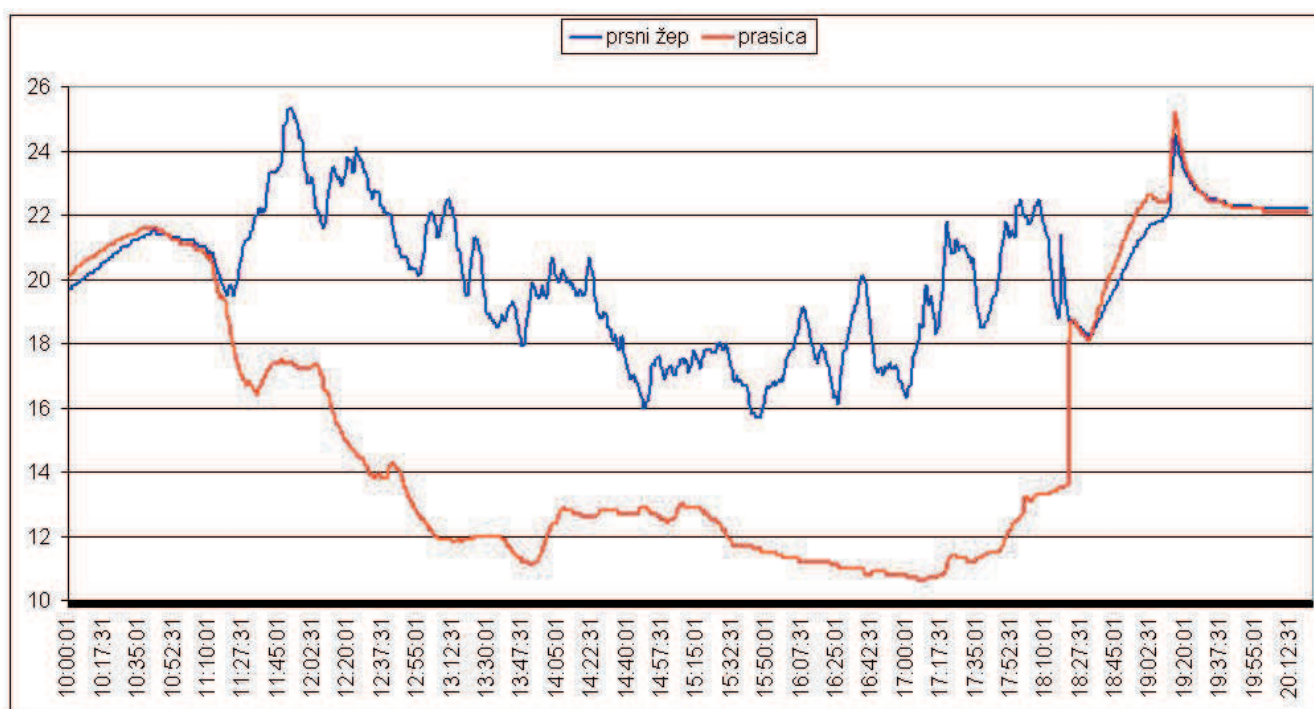

Diagram 1: Gibanje temperatur

saj sem se ubadal z vedno manj »zapleteno sto-metro« in svoje je opravila mrzla jama.

Merilec v »prasici« se je spopadal z bolj neizprosним mrazom in je v prvih 20 minutah Blaževega sprehoda po jami beležil diametralno nasprotne meritve od mojega. Kasneje, ko je tudi Blaž malo potelovadil in je telesna temperatura prebila kombinezon in plastično steno »prasice«, pa gumbek zabeleži tudi nekaj prisekanih zvišanj temperature, povprečen padec meritev pa je bolj umirjen.

Nisem gledal na uro, vendar bi po izmerjenih temperaturah rekel, da smo Najdeno jamo dosegli ob 14.20, saj se takrat temperature na mojem merilcu, ko sem počival in čakal merilno ekipo, močno znižajo. Nihanja temperature do trenutka, ko se meritve obeh merilcev ponovno prekrijejo, lahko povežemo z iskanjem merilnih točk pod Krastačo in povratkom proti izhodu. Najnižjo temperaturo je moj gumbek zabeležil v času počitka na dnu Krastače ob 15.45 (15,7 °C). Proti izhodu smo se namenili ob 16.20 in zanimivo je, da je gumbek v »prasici« na Blaževem hrbtu meril vse nižje meritve. Najnižjo temperaturo (10,6 °C) je izmeril ob 17.05, pred deli, kjer je potrebno plezati. Zadnji izrazit vrh na modrem grafu in hiter dvig temperatur na rdeči črti sta povezani z žimarjenjem iz vhodne dvorane.

Obveznosti doma so naju prisilile, da sva zlila vase pivo in odhitela proti avtu. Zadnje mersko dejanje se zgodi prav tam, saj sem hkrati, ob 18.20, dal oba gumbka v avto – enega iz ohlajene »prasice« in drugega iz pregretega prsnega žepa kombinezona. Oba gumbka sta spremembo lokacije takoj registrirala in uskladila temperaturi. Zakaj je potem Blaž vklopil gretje, mi ni jasno (gumba sta bila verjetno na soncu), padec temperature pa je povezan z nevihto, ki naju je ujela nekje na Barju.

Gumbka sta merila med 10.00 in 21.20 in vsak je zabeležil po 1243 meritev. V jami sta zabeležila vsak po 872 meritev in zunaj jame po 371 meritev. Če gledamo le meritve zunaj jame, so te skoraj usklajene. Povprečna razlika med temperaturami je 0,2 °C (21,5 °C in 21,3 °C). Med jamskimi temperaturami pa je v povprečju 6,7 °C razlike (»prasica« = 13,0 °C, žep = 19,7 °C).

Meritve nam kaj dosti ne povejo, oz. si lahko vsak sam razlaga njihov pomen, so pa popestritev že tako prijetnega srečanja s Člani v jami in pred Najdeno jamo.

Teo Delić

TISTI DAN SEM SEDEL NA UŠESIH

(»Razopremljanje« prečke v Zmajevem rovu Najdene jame, 31. 05. 2014)

Vse se je začelo z vrtinčarji. Znašel sem se v rovih Najdene jame – brez kovačije in s človekom, ki je hodil po istih rovih celih petdeset let pred tem. Bila sva namenjena v Borisov rov in jaz naj bi mu pokazal, kje je ta rov sploh je – Borisu Sketu, najditelju tega rova namreč. Spotoma sva klepetala o zgodovini raziskovanja jame in živalstvu v njej – zame vsakič na novo odkriti jami. Namen najinega obiska je bil najti skrivnostne kopenske vrtinčarje, ki jih je že pred nekaj desetletji našel Boris in jih fotografiral – prvič, zadnjič in nikoli več. Nekajkrat se je še vrnil z istim namenom, a neuspešno. Lani smo vrtinčarje ponovno našli na blatnem pobočju pred samim koncem Borisovega rova v Dvorani s slapom, in to mu ni dalo miru. Moral se je sam prepričati, ali so res pravi.

Vrtinčarje sva našla tudi tokrat, a še vedno je ostajalo vprašanje: Ali so pravi? Ali gre za enake živali? Ali ne gre mogoče za običajne vodne vrtinčarje, ki so kot nekakšni brodolomci obtičali na kopnem po znižanju vodne gladine? Hm, hm, hm ... dvom je rasel z vsakim najdenim osebkom. (Zdaj smo sicer že prepričani, da niso pravi, v času pisanja tega prispevka pa to še ni bilo jasno. – No, teh nekaj stavkov samospraševanja bom vseeno ohranil zaradi dramatičnega efekta.)

Poiskala sva še jamske ježke in spila šampanjec s preostalimi veterani, ki so prišli za nama, nato pa smo vsi skupaj odrinili proti izhodu. Nekje sredi Borisovega rova smo srečali drugo ekipo, ki je bila namenjena proti Zmajevim črevcam. Tudi sam sem se na predhodnem četrtkovem sestanku odločil, da bi si ta del jame rad ogledal, zato sem v tistem trenutku sem postal del nove ekipe.

Na tem mestu se moram vrniti na začetek zgodbe in še malo bolj v preteklost. Kot sem omenil, sem bil brez kovačije, le plezalni pas in popkovino sem imel. Tistega četrtka pred veteransko sem menda sedel na ušesih, kot da ne bi poslušal, ko se je govorilo o tem, da je kovačija do Zmajevega rova nujno potrebna. A se to ni pokazalo za posebej velik problem, saj so mi jamarski kolegi Špela, Garmin (z in brez G-ja) ter Matic brez zadržkov posojali svoje prsne in ročne prižeme ter preostale dele osnovne jamarske opreme.

Po vzponu iz Borisovega rova smo pot nadaljevali čez blazno blatne dele – fuj in fej – ter hkrati gledali za morebitnimi novimi in neraziskanimi nadaljevanji. Pri naslednji stopnji na koncu Peče, stari, peče bi si morali ponovno izmenjavati opremo, a nisem imel potrpljenja

čakati. Stegnil sem se malo sem, malo tja in splezal po razpoki kakšna 2,5 m višje na skalo ter tam čakal na preostale. Slišalo se je bentenje človeka za menoj in potem nekaj časa nič. Še vedno sem čakal in počasi postajal naveličan čakanja, saj me je vleklo gledat nadaljevanje jame. Sledil je namreč začetek vodnih rogov in pred menoj je bila slavna prečka. Sidrišča so bila vidno dotrajana, a sem ocenil, da bom, tudi če se izpulijo, zanihal le kak meter nižje. Še kar »varno« torej.

Prvi del prečke: na eni strani sidrišče s popolnoma razmajano ploščico, na drugi naravno pritrđišče, pod prečko pa voda. Ocenil sem, da bom vrv potreboval le za varovanje in bom skušal v popolnosti preplezati razmah, ne da bi obvisel na vrvi. Potrebno je bilo kar nekaj kolovratenja, a mi je v končni fazi uspelo na drugo stran. Pred menoj je bil drugi del prečke, tokrat z dvojno vrvjo in veliko daljši. Ker je prečka potekala ob steni nad vodo, sem se vpel v en »štrik« in se zaupal obrabljenim pritrđiščem. Padeč ne bi bil hud in nevaren, bi pa bil precej moker. Nekoliko sem stopal po vodi, a ne toliko, da bi mi šla v škornje. Počasi sem se z vlekel na drugo stran in prijel za zanko iz odvečne vrvi. Potegnul sem se proti steni na koncu prečke, a v tistem trenutku se je sidrišče iztrgalo in odletel sem v vodo. Iz sebe sem spravil še nekakšen neartikulirani krik in začel glasno preklinjati ter iskati način, kako naj se spravim ven. Ekipa na drugi strani je mislila, da je vsa ta »galama« plan mojega podlega uma in da v vodo porivam skale. Ne, bolj sem bil nagnjen k hitremu in brutalnemu razopremljanju Zmajevega rova in tisti predhodni »Peče, stari, peče« bi zame bolj veljal kot »Zebe, stari, zebe«. Moker in šokiran sem se odločil, da si grem vseeno še malo ogledat jamo. Ostali mi niso sledili, ker po vrvi to ni bilo več mogoče, znatnega entuzijazma, da bi se mi pridružili plavajoč, pa nisem zaznal. Tako sem pot po jami nadaljeval sam.

Občudoval sem velikost in formacije rogov, naplavljenih kamnine, ponvice in velikost človeških ribic, ki so plavale v jezerih z vodo. Do sifona sem jih naštel 103. Da me ne bi čakali, ali še bolje, da ne bi sprožili iskalne akcije, sem se odločil, da se vrnem. Ponovno soočenje z bazenom pod bivšo prečko je bilo tudi soočenje s samim seboj. A ko človek nima alternative, se lahko sooča s seboj še tako dolgo, pa alternative še vedno ne bo. Zaplaval sem po pasje, z vsakim zamahom zastokal po »babje« in plaval proti svojim tovarišem, ki so se norčevali iz mene, češ da plavam kot DALMATINEC

– dejali so, da seveda pes dalmatinec. Stokal sem in vriskal, mraz me je stiskal z vsakim premikom. Zvlekel sem se ven in voda se je cedila od vsepovsod. Iz škornjev je ni imelo smisla zlivati, saj se je od zgoraj takoj natekla nova.

Premor je bil usoden zame. V začetku sem nič hudega sluteč zagovarjal idejo, kako mi ni treba hiteti, saj mi ni bilo hladno, ker sem se s premikanje povsem dovolj ogreval. Nekaj minut pozneje pa sem mantral popolnoma drugače, saj sem umiral od mraza. Začelo je z zobmi, preneslo se je na roke, končalo pa s trupom in ramami. Zvijal sem se od mraza in edino smiselno je bilo pohiteti ven. Gnal sem jih kot vole – vse pod pretvezo, da se mi ne da samemu ven. Spust po breznic je bil zame precej težaven, mrazilo me je do te mere, da sem imel roke popolnoma nefunkcionalne. Noge prav tako. Komaj sem se pritegnil dovolj blizu k pritrdiščem, da sem se izpenjal.

Srečen sem bil šele, ko sem prišel na sonce in ko so mi je radoživa družčina v roke porinila steklenico žganja, da bi se pogrel. – Od tu je šlo vse samo še na bolje. Kmalu so bile mokre obleke zamenjane z suhimi in življenje je bilo zopet lepo. Da ne govorim o kolačih Francetove žene. Njam.

Boris Sket
TIRALICA

Dragi jamarji,

vem, da vas kar razganja od želje, da bi kaj prispevali k znanosti. To je priložnost – lahko jo zgrabite tudi tisti, ki niste biologi.

Iščejo se kopenski vrtinčarji. To so mehki črvički, dolgi 1-2 cm.

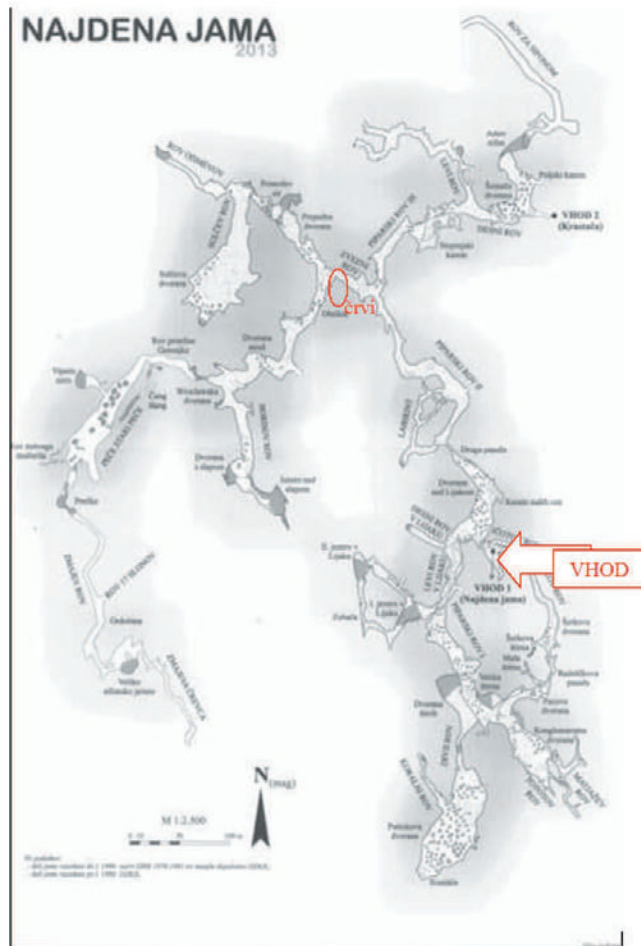
Našel sem jih (pred leti) v Veznem rovu, preden se ta spusti v Borisov rov. Lazili so po ilovnati steni. Vendarle bi utegnili nanje naleteti kjer koli v jami, če le ni območje (pogosto) poplavljeno.

To je gotovo nova vrsta, ki še ni opisana. Potrebujem žive. Prinesete jih lahko v kakršni koli plastični ali stekleni posodici, zapacani z malo ilovice. Doma jih dajte v hladilnik, potem pa Teu Deliću ali meni!

Na sliki je taka žival – na načrtu krogec kaže, kje so bile najdene.

Kdo bo prvi?

Lepo pozdravlja
 Boris

Shema Najdene jame z označeno lokacijo črvov

Troglobiotski (specializiran podzemeljski) kopenski vrtinčar rodu *Microplana*. Dober centimeter dolg črviček, še neopisana nova vrsta. (foto: Boris Sket)

Boris Sket

MEA CULPA * ALI KAKO SMO OB ČISTO ZNANSTVENI DEJAVNOSTI ODKRILI NOV DEL NAJDENE JAME ALI ŠE DRUGAČE, EN ZAPOZNEL PRISPEVEK PO 50-LETNICI PREBOJA V RADEŠČKOVI PASAŽI

Priznam, povabili so me, naj napišem kratko 'zgodovino' odkrivanja t.im. Borisovega rova v Najdeni jami. Bil sem počaščen, a čisto nepripravljen. Pogovor z Lučko** mi je razkril, da se dogodka spominjam prav tako malo kot ona, pogovor s Francetom (takrat gostujočim urednikom) mi je razkril, da si ne morem pomagati z ničimer zapisanim. Tako sem mečkal in mečkal, dokler nisem dobil v roke že gotovega Glasu podzemlja. In se mi je razkrilo, da sem zamočil.

Danes skušam to vsaj za silo popraviti. Začnimo s Seznamom ekskurzij (GP, str. 52-56), kjer sta mi padli v oko predvsem dve zaznambi. Opravimo najprej s prvo.

»17.3.1963; aktivnosti: odkritje Pucove dvorane; udeleženci: Marussig, Sket, Velkovrh.«

Ni mi jasno, kako je ta podatek prišel v javnost. Ne spomnim se več, s kakšnim namenom je trojka tedaj splezala v Najdeno jamo, a nedvomno slabih namenov ni imela. France Velkovrh je šel gotovo brskat za kakimi polžki, Boris Sket za drugo golaznijo, Miran Marussig pa nama je bil za prijetno družbo. Seveda, ko smo se znašli pred pravkar prekopano pasažo, si nismo mogli kaj, da ne bi malo zlezli skozi. Svež prehod, za katerega nismo imeli čisto nobenih zaslug, od kopalcev je pa 10.3.1963 le eden še zmožgal pokukati na drugi konec. A takrat se je imenovana trojka zaobljubila, da bo nečastni 'podvig' ostal nezaznamovan, kajti prvi pristop gre le prvopristopnikom. Še posebej po takem trudu in podvigu. Naredite se, kot da tega zapisa ni. Lepo prosim.

Zdaj pa k drugemu podatku.

»29.-30.11.1964; aktivnosti: Piparski rov – odkrita Labirint in Borisov rov, preplezan Stopinjski kamin; udeleženci: Habič, Ileršič, Korenčan, Modrijan, Radešček, Sket, ?: pripomba: podatki nepopolni, delno rekonstruirani / udeležba je bila množična«

Zelo verjetno je bila med udeleženci zgorajimenovana Lučka Juvan, in jo v seznamu zastopa tisti vprašaj. Z njo sva tedaj oblikovala ločeno raziskovalno podskupino in tavalala po jami po svoje. Čisto gotovo pa to ni.

Sicer pa se mi zdi zelo verjeten, veren, Baragov zapis po Matjaževem (Pucovem) pripovedovanju. Le malenkost je treba popraviti ...

Jaz sem seveda imel znanstveno-raziskovalne namene, zato lahko rečem, da je tudi vse naslednje posledica znanstvenih raziskav, čeprav ni znanost sama na sebi.

Pred izletom sem se doma temeljito podučil o jami – kolikor je tedaj sploh bilo znane. Vendar sem hodil in lazil seveda za nosom, kamor je bilo laziti mogoče. Kot navadno. Za 'mojo' golaznijo. In tako je razumljivo, da sva z Lučko odkrila še ne znan rov. Lahko bi preprosteje rekli, da sva vanj zašla, a to bi bilo premalo imenitno. Vendar pa moram poudariti, da sem takoj vedel da sva v nekih doslej neznanih prostorih. Toliko mi je bil položaj res jasen. Niti ni izključeno, da sem imel s seboj kako kopijo načrta. Zakaj poudarjam to? Pozneje se je namreč pripovedovalo, da so mi situacijo pojasnili šele drugi jamarji. A to je čisto zares le omalovažujoča dezinformacija.

Odkritje pa tudi brez speleobioloških rezultatov ni bilo. Kar nekaj zanimivosti vam lahko naštejem.

Prvo: Čisto na koncu (pozneje krščenega, lepa hvala za čast) Borisovega rova, v pritočnem sifonskem jezercu, sem naletel na kar bogato skupino (kakšnih 10 njih) veletnih jamskih ježkov (Monolistra spinosissima). To je centimetrski rakec, mokrica; če drezaš vanj, se zvije v klobčič, in na hrbtu nasrši dolge trne. Najdaljše v vsem rodu jamskih ježkov (rod Monolistra). Vrsto je leta 1929 opisal znameniti in zaslužni speleobiolog romunskega rodu z značilnim priimkom Racovița (beri Rakovica). Opisal ga je po menda edinem osebkku, ki so ga naši (tedanji) jamarji našli v Logarčku. To je bila torej prva ponovna najdba imenitne vrste, pozneje sem jo našel še ob potopih v izvire Ljublanice. Seveda je bilo v istem jezercu kar še nekaj drugih, manj presenetljivih živali: jamski vodni osliček (Asellus aquaticus cavernicolus), jamske kozice (Troglocaris planinensis), pa slepe postranice (Niphargus), menda tudi spužve in še kaj.

Drugo: Pred sestopom v novi rov, menda v Zveznem rovu, je bilo na ilovnatih stenah kar nekaj drobnih črvičkov, kopenskih vrtničarjev (verjetno rod Microplana). To je prva in doslej edina najdba troglobiotskega (na podzemlje prilagojenega) kopenskega vrtničarja sploh. Ker se premalo zoologov ukvarja s to živalsko skupino, je ostal črviček še do danes neopisan in brez znanstvenega imena. Zdaj se dogovarjam s španskimi (pravzaprav katalonskimi) kolegicami in kolegi, da ga vzamejo v pretres. Leta 2013 sta mi kolegica in kolega

prinesla sveže živali, ki naj bi se jih dalo analizirati molekularno. Poprej sem jih namreč že nekajkrat iskal brez uspeha. No, pa se je izkazalo, da smo bili tudi tokrat slabe sreče. Prinesla sta namreč bolj navadne, po visokih vodah zaostale, vodne vrtničarje.

Tretje: Še nekje višje, pred novimi rovi, sem našel drobnega mladiča močerila, človeške ribice (*Proteus anguinus*). Méril je kakšne 4 cm in je to eden najmlajših, kadarkoli v naravi najdenih osebkov. Tudi zanimivo. Spominjam se, da je bilo ob meni in močerilovem piščančku neko žensko bitje. Sam Bog ve, katero, a najbrž Lučka. Ali pa si to sploh le domišljam.

***

Tako. Od mojega prvega poskusa tele zgodovinske rekonstrukcije je spet minilo leto. Med tem sem bil še enkrat na 'veterinarski' odpravi v Najdeno in uspel razvozlati tisto (zgoraj omenjeno) napako z vrtničarji.

Opombe

* Pomeni: moj greh, kriv sem (po latinsko, se razume).

** V tistih časih mlada jamarka Lučka Juvan, ki je bila prvič v jami (Podpeški) za Miklavža 1963, bila odtlej nekajkrat tudi v Najdeni, spravila tjakaj še brata Manča, se pozneje izpridila v Lučko Sket in danes biva kot taka. Imam še vedno dosti opraviti z njo. Omenjena tudi v 'preglednici udeležencev', GP, maj 2013, str. 58, brez nadimka in/ali opombe; enako kot Boris Sket. V Seznamu nekajkrat kot 'Juvan L.'

Veletrni jamski ježek Monolista spinosissima. Ne se ustrašit, ga je le za dober centimeter. (foto: Boris Sket)

Primož Presetnik

KAKO SEM PREKO JAME BILPA NALETEL NA PREDVOJNEGA ČLANA DRUŠTVA ZA RAZISKAVANJA PODZEMSKIH JAM

Okoli leta 2000 sem brskal po katastru – takrat še zveznem – in iskal vodoravne jame. Bilpa pri Kolpi bi bila kar primerna, samo en problem je bil – do vhoda je bila navpična stena. V zapisniku izpod peresa Milana Badjure sem lahko prebral naslednje:

»Ker leži jama skoro 30 m v steni, je pristop do nje težak. Tov. Lebez in Savinšek sta poizkusila dne 25. jun. popoldne preplezati steno. Začela sta približno nad vhodom jame Bilpa II. Po 1 urnem plezanju je prišel tov. Lebez tik do odprtine. Treba je bilo obiti vodoravno samo še ogromno, iz stene molečo skalo. Ker nismo imeli pripravnega klina in je bil tov. Lebez utrujen radi dopoldanskega dela, smo se odločili, da naskočimo jama raje drugi dan. Imeli smo s seboj samo slabo

V 75 metrov globokem Potokarjevem breznu (foto: Drago Lebez, verjetno 1.5.1940, preslikava Marko Simić)

dleto, ki ga je tov. Lebez zabil v razpoko, pritrdil nanjo vrv in se spustil navzdol.

Dne 27. jun dopoldne je po prej nastavljeni vrvi kmalu prišel do mesta in z njim tov. Kleindienst, ki ga je nato varoval. V prisotnosti mnogih vaščanov je tov. Lebez preplezal nevarno mesto in se znašel v jami. Nato je z vrvjo potegnil lestvice, tako da smo šli ostali v jama, odkoder se nam je odprl krasen pogled na Kolpo.«

Večdnevna ekskurzija je bila opravljena leta 1941 – se pravi že po okupaciji Slovenije in je bila skoraj zadnja, ki jo je opravilo naše društvo pred osvoboditvijo. Več o sami ekskurziji si preberite v fotostripu v naslednjem prispevku.

Šestdeset let kasneje sem stal pod tisto steno in se čudil drznosti, potem pa kot lisica sklenil, da je to grozdje malo prekislo in odšel drugim dogodivščinam naproti. Pretekla je kakšna petletka in še nekaj, ko sem na enem od jamarskih terenov s študenti biologije spoznal neko mlado Alenko, ki se je malo zataknila v vhodni pasaži Matjaževih kamer. Vendar mi je kasneje priznala, da bil njen deda jamar iz našega društva in da je jamaril pred drugo svetovno vojno? Kaj, a res? Kdo pa je? Ja, Drago Lebez. A ne dela neka oseba s takim priimkom na Ministrstvu? Ja, ja to je moja mama, njegova hči. Vseeno mi je priimek znan še od nekje in »stric google« mi je odgovoril, da poznam knjižico »Poznate strupene živali?« izpod peresa tega »Dragota«. Tabela osnovnih podatkov o jamah pa mi je povedala, da je jamaril v letih 1939–41, star 17–19 let, ter da je avtor zapisnikov – sedmih zapisnikov o jamah blizu Pokojišča pri Borovnici (katastrske številke 709–715) in da je naveden kot prvopristopnik še pri šestih drugih jamah. In seveda, to je tisti človek, ki ga je omenjal A zapisnik Bilpe. No, tega bi pa rad spoznal.

Želja se mi je precej hitro uresničila in na Alenkini poroki sem se z njim dogovoril za obisk na domu, kjer bi ga lahko malo bolj natančno izprašal o jamarski karieri. Kmalu sva z Matejem leta 2011 pozvonila na njegovih vratih in tam so se zbrale, kot sva razbrala kasneje, kar štiri generacije jamarjev: oče, hči, vnukinja in pravnučka – no, slednja res še ni prava jamarka, ima pa ustrezne genetske predispozicije.

Med kramljanjem je Drago o jamarskih aktivnostih povedal, da se je za naravoslovje verjetno začel zanimati, ko je v očetovi majhni knjižnici v Borovnici

prebiral Erjavčeve »Domače in tuje živali v podobah in besedi«. Menda ga je v jame zvalil sošolec v gimnaziji in tovariš v biološkem krožku Milan Badjura (kasnejši geolog in nečak Rudolfa Badjure našega dolgoletnega medvojnega člana), ki se je poznal in hodil v jame skupaj s Francijem Barom in Alfredom Šerkom. Arhiv dopisov DZRJL pa čisto natančno pripoveduje, kako se je začelo uradno sodelovanje Draga in našega društva in si zasluži malo odstopanja od glavne zgodbe.

Namreč tajnik Šerko je 27. 6. 1939 poslal dopis:

*»Lebez Drago, dijak, Borovnica
Veledenjeni.*

Po pripovedovanju Janeza Potokarja iz Cikave veste za nekaj jam v okolici Borovnice in ob poti proti Pokojišču ter menda tudi za neko vodno jamo ob vojaški cesti z Verda na Pokojišče.

Zelo bi nas veselilo, ako bi nam te jame mogli ob priliki pokazati. Prosimo, da nam sporočite, če ste toliko prijazni in kdaj bi imeli čas.

S spoštovanjem.«

Že naslednji dan je Drago odgovoril s pismom, kjer med drugim pravi:

Drago Lebez c. 1940/41 (foto: neznan avtor)

Drago Lebez in njegove lestvice (foto: Primož Presetnik, 4.9.2011)

»Pripravljen sem ugoditi vaši prošnji« in »imam čas vsako nedelo« ... »od delavnikih pa nimam časa, ker delam«. – V pismu tudi natančno opiše brezno ob vojaški cesti Verd–Pokojišče, kar dokazuje, da je že pred stikom z našim društvom obiskoval jame. Z omenjenim Potokarjem je bil pred tem gotovo na vsaj eni ekskurziji (Jama v Lukježevem hrastičju, 18. 5. 1939) in morda tudi na poznejši ekskurziji v jame v okolici Čateža pod Zaplazom pri Litiji, ki je po dopisih iz društvenega arhiva kar malo zloglasna in si zasluži, da si privoščim ponovno malo zastranitev. – Šerko je najprej županstvu (2. 9. 1939) napovedal obisk skupine članov, učitelju Jožetu Župančiču iz Litije in šolskemu upravitelju Francu Kunaverju iz Čateža pa poslal svojevrstni priporočilni pismi (16. 9. 1939), kjer pravi, da se v naprej opravičuje, ker da bodo »gotovo imeli neprijetnosti«. Kot pojasnilo dodaja, da so »tički« »v nerodnih letih in včasih precej tečni« ter da »v svoji pubertetni neuravnovešenosti« »za enkrat navdušeno lazijo po jamah« pa tudi da »na svojo roko obiskujejo in stikajo po jamah«, čeprav jim društvo res posoja opremo v izmeno za skice in poročila o obiskanih jamah. Vendar smo na društvo prejeli pismo učitelja Jožeta Župančiča (18. 9. 1939), ki je »ves dan spremljal njihova raziskovanja« in ki priznava, da so to res »tički«, vendar da, učitelj piše, »ne smem prav nič grajati njihovega tukajšnjega vedenje, ki je bilo prav

na mestu«. K temu pismu je dodana še zabavna skica, kako so fantje izgledali.

Drago se še spomni, da so bile ekskurzije namenjene pripravi »kart jam in brezen«, ki jo je pripravljala Šerko. Kot se spodobi za naravoslovce, so v jamah nabirali tudi jamske živali za prof. Jovana Hadžija. Razmišljali so tudi o jamah visoko v gorah, vendar je bi tu že osnovni problem: transport opreme.

V jame je Drago hodil z mnogimi borovniškimi fanti, npr. Mihatom Gromom, Gabrijelom Lušino in Ladom Mejačem. Oče zadnjega je naredil tudi žičnate »lojtre«, ki jih Drago še vedno hrani v svoji kleti. Z njimi so npr. raziskovali tudi tako globoke jame, kot je Potokarjevo brezno s 75 m globine. Svetili so si z rudarskimi karbidkami – eno ima Drago še v svoji posesti in jo je v jamah uporabljala tudi njegova hčerka Julijana. Karbidka je gotovo isti model, kot je narisana na kari-katuri učitelja Župančiča. Drago in tovariši so uporabljali tudi opremo društva, npr. lanene vrvi, ki so jih imeli spravljene v kleti ali pritličju študentskega doma blizu ljubljanskega kolodvora. Povezanost z društvom kaže tudi, da so se na terenu orientirali s sicer težko dostopnimi katastrskimi kartami, katere fotografije je društvo imelo na razpolago v znanstvene »svrhe«. Drago se je udeležil tudi občnega zбора Društva v prostorih univerze.

Med vojno je bil poškodovan, ko je izdeloval mino za progo. Po vojni je leta 1947 kot absolvent biologije prišel na Inštitut za patološko fiziologijo, kjer mu je v strah sodelavcev sem ter tja ušla kakšna črna vdova. Kasneje je prvi v Sloveniji vpeljal kromatografijo, še kasneje odšel na Inštitut Jožef Stefan, kjer je postavil na noge in vodil Oddelek za radiobiologijo. Na Biotehniški fakulteti Univerze v Ljubljani se je habilitiral kot prvi profesor za biokemijo (vir: Župančič). Skratka pravi pionir.

Beseda je seveda tekla tudi o jami Bilpa, ki je sedaj daljša, kot so jo lahko raziskali leta 1941, vendar se je obisk počasi iztekel. Ob pozdravu mi je Drago še naročil, naj mu pošljem kar se da mnogo izdaj Glasu podzemlja in mi člansko zagotovil, da je stena Bilpe prav lahka: »Drži se desne strani. Potem rabiš samo eno železno palico za stopnico na vrhu, pa je.«

Več o sami ekskurziji pa si preberite v fotostripu na naslednjih straneh.

Viri:

Arhiv dopisov DZRJL, 1939–1940.

Župančič, A. O: Prvih trideset let inštituta za patološko fiziologijo: Paberki iz spominov (1945–1974).

<http://www.pafi.si/Base/Zgodovina/z-1.php>

Generacijska karbidka Lebezovih (foto: Primož Presetnik, 4.9.2011)

Kompanija Janeza Potokarja na ekskurziji v jame pri Čatežu pod Zaplazom pri Litiji (risba: Jože Župančič, 18.9.1939), primerjaj s sliko na naslednji strani.

Primož Presetnik

FOTO ZGODBA: EKSKURZIJA BILPA 25. 7. - 27. 7. 1941

Na poti proti jami.

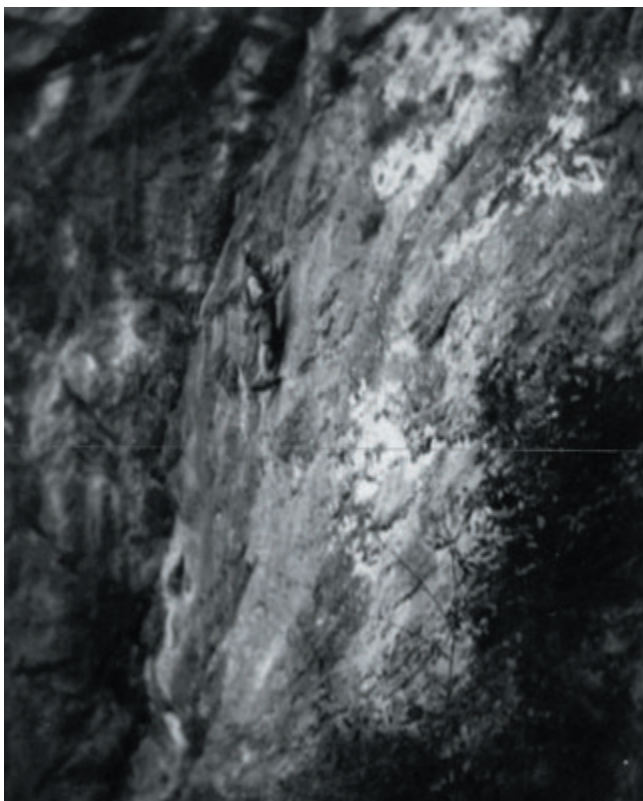
Pogled na steno iz poti ob Kolpi (leva votlina je Bilpa III).*

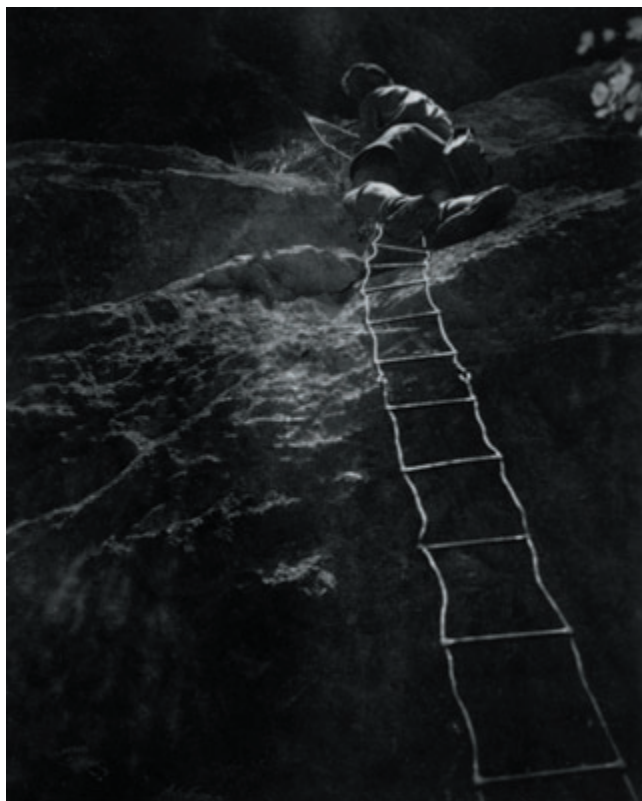
Tovariš Lebez v steni.*

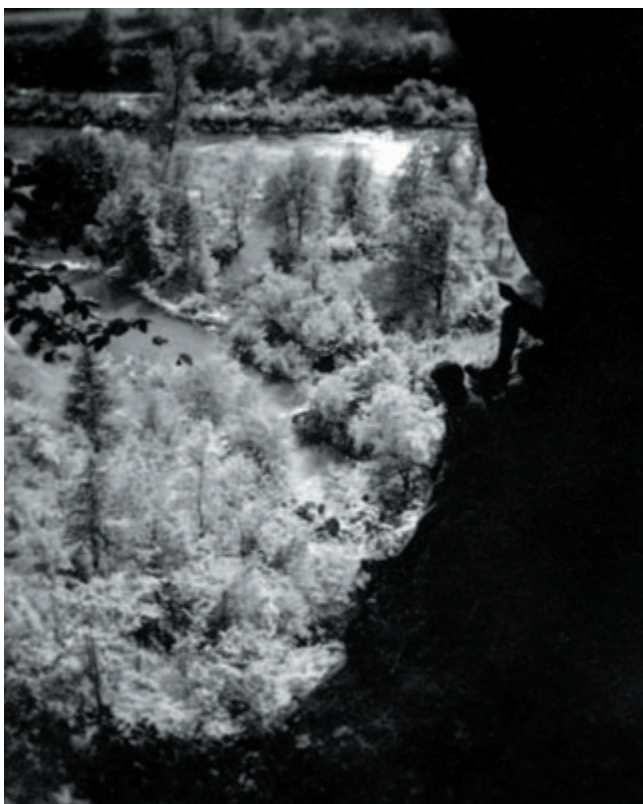
Varovanje.

Tovariš Lebez na lestvicah sredi stene.*

Tovariš Potokar pleza po lestvicah v Bilpo III.*

Pogled iz Bilpe III na Kolpo in izvir.*

Počitek ob Kolpi.

Udeleženci: Drago Lebez, Jaka Savinjšek, Lovro Kleindienst, Lado Mejač, Janez Potokar, Milan Badjura
 Besedilo, označeno z zvezdico: Milan Badjura (Navodilo za razporeditev slik k zapisniku jame Bilpa III.)
 Ostalo besedilo: Primož Presetnik; Slike: Drago Lebez in arhiv družine Lebez; Skeniral: Marko Simić

Metod Di Batista

SREČANJE OB 50. LETNICI RAZISKAV NA KANINSKEM POGORJU

Leta 2013 je minilo 50 let od prvih jamarskih raziskav na Kaninu. Pobudnik začetkov teh raziskav je bil takrat dr. Jurij Kunaver, ki je bil tudi pobudnik srečanja po 50. letih ob tem jubileju. Srečanje je organiziralo Društvo za raziskovanje jam Ljubljana, 1. marca 2014, v prostorih Družbenega centra Ljubljana - Bežigrad. Na zelo obiskanem dogodku, kjer je bilo okoli 80 udeležencev, so bili poleg ljubljanskih še člani nekaterih drugih jamarskih društev iz Slovenije. Srečanje je vodil dr. Franci Gabrovšek.

V dvorani, kjer je bilo srečanje, je Janez Modrijan pripravil zelo odmevno razstavo posterjev, ki so prikazovali zgodovino raziskav na Kaninu in največje dosežke. Razstavljeni so bili tudi načrti nekaterih najglobljih jam. S svojimi prispevki so sodelovala tudi druga jamarska društva iz Slovenije.

Srečanje je z uvodnim govorom pričel predsednik DZRJL dr. Mitja Prelovšek. V uvodu je poudaril pomen raziskav na Kaninu in tradicijo vsakoletnih taborov. Omenil je tudi velik prispevek nekaterih drugih jamarskih društev iz Slovenije pa tudi iz tujine.

V prvem delu so bile predstavljene raziskave v posameznih obdobjih. Prvi sklop je obsegal raziskave v obdobju 1963–1976.

Predstavitvev je začel Jurij Kunaver s prikazom prvih 15 let jamarstva na Kaninu v 60-ih in delno v 70-ih letih. Opisal je začetke raziskav, ki so bile tako površinske, kot spusti v posamezna brezna. Takratna generacija je dosegla največjo globino v Primoževemu breznu – 175 m. O opremi, logistiki in nastanitvah v tistem obdobju

je govoril Metod Di Batista. Svoje spomine na raziskovanje Kaninskega pogorja iz leta 1964 je predstavil Davo Preisinger iz Kranja. Igor Košir je prikazal nekaj filmskih projekcij iz tistega časa in opisal tehniko snemanja in fotografiranja v tistem času.

Sledil je 2. sklop, namenjen prikazu razvoja in dosežkov sodobne kaninske speleologije v obdobju 1977–2013.

Pregled opravljenih raziskav v obdobju od leta 1977 do danes je predstavil Franc Marušič–Lanko. V tem prikazu so bili navedeni podatki o številu jam in največjih dosežkih v posameznih obdobjih. V nadaljevanju so bile predstavljene vse najgloblje in najdaljše jame na slovenski strani Kanina. Tone Palčič je opisal raziskave v najglobljem kaninskem breznu Čehi II (1502 m) in reševalno akcijo v tem breznu. Andrej Fratnik iz JSPD Tolmin je predstavil raziskave v sistemu Male Boke (globina 1319 m in dolžina 8165 m). Rok Stopar je prikazal raziskave Jamarskega društva Dimice – Koper na Kaninu s posebnim poudarkom na Skalarjevem breznu (911 m) in največji vertikali na svetu – Vrtiglavici (643 m). Zaradi odsotnosti Roberta Antoninija je Gregor Pintar namesto njega predstavil raziskave Črnelskega brezna (1241 m). Sistem Črnelskega brezna je s svojo dolžino 12696 m najdaljši na Kaninu. O raziskavah Jamarskega kluba Novo mesto na Kaninu je spregovoril Andrej Gašperič. Bogomir Remškar je opisal raziskave na Kaninu, ki sta jih opravila JO SPD Trst in JDDR Ajdovščina. V tem sklopu je bila tudi predstavitev raziskav v Breznu pod žičnico (876 m). O raziskavah Jamarskega društva Rakek na Kaninu in opis raziskav v Hudem Vršiču (890 m) je govoril Aleš Štrukelj.

Ta sklop so zaključili Jurij Andjelić – Yeti, Franci Gabrovšek in Lanko Marušič s prikazom raziskav Društva za raziskovanje jam Ljubljana. Opisali so raziskave v Vandimi (1182 m), Breznu pod Velbom (901 m) in v Renejevem breznu (1250 m). V slednjem je bil tudi opravljen eden najglobljih jamskih potopov na svetu, v Mattovem sifonu.

V sklopu 3, ki je sledil, je bila obravnavana statistika kaninskih jamarskih dosežkov, kaninska geologija, geomorfologija ter podzemelske vode.

Najprej je Jože Pirnat predstavil statistične podatke o raziskavah na Kaninu. V prikazu je navedel, da je bilo 754 raziskanih jam na slovenski strani Kanina, od tega jih je naše društvo (DZRJL, JKL, JKLM) raziskalo 353. Na italijanski strani je raziskanih 1687 jam. Prika-

Polna dvorana udeležencev srečanja 50 let Kanina (foto: Jurij Kunaver)

Udeleženci okrogle mize: Metod Di Batista, Jože Pirnat, Andrej Fratnik, Marina Pintar, Rok Stopar in Matic Di Batista (foto: Jurij Kunaver)

zal je tudi lege in poteke jam v 3 D predstaviti.

Jurij Kunaver je nanizal poglobljena dejstva o geomorfološki podobi in razvoju Kaninskega pogorja. Sklop je zaključil Franci Gabrovšek s prikazom geologije, hidrologije in speleologije Kaninskega pogorja.

Sledila je okrogla miza, na kateri so sodelovali: Matic Di Batista, Andrej Fratnik, Marina Pintar, Jože Pirnat in Rok Stopar. Vodil jo je Metod Di Batista.

Obravnavane so bile naslednje teme:

- Bodočnost prodiranja v osrčje Kaninskega masiva, kje so perspektivna območja, kakšne so usmeritve za bodoča raziskovanja? – vsi
- Kje so večje perspektive navzgor ali navzdol (upoštevanje in plezanje kaminov kot neizkoriščen potencial preteklega raziskovanja)? – Jože Pirnat
- Perspektive potapljanja v brezni in v izviri – Boka. – Rok Stopar
- Kdaj je idealen čas za obiske globokih brezen pozimi, poleti, spomladi, jeseni (perspektive zimskega raziskovanja)? – Andrej Fratnik
- Morebitne nove tehnike ali izboljšave širjenja ožin, premagovanje vertikal navzgor (plezanje kaminov), razvoj razsvetljave in vrvne tehnike. – Matic Di Batista
- Ali se v jamah tudi vse bolj uveljavlja alpski stil, ali bodo še vedno potrebne velike odprave? Primeren način raziskovanja (ne samo potapljanja) v globokih jamah (potapljanje na dnu Reneta in Čehov II, nadaljnje raziskave tisočmetre). – Matic Di Batista
- Ali je z raziskavami ogroženo varovanje naravnega okolja – kopanje, vrtnanje v stene, strop in dno? Bivaki v jamah. – Andrej Fratnik

Skupinska fotografija udeležencev po zaključku srečanja 50 let Kanina (foto: Jurij Kunaver)

- Perspektive bivanja na Kaninu, koča, tabor, bivak, bivaki v jamah. – Marina Pintar
- Možnosti reševanja iz večjih globin in skozi ožine. – Rok Stopar
- Sodelovanje med klubi na več akcijah oz. koordinacija raziskovanja v neki jami. – Jože Pirnat

V diskusiji so se izoblikovali naslednji predlogi:

- Informacije o dogajanjih, raziskavah in ostalo v zvezi z raziskavami na Kaninu, naj se objavljajo na posebni facebook strani.
    - Eden od ciljev raziskovanj bi moralo biti tudi povezovanje posameznih jam v sisteme.
    - Perspektive v bodočnosti so tako pri prodiranju navzdol, širjenju ožin, kot pri plezanju kaminov in potapljanju v sifone.
      - Kot uporabni so se pokazali vsi sistemi bivanja na Kaninu, in sicer:
        - Koča Petra Skalarja.
        - Lokacije poletnih taborov.
        - Jamarski bivak.
        - Bivaki v jamah.
- (vsaka vrsta ima svojo prednost in je izbor odvisen od vrste raziskave – poletni tabori, večje odprave, hitre vikend akcije)
- Raziskovanje jam na Kaninu še naprej temelji na entuziazmu posameznikov in skupin.
    - Ljubljansko društvo bi lahko vodilo neke vrste koordinacijo večjih akcij na Kaninu.
    - Večji poudarek je potrebno dati registraciji posameznih odkritij in obveščanju o tem.
    - Praksa, da imajo posamezna društva svoja področja in »svoje« jame, je dobra in naj se nadaljuje.
    - Alpski stil ali hitre akcije z manjšim številom

udeležencev so primerne le do določenih globin 400–600 m. Za večje in zahtevnejše jame bodo še vedno potrebne odprave večjega števila udeležencev.

- Jamarska reševalna služba je dobro organizirana in pripravljena tudi na težja reševanja iz večjih globin. Ker ima ljubljansko društvo dobre posameznike, so vabljeni, da se pridružijo slovenskim jamarskim reševalcem. Pri morebitnih zelo zahtevnih reševanjih pa bo potrebno iskati pomoč tudi v sosednjih državah (Italija, Hrvaška).

- Še naprej je potrebno, predvsem novince, izobraževati in izpopolnjevati za varno hojo v jame.

- Najugodnejši čas raziskav na Kaninu sta poletje in zima. Vedno pa je treba zasledovati vremenske napovedi, ki so danes že zelo zanesljive.

- Nadaljuje naj se redno preverjanje kvalitete opreme, predvsem vrvi.

- S samimi raziskovanji se praviloma ne dela škoda v jamskem okolju. So pa nujna vrtanja za pritrdišča in širjenja ožin. Bivaki praviloma ne onesnažujejo jam.

- Stroški raziskav so vse večji, zato jih je potrebno skrbno načrtovati.

- Za transport opreme je zelo dragocena helikopterska pomoč, sploh odkar ne deluje več žičnica.

Na zaključku sta bila zelo podprta dva predloga, in sicer:

1. Enkrat letno (septembra) naj bi se vsi raziskovalci jam na Kaninu srečali v Bovcu in na podoben način kot tokrat v Ljubljani, izmenjali informacije o novih odkritjih in ostalih zadevah v zvezi z raziskavami na Kaninu.

2. Čim prej naj se pripravi zbornik o dosedanjih raziskavah na Kaninu. Pri tem bo zelo koristil material z razstave.

Razstavo, ki je bila v dvorani tokratnega srečanja, bi lahko preselili, s posebnim programom in po dogovoru z lokalno skupnostjo, tudi v Bovec. Tako bi bili tudi lokalni prebivalci seznanjeni, kaj se dogaja na njihovem Kaninu.

Po predavanjih so bili prikazani nekateri starejši in novejši jamarski filmi.

Razstavljeni posterji o jamarskih dosežkih na Kaninu (foto: Jurij Kunaver)

Jurij Kunaver

IVANU-VANČU GAMSU V SLOVO

10. marca 2014 se je od nadvse plodnega življenja v 91. letu življenja poslovil naš nekdanji član, akademik, prof. dr. Ivan Gams. Ivana Gamsa se najbolj spominjamo starejši člani društva, ki smo z njim še sedeli na prvih povojnih društvenih sejah in občnih zborih. Med njim in nami je bilo kakšnih deset let razlike. To pa je bilo dovolj, da je imel Gams že od vsega začetka svojega članstva nekoliko drugačen, pomembnejši položaj. Maloštevilno starejše predvojno članstvo je društveno dejavnost ponovno obudilo že konec l. 1945. Sprva novih članov še niso sprejemali, Ivana Gamsa pa najdemo med člani društva od druge polovice l. 1948 dalje. V društvo ga je najbrž pripeljal študij geografije, etnologije in narodne zgodovine, ker je bil od jeseni 1946 do 1951 vpisan na Prirodoslovno-matematični fakulteti v Ljubljani. V šolskem letu 1949/50 smo se društvu skoraj množično pridružili dijaki z več ljubljanskih gimnazij, ker nas je za jamarstvo navdušil prof. Pavel Kunaver. Mladi jamarji smo bili povezani v mladinski sekciji, ki sta jo najprej vodila Janez Kuščer in dr. Albin Seliškar, pozneje pa je bil za vodjo t. i. dolenske sekcije določen Ivan Gams, France Habe pa za notranjsko sekcijo mladih jamarjev. Od 1953 naj bi Ivan Gams po sklepu društvenega odbora vodil raziskovalno delo mladih jamarjev na območju med Vrhniko in Logatcem. Tega dirigiranega mentorstva se še živeči takratni člani bolj malo spominjamo, ker smo bili v raziskovalni svobodi v okviru društva predolgo omejevani.

Ivan Gams je bil po rodu iz Šmartnega pri Slovenj Gradcu, kjer se je rodil 5. julija 1923. Zato smo se pogosto spraševali, od kod njegovo nagnjenje do jam in krasa. Po šolanju na mariborskem učiteljskišću v letih vojne se je 1944 preselil v Ljubljano, najbrž tudi zaradi nevarnosti vpoklica v nemško vojsko. V Borovnici pri Verdu se je zaposlil kot občinski tajnik. Sklepamo, da se je zlasti tam lahko поблиže seznanil z bližnjimi kraškimi območji in pojavi.

Ivan Gams je bil nadpovprečno bister človek z dobrim znanjem več jezikov in večš hitrega pisanja. To mu je pozneje močno pomagalo pri naglem strokovnem napredovanju. Diplomiral in doktoriral je še iz tem, ki s krasom niso imele nobene zveze. Kot asistent se je najprej zaposlil v Inštitutu za geografijo SAZU, leta 1962 pa za 4 leta v Inštitutu za raziskovanje krasa SAZU v Postojni. In takrat se začne Gamsov znanstveni vzpon na področju speleologije in krasoslovja.

Leta 1966 se kot izredni profesor zaposli na oddelku za geografijo FF. Na tem službenem mestu je ostal vse do upokojitve leta 1988. Vmes je postal redni univerzitetni profesor in tudi redni član SAZU.

Gams se je v javnosti prvič pojavil s člankom Naš kras še vedno skriva mnogo skrivnosti v Ljubljanskem dnevniku, 10. januarja 1953. Njegov prvi strokovni članek pa je Kraška piraterija, objavljen v Proteusu 17 (1954/1955), št. 6, str. 159–160. – Od takrat do danes je o najrazličnejši kraški problematiki napisal več kot 200 del vseh vrst, med njimi dve temeljni deli, knjigo Kras (1974) in Kras v Sloveniji (2003) – skupno pa več kot 1100 naslovov. S tem je postal daleč najbolj plodovit in temeljit slovenski pisec o krasu do danes in tudi najbolj citiran doma in na tujem. Poleg tega se je ukvarjal z visokogorskimi jezери, z vprašanji podnebnih značilnosti in geografske regionalizacije Slovenije, s snežnimi plazovi in drugimi vprašanji naravnih nesreč, z geomorfologijo posameznih območij Slovenije, rad pa se je vračal v pokrajine svoje mladosti, tudi s študijami na širše območje Pohorja. Bil je še uspešen pisec šolskih učbenikov, na primer Geografije Slovenije.

Ivana Gamsa so kot krasoslovca zanimali najrazličnejši problemi, najbolj pa procesi in učinki raztapljanja apnenca in s tem preoblikovanje apnenčastega površja in izvotljenje ter morfologija jam. Ukvarjal se je z nastankom in sistemom kraških polj, kraških udornic in njihovo mikroklimo. S pomočjo tablet apnenca je ekperimentalno sam in s številnimi sodelavci poskušal ugotavljati količino raztopljenega in odnešene kamnine.

Med prvimi je temeljito opisal in razlagal kraške oblike, ki nastajajo pod prstjo. Nič manj tehten je njegov prispevek k sistematiki sigovih tvorb v jamah. Velike zasluge ima tudi pri razvoju slovenskega strokovnega izrazja za celoten sklop krasoslovja z jamami vred.

Nazadnje lahko ugotovimo, da je bil Ivan Gams doslej zagotovo eden najboljših poznavalcev in raziskovalcev slovenskega krasa in njegov daleč najbolj izčrpen razlagalec. V mednarodnih krogih se je močno odlikoval tudi organizacijsko, ko je med 1965 in 1988 predsedoval več odmevnim mednarodnim krasoslovnim znanstvenim sestankom. Najprej 4. mednarodnemu speleološkemu kongresu leta 1965 v Postojni in Ljubljani, ko je botroval ustanovitvi Mednarodne speleološke zveze, pozneje pa je organiziral še mednarodna simpozija o kraški denudaciji (1975) in o človekovem vplivu na kras (1987) ter predsedoval

enako imenovani komisiji pri Mednarodni geografski uniji.

Ivan Gams je bil v našem društvu najbolj dejaven do l. 1962, pozneje pa ga je bolj zaposlovalo znanstveno in pedagoško delo pa tudi povezovanje jamarskih društev in raziskovalno delo na območju nekaterih od njih, na primer sežanskega in domžalskega. Iz arhiva našega društva povzemamo nekaj podatkov, ki v precejšnji meri osvetljujejo njegovo aktivnost v tem okviru. Od 1952 do 1956 je bil društveni tajnik. Leta 1951 se je z dr. Valterjem Bohincem udeležil zborovanja avstrijskih jamarjev v Salzburgu, kar je bil uvod v prihodnje tesnejše sodelovanje z jamarji »pri sosedih«. Na rednem letnem občnem zboru, ki ga je vodil (12. 2. 1953), ko so bili v ospredju odnosi z mladi jamarji, je predlagal čim prejšnjo ureditev tega problema. Sam se v takratne spore nikoli ni spuščal, ali jih skušal miriti, kar mu je bilo celo rahlo očitano.

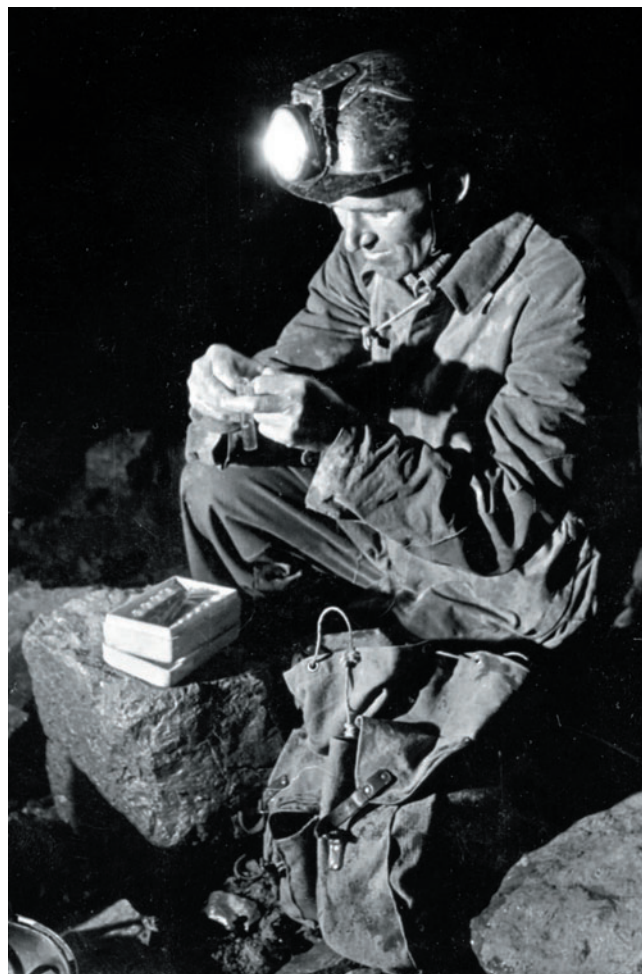
Petdeseta leta pomenijo tudi začetek Gamsovega izrazitejšega prizadevanja za posodobitev jamarskega delovanja, jamarske organizacije in jamarske opreme, še zlasti pa za večjo »znanstvenost« jamarskega delovanja. Na to in na večjo uporabnost jamarskih raziskovanj je opozoril na primer leta 1955 v svojem tajniškem poročilu.

V tem kontekstu je tudi poročanje I. Gamsa oktobra 1953 odbornikom o prvih raziskavah »mladih jamarjev« na podih pod Skuto. Istočasno je poročal tudi o stikih z jugoslovanskimi speleologi na geografskem kongresu in o novoustanovljeni komisiji za speleološka raziskovanja pri Zvezi geografskih društev FLRJ. To je bil dejansko začetek Jugoslovanske speleološke zveze. Pomladi 1954 so v društvu razpravljali o nabavi potapljaške opreme in tudi pri tem je bil najbolj dejaven I. Gams. Iz Anglije je prinesel dve potapljaški obleki.

Leta 1956 so se pomladi začele priprave na raziskovanje Triglavskega brezna, pri čemer je Ivan Gams imel vodilno vlogo, ne samo z večkratnim vodenjem odprav, ampak tudi s strokovnimi prispevki.

Nastopile so tudi priprave za ustanovitev Jamarske reševalne skupine, za katero je Gams leta 1959 napisal prva pravila. Formalni prvi sestanek pa je bil 21. 6. 1963 v sestavi: Benedik Metod, Marussig Miran, Planina Tomaž, Orožen Milan, Puc Matjaž, Gams Ivan, Drašler Mikec, Praprotnik Anton in Velkovrh France. Za vodjo je bil izbran slednji, za vodjo sanitete pa dr. Uroš Tršan.

Na seji društvenega odbora je Ivan Gams že januarja 1953 predlagal, da naj se ustanovi Zveza speleoloških društev, vendar ni bil uslišan. V zgodovini društva je to bila ena prvih omemb potrebe po ustanovitvi jamarske zveze. Na seji 7. 5. 1957 je društveni odbor prvič razpravljal o potrebi po povezovanju samostojnih

Ivan Gams v Gradišnici leta 1961 (foto: Bogo Legiša)

slovenskih društev. Še bolj jasno so o tem govorili na občnem zboru maja istega leta, kjer je bil zlasti Ivan Gams najgorečnejši zagovornik takega povezovanja.

Spomladi 1958, točneje 16. aprila, je začela delovati koordinacija jamoslovnih organizacij Slovenije. Na izrednem občnem zboru takratnega našega društva, 17. junija 1962, pa so bila sprejeta nova pravila s prvim predsednikom IO Ivanom Gamsom. Tako je DZRJS (za zvezo zaradi jugoslovanske prakse ni bilo formalnih možnosti) postalo združenje slovenskih jamoslovnih enot, torej pravnih oseb, ki so se po novem imenovali klubi. Naše društvo je torej takrat odstopilo svoje ime Društvo za raziskovanje jam Slovenije (od 1954 dalje) in se začasno preimenovalo v Jamarski klub Ljubljana.

Po ustanovitvi DZRJS kot predhodnika zveze se je Ivan Gams kot njegov prvi predsednik nekoliko oddaljil od našega društva, kar je povsem razumljivo. V času pred mednarodnim speleološkim kongresom je že imel široko razpredene stike s krasoslovci in jamarji po svetu. Slovenski kras je bil zanje nadvse privlačen in to je dokazala tudi udeležba na omenjenem kongresu ter njihovi obiski pred kongresom in

po njem, čemur je zagotovo v veliki meri botroval prav Ivan Gams.

Korist od tega smo imeli mnogi njegovi mlajši sopotniki, nastajajoči ali že formirani strokovnjaki za kras, tudi člani našega društva, ki smo se najpogosteje povezovali z britanskimi jamarji in krasoslovci. Po tej poti smo iz prve roke dobili informacije o najnovejši jamarski tehniki in o svetovnih trendih sploh. Desetletna društvena prizadevanja, dvigniti jamarstvo na višji nivo, so tedaj dobila pomemben impulz za prihodnost.

Ves ta razvoj priča, da smo vsi skupaj, z Ivanom Gamsom vred, izšli iz zdrave, uspešne in delovne tradicije našega najstarejšega jamarskega društva. Na Ivana Gamsa nas vežejo mnogi mladostni spomini, ko smo pod njegovim vodstvom raziskovali Logarček pri Planinskem polju, ali pa prodirali v globine Triglavskega brezna. Morda smo si kdaj pokazali tudi zobe in mrščili čela, a kljub temu smo skupaj znali premagati slabosti in spoznati, kaj je prav in kaj je dobro. Zgornje vrstice so napisane deloma po literaturi, deloma po arhivski virih, precej pa tudi po spominu še živečih Gamsovih jamarskih in krasoslovnih tovarišev.

V življenju smo predolgo hodili za Gamsom ali poleg njega, zelo redko pa pred njim, da bi smeli in mogli pozabiti človeka, s katerim smo bili bodisi povezani z jamarsko vrvjo, od katerega smo se učili in se še učimo, in človeka, ki je med vsemi nami najbolj ponesel v svet slavo našega krasa.

Literatura in viri:

Kunaver, J., 2003: Contribution of Ivan Gams to the Development of Slovene Karst Terminology. *Acta carsologica* 32/2, Ljubljana, pp. 19–28.

Kunaver, J., 2005: Življenje in delo akademika Ivana Gamsa. V: Slovenska akademija znanosti in umetnosti. Bibliografije akademikov, 1. Bibliografija akademika Ivana Gamsa. Str. 5–20.

Ustni viri: Miran Marussig, Tomaž Planina in France Šušteršič.

France Šušteršič

PRISPEVEK AKAD. PROF. DR. IVANA GAMSA K POZNAVANJU SPELEOGENEZE - POGLED Z JAMARJEVEGA ZORNEGA KOTA

V Slovenski kraški terminologiji, ki jo je uredil pokojnik (1973ⁱ) je zapisano: »Speleogeneza, nastanek jame; tudi tisti del speleologije, ki se bavi s preučevanjem jam.« In kaj je potemtakem speleologija? Beremo: »Speleologija, jamoslovje; ... V ožjem smislu veda o kraških jamah. V širšem smislu veda o kraškem podzemlju ali krasu.« Slovensko kraško terminologijo je brusila kar precej velika skupina strokovnjakov in ti so se zedinili še za definicijo: »Fizična speleologija: Ugotavlja fizikalne in kemijske zakonitosti v podzemlju.« Leto pozneje je Gams izdal svojo prvo monografijo o krasu in tam zapisal: »Fizična speleologija ... obravnava jamo kot fizičnogeografski objekt. V njenem okviru se razvijajo jamska morfologija – študij oblik v jami, jamska sedimentologija, ki preučuje jamske sedimente, speleoklimatologija – jamsko podnebje, speleohidrologija – študij voda, ... jamsko zdravilstvo – speleoterapija.« In zakaj tako dlakocepljenje? Pokojnik je svoje »podtalno rovarjenje« pojmoval predvsem geografsko – na prvo mesto je postavljal celoto. To je okvir, v katerem smemo presoјati Gamsovo delo na področju speleogeneze. In ob tem pomisliti, kaj od tega povprečnemu jamarju lahko koristi.

Spregovoriti moramo torej o trikotniku: Gams – speleogeneza – jamarstvo. Če pogledamo Gamsov strokovni opus v celoti, se jih od njegovih 1242 bibliometričnih enot s speleogenezo ukvarja 87 oz. 7 % celote. V podrobnostih pa je takole: speleogeneza v najožjem znanstvenem smislu (19 %), speleomorfologija (17 %), manjši prispevki (37 %), izraba jam in razno (20 %), knjiga (2 %) ter mentorstva (5 %). V Gamsovem delu izrazite usmerjenosti na posamezna ožja področja speleogeneze pravzaprav ni. Izjema so raziskave, povezane s kemizmom vode na krasu in v njem, kar tvori enoten logičen blok od korozije matične kamnine do nastajanja in oblike kapnikov. Iz naslovov njegovih objav se da razbrati, da je (pretežno) sam ali skupaj s sodelavci obdelal 16 jamⁱⁱ, med slovenskimi krasoslovci verjetno največ. K temu jih je še približno toliko tako ali drugače skritih še za drugačnimi naslovi, npr. Postojnska in Planinska jama. Zanimivo je, da je za njim ostalo bolj malo jamarški zapisnikov. – Vse, kar je obdeloval, je bilo namenjeno objavi. To pravzaprav pomeni, da se mu je za najbolj temeljno »pisarniško« delo, ki zadene povprečnega jamarja, ni zdelo vredno izgublјati časa. Po drugi strani pa je treba dodati, da je za njim ostalo več jamskih načrtov zijavk v Savinjskih

Alpah, o katerih ni bilo nikoli nič objavljenega.

Praviloma je vsako jamo obravnaval kot celoto. Povezoval je vse vidike, od geoloških in geomorfoloških danosti do najdrobnejših detajlov po jamskih stenah. Zato se jamar, ki ga to ne zanima, lahko upravičeno vprašuje, kaj mu to pomaga. Ja, mu – samo treba se je »naučiti jezika«. Neposrednih iztočnic, kje bi se jama lahko nadaljevala, kje iskati še neznane prostore, Gams daje bolj malo. Se pa da posredno razbrati mnogo še kako vrednih informacij, samo nekaj osnovnega speleološkega predznanja je treba imeti. Prej je treba dobro prebrati in razumeti poglavje o nastanku jam v Jamarskem priročniku izpod njegovega peresaⁱⁱⁱ. Vendar – to je, podobno kot njegova kasnejša monografska dela – predvsem kritična kompilacija obstoječega znanja.

Povsem nekaj drugega je njegov članek O legi in nastanku najdaljših jam na Slovenskem^{iv}. Tam je jasno, pregledno in prepričljivo povedano vse, kar je napovedal v naslovu. Do danes je minilo 55 let in dodam lahko samo to, da se osnovno spoznanje odtlej ni več spreminjalo. Gamsovi nasledniki s(m)o lahko dodali še kakšno podrobnost, vse ostalo pa drži. In čudo čudovito – zdi se, da je ta Gamsov članek slovenskim jamarjem najmanj prišel do živega. Nekaj gotovo zato, ker je prvo številko Naših jam danes že težko dobiti. Žal pa tudi zaradi meni nerazumljivega odpora do kakršne koli speleološke strokovnosti, ki ga goji vse preveč jamarjev.

Bolj podrobno, kako je Gams razumel kraško podzemlje, se lahko poučimo iz razprave o Logarčku^v in diskusije, ki je sledila^{vi}. Na kratko: med nalogami, ki si jih je društvo ob svojem nastanku (leta 1910) izrecno zadalo, je bila razčistiti dilemo, katera teorija o kraškem podzemlju je prava – Katzerjeva ali Grundova? Ali so jame ob svojem nastanku epifreatične ali freatične? Med vrsticami pa lahko razberemo, da so jamarji popolnoma verjeli Katzerju in si pravzaprav le prizadevali izločiti Grunda. V zalitem labirintu freatičnih rogov pa to ne gre niti teoretično. Zato so prav do Gamsovega časa naravnost neverjetni napore članov društva, da bi med Planinskim poljem in Vrhniko prišli do podzemske Ljublanice, v tem smislu ostali jalovi.

Članek znamenitega W. M. Davisa^{vii} je zadeve že postavil bolj ali manj na pravo mesto, a tostran Luže – razen Britancev – zanj menda ni vedel nihče. Sicer so

se tudi v Evropi že kmalu po prvi svetovni vojni pričeli pojavljati ugovori k skrajnim stališčem obeh dunajskih raziskovalcev, a premaknilo se ni nič. Eden kontinentalnih krasoslovcev, ki so tehtno prispevali v tej smeri, je bil tudi naš član Franc Jenko^{viii}. Kot hidrogeolog je pokazal, da gre za dve plati istega procesa, ki se, pač odvisno od okoliščin, realizirata različno. V navedenem članku razpravlja Gams prav o teh okoliščinah. Z manj navajanja težko dostopnih podatkov, več opazovanja v jamah in predvsem na bolj poljuden način je razložil, kako so nastale največje jame v Sloveniji in kje jih iskati. Povedal je tudi, kje in zakaj jih ne moremo pričakovati. Gams in Jenko sta tako rekoč istočasno (očitno neodvisno) prišla do zelo podobnih zaključkov.

Gamsov tekst je jamarjem gotovo bolj razumljiv. Naj navedem samo nekaj njegovih misli: »*Nekraške kame-nine, po katerih odtekajo vode v te jame^{ix}, so nekom-paktne, deloma sipke in malo odporne proti denudaciji in eroziji; ... v jame ne prenašajo le ilovice, ampak tudi pesek in prod.*« ... »*Reka v Mahorčičevi dvorani ob povodnji debelejšega proda ne vali le po dnu struge, temveč ... z njim brusi tudi višje stene, saj ga je odlagala ... višje kot je normalno njena gladina.*« ... »... *transportni material, ki s svojo težo brusi dno zlasti vrh pragov ... istočasno v mirnih tolmunih odloženi material varuje dno pred erozijo, da se strmec izravna. Vode, ki pritekajo samo z apnenca ... njihove jamske prostore bolj razčlenjujejo sifoni, ki jih pretočne vode ne morejo izravnati.*« ... »... *sta poglavitna oblikovalna činitelja pri širjenju vodnih jam prod in pesek ...*« ... »... *koroziji ne moremo pripisati odločilnega pomena pri nastanku teh jam.*« ... »... *moremo pričakovati, da se jamski prostori z oddaljenostjo od nekraškega površja zmanjšujejo in da postaja tok odnosno jamsko dno vse manj izravnano.*« ... »... *kaže načrtno iskati večje sklenjene jame predvsem ob potokih, ki so nosili ali še nosijo prod in pesek.*«

Pa še nekaj misli iz članka o Logarčku (1963, op. ^v vi). »... *ob visokih vodah ni enotnega ozkega grla med Planinskim poljem in izviri Ljubljanice ... ne moremo pričakovati, da bi obstajal enoten tok podzemeljske Ljubljanice, niti da je kdaj obstajala enotna podzemeljska Paleoljubljanica.*« ... »... *samo jame z večjimi ponikalnicami ... bolj ali manj uravnan podolžni profil. V njih teče voda večidel gravitacijsko*« ... »... *ustvarjajo globinski tokovi samo na krasu zbrane vode le manjše naravne votline ob pogojih, kot jih predvidevajo zagovorniki freatične teorije*« ... Toliko bi moral iz Gamsovega speleogenetskega opusa vedeti prav vsak jamar. Če bi upoštevali Gamsova spoznanja, bi polducata potapljačev ne izgubilo življenja v navideznih sifonih, ki jih v resnici ni^{xi}.

Po svoje je pravzaprav škoda, da Gams svojih

pogledov ni razvil bolj na široko. Tako bi zagotovo prišel v svetovno literaturo kot eden predhodnikov Ford-Ewersovega^{xii} modela, ki je do danes obveljal za »klasiko«^{xiii}. Je pa to za Gamsa zelo značilno. Kritično se je zapičil tako rekoč v vsako podrobnost in če drugega ne, vsaj nakazal šibke točke in dal iztočnice za naprej. Izogibal pa se je večjim sintezam, ki bi bile manj konkretne in bolj spekulativne.

Kogar zanima še kaj več, bo moral temeljito prebrati njegov omenjeni prispevek v Jamarskem priročniku ter obe Gamsovi monografiji o krasu^{xiv}. Največ sicer izvemo iz njegovih člankov o posameznih jamah, jih pa moramo prej vsaj nekoliko poznati, sicer je besedilo težko slediti. Pri Gamsu je klasičnih »opisov« bolj malo.

In kaj naj povem za zaključek? Gams že na začetku svoje raziskovalne poti ni nabiral znanja in opisoval jam po tedaj veljavnih shemah, kar so v glavnem počeli njegovi predhodniki in večina sodobnikov. Kar takoj se je vprašal, kako kraško podzemlje lahko sploh nastane. Dotlej je veljala krilatica: »*Jame so rečne struge, katerih bregova sta se spojila v strop*«. Lepo povedano – ampak iz česa in kako naj bi te podzemne struge sploh nastale, ko pa voda skozi špranje proda ne more nositi? Gams si je (popolnoma pravilno) odgovoril – z raztapljanjem kamnine (ki ga je dosledno imenoval korozija). Kamninska masa mora (vsaj na začetku) odhajati v raztopini. Saj ne, da bi tega ne vedeli že prej. Ampak med vedeti in dojeti včasih zija večji prepad kot med ne-vedeti in vedeti. On ga je preskočil mimogrede. Morda se prav v tem najbolj kaže njegova genialnost.

Gams je bil prvi slovenski krasoslovni (in ob enem speleogenetski) profesionallec. Od njegovega nastopa dalje proučevanje speleogeneze na Slovenskem hodi vstric z najprodornejšimi svetovnimi trendi. Škoda le, da mu jamarji nismo vedno znali (ali hoteli) prisluhniti.

Priliko izrabljam še za čisto osebno sporočilo. V svojem strokovnem življenju sem imel kar nekaj odličnih učiteljev, a moj edini pravi mentor je bil vendarle prof. Gams. In za to mu bom vedno hvaležen.

Opombe

ⁱ 1125. Gams, I. (ur.), Kunaver, J. (ur.), Radinja, D. (ur.), 1973: Slovenska kraška terminologija. Katedra za fizično geografijo Oddelka za geografijo FF, str. 76, Ljubljana.

ⁱⁱ Našteto po abecedi: Brezno pod Grudnom, Dvatisočna jama, Gustinčičeva jama, Ivačičeva jama, Izolansko brezno, Jama pod Babjim zobom, Logarček, Logaška jama, Mitoščica, Nova prepadina v Pretlih, Pugljevo brezno, Velika Ledenica v Paradani, Vilenica,

Triglavsko brezno, Železna jama.

ⁱⁱⁱ Gams, I., 1964: Raziskovanje jamskih oblik in nastanka jame. V: Gams, I. (ur.): Jamarski priročnik. Knjižnica Priroda in ljudje, Mladinska knjiga, 7–49. Ljubljana.

^{iv} Gams, I., 1959: O legi in nastanku najdaljših jam na Slovenskem. Naše jame, 1, 1, 4–10.

^v Gams, I. 1963: Logarček. Acta carsologica, 3, 7–84.

^{vi} Michler, I., Gams, I. 1964: Diskusija o Logarčku. Naše jame, 5, 1-2, 68-71.

^{vii} Davis, W.M., 1930: The origin of limestone caverns. Geological Society of America Bulletin, 41, 475–628.

^{viii} Jenko, F., 1959: Hidrogeologija in vodno gospodarstvo krasa. Državna založba Slovenije, 1–237, Ljubljana.

^{ix} Namreč največje. Op. F.Š.

^x To je bila verjetno najhujša herezija. Op. F.Š.

^{xi} Navidezna sifonska jezerca so, zlasti v slovenskih razmerah, še preveč rada samo preходи med prezračenim in zalitim podzemljem. To vidimo kar v Najdeni jami. Ob visoki vodi jama razpade na nekaj kratkih fragmentov, vse ostalo pa je pod vodo. Ob nizki vodi je edini »pravi« sifon v Desnem rovu.

^{xii} Ford, D.C., Ewers, R.O., 1978: The development of limestone cave systems in the dimensions of length and depth. Canadian Journal of the Earth Sciences, 15, 1783–1798.

^{xiii} Več o tem npr. v Šušteršič, F., 2003: Kraške jame - kje in kako nastajajo. Proteus, 65, 6, 262–269.

^{xiv} Gams, I., 1974: Kras: zgodovinski, naravoslovni in geografski oris. Slovenska matica, str. 358, Ljubljana; in Gams, I., 2003: Kras v Sloveniji v prostoru in času. Založba ZRC, ZRC SAZU, str. 516, Ljubljana.

Igor Maksim Košir

OKROGLA OBLETNICA

Reševanje ponesrečenca iz najgloblje nemške jame, boljše: brezna – Reisending nad Berchtesgadnom spomladi leta 2014 se je dogajalo domala natanko 120 let po drugem, nič manj pomembnem in odmevnem dogodku, pri katerem je ključno vlogo odigral znameniti slovenski speleolog ing. Viljem Putik.

Ob koncu aprila leta 1894 se je v Lurloch, vodno jamo pri Semriyah (Semriach) - kakih petindvajset kilometrov severno od Gradca (Graz) na današnjem avstrijskem Štajerskem, odpravilo sedem članov graškega »Društva za preiskovanje podzemskih jam na Štajerskem«. Hudo deževje je zalilo vhod v jamo, ostali so ujeti v nevarnem okolju naraščajoče vode.

Slovensko časopisje je dramatično dogajanje tekoče spremljalo in poročalo. Tako »**Slovenski narod**« piše v sredo, 2. maja: »*Ognjegasci iz Semriacha in oddelek Graških gasilcev se trudijo, da bi odpeljali vodo na drugo stran in prišli do zaprtih, a dozdej je bilo njih delo brezuspešno. Hotelo se je poskusiti razstreliti drug vhod do jame, kar bi trajalo nekaj dnij, a tehniki so bili proti temu.*« Tega dne »**Slovenec**« med drugim dodaja, kako »*so se tehniki izrekli, da bi se s tem le nesrečneži podsuli in našli gotovo smrt*«, da pa je »*zvečer prišel potapljavec, ki poskuša z vrha iti nesrečnim na pomoč.*«

Naslednjega dne, v četrtek, 3. maja, »**Edinost**« v Trstu sporoča svojim bralcem: »*Poskuša in ugiba se na vse načine, kako bi se moglo rešiti podzemske jetnike; v tem so spustili po vodi zabojček jestvin v vilenico, a kdo zna, da-li so nesrečneži v vilenici ujeli zaboj?*« (Vilenica – jama: kako po nemarnem pozabljen imeniten izraz!)

Petek, 4. maj. »**Slovenski narod**«: »*Najnovejša poročila pravijo, da se zveza z zajetimi še ni mogla izvršiti, da pa so se energično nadaljevala tudi včeraj rešilna dela ter se je zajezil potok tako, da je bilo upanje, dospeti še včeraj do nesrečnikov.*« In med brzojavkami: »*Po odstranitvi ovir, braneči uhod v Peggausko jamo, posrečilo se je potapljalcem priti vanjo. Preiskali so jo na vse strani, ne da bi zasledili ujetih raziskovalcev in so se morali vrniti, ne da bi kaj opravili.*« »**Slovenec**«: »*Položaj v Lunglochu je nespremenjen.*«

Sobota, 5. maj. »**Edinost**«, Trst: »*Položaj pred lueško jamo je nespremenjen. Jezovi za odpeljanje voda so dogotovljeni. Nocoj še se poskusi rešiti nesrečneže v jami.*« »**Slovenski narod**« obširneje, med drugim:

»*Gasilci iz Semriacha in Gradca ter pionirska četa se pošteno trudijo pri rešilnih delih. Iz Gradca je došlo nad 7000 oseb na kraj nesreče.*« Med brzojavkami pa: »*Prve jezove je voda podjedla. Potapljavec ni mogel dlje priti, kakor do druge jame, dasi se je trudil na vso moč. Danes je došlo na pomoč sto pionirjev pod vodstvom štirih častnikov. Ker vedno dežuje, je naprava jezov zelo otežkočena. Razni člani rešilnega društva skušajo priti v jamo, pa se jim doslej ni posrečilo.*«

Ponedeljek, 7. maj. »**Slovenec**« – telegrami: »*Ob polu najstih dopoldne je potapljavec šel v jamo v Luechu. Povedal je, da vsi zaprti še živijo. Dvombe ni nobene, da jih rešijo.*«

»**Slovenski narod**«: »*V soboto so prišli pionirji in, opustivši zamudno in nesigurno napravljanje jezov, začeli takoj delati poseben rov v jamo. Paralelno s strugo hudournikovo jeli so z dinamitom razstreljevati skalovje. Delo je dokaj hitro napredovalo in sodi se, da so se rešili zajetniki, če so sploh še živi, ali nocoj ponoči, ali pa se rešijo danes. (Glej brzojavke.)*« In res, med brzojavkami z odebeljenim tiskom: »**Dunaj, 7. maja. Od namestnika Kübecka došlo je danes dopoldne cesarju brzojavno poročilo, da so vsi zajetniki v Lueglochu rešeni. Jednako poročilo je dobil Graški poslanec dr. Hoffman-Wellenhof. Zajetnike je rešil gozdni pristav Putick iz Ljubljane, katerega je bilo poljedelsko ministerstvo poslalo na lice nesreče. Rešenci so bili popolnoma pri zavesti ali od gladu povsem onemogli. Čim so se okrepčali, poklekli so in poljubili zemljo. Sestanek z njih rodbinami je bil silno ganljiv. Vsem navzočnikom so stopile solze v oči.**«

Torek, 8. maj. »**Slovenec**«: »*Gradec, 7. maja. Ob 11. uri je gozdni adjunkt Putick iz Ljubljane se podal skozi zgornjo odprtino v jamo. To je bilo težavno, ker bi se nasipi bili lahko udarli. V 25 minutah je naznanil, da zaprti še živijo. Pred jamo je bilo veliko veselje. Potapljavec Fischer je odšel takoj v jamo z živežem. Delalo se je dalje, da jih rešijo. Ko so jih spravili iz jame, so bili tako slabi, da se niso mogli po koncu držati. Ko so se zavedli, so jim prišle solze v oči in poljubili so zemljo. Ganljivo je bilo videti, kako so jim vsi stregli.*« In v naslednji notici: »*Po noči in danes dopoldne so že bili toliko razstrelili skale, da se je moglo direktno dogovarjati z zaprtimi že ob 11. uri dopoldne. Neutrudnim prizadevanjem vseh udeležencev posrečilo se je ob petih popoldne vse zaprte popolnoma osvoboditi.*«

In še ena notica: »Po rešitvi zaprtih in odposlanem poročilu na Dunaj je došla častitka cesarjeva, ki se je mej navdušenimi klici navzočih prečitala pred jamo.« **»Slovenski narod«** sporoča, med drugim, še podrobneje: »Po javnih lokalih se je včeraj, ko se je zvedela vesela vest iz našega lista, sukal ves pogovor o tej sreči v nesreči. Vzlasti pa se je veselo naglašalo, da je nesrečnikom prišla pomoč uprav iz Ljubljane, po tukajšnjem pristavu in znanem preiskovalcu kraških jam, gosp. Viljemu P u t i c k u. Zanimivo pa je vedeti tudi zastopno. Kakor vse Ljubljanske kroge zanimal je dogodek v Lugloški jami tudi posebno tukajšnji gozdni urad, kateremu je načelnik g. gozdni svetnik V. G o l l, a pristav g. V. Putick. Ker so prihajale čedalje bolj žalostne vesti, da nazadnje ni več upanja rešiti zajetnikov še živih, stopil je g. svetnik Goll k gospodu baronu Heinu in opozoril ga na zvedenca g. Puticka. Gospod deželni predsednik je o tem poročal gospodu namestniku v Gradec in kmalo na to je dobil gosp. Putick poziv, naj se nemudoma odpelje k Lugloški jami. Vse to se je zgodilo od petka na soboto. Brzovlak, s katerim se je vozil g. Putick, moral se je na uradno povelje ustaviti na postaji Peggau, da je g. Putick mogel takoj pred jamo na delo.« In med »raznimi vestmi« na naslednji strani: »Dokler ni bilo njega na lice mesta, vršila se je vsa rešilna akcija brez sistema, brez premisleka, tako nerodno, da je ostra, proti političkim organom Graškim naperjena pisava raznih listov povsem opravičena. G. Putick je takoj dogovorno s poznavalci terena določil načrt, po katerem se je vršila rešilna akcija. Določil je, da se jezove, kateri so bili zopet opuščeni, iz nova narediti, vsaj tako močne, da morejo vodo pol ure zadrževati. Vojaki so v tem razstrelili skalovje, tako da se je vhod razširil. Ko je bilo to gotovo, zajezila se je voda in g. Putick je postavljajoč svoje življenje v nevarnost, prvi splezal v jamo. V 25 minutah se je vrnil in prinesel veselo vest, da zajetniki živé. Številno občinstvo je bilo radosti izven sebe. Kar je bilo narediti, se je hitro naredilo in potem so šli g. Putick v spremstvu potapljalca Fischerja in nekaterih drugih gospodov v jamo in začeli zajetnike spravljati na dan, kjer so jih ljudje prisrčno pozdravljali.« Tržaška **»Edinost«**: »Takoj, ko so prišli srečneži na svetlo, vedli so se kakor blazni; skoraj niso mogli vzdrževati se na nogah vsled slabosti in nekateri so omedleli. ... Ko se je razširila vest o rešitvi živopokopanih, zvonili so po vseh cerkvah bližnje okolice in tudi v Gradcu.«

Sreda, 9. maj. **»Slovenski narod«** povzema celotno dogajanje: »Rešeni zajetniki iz »Lugloha« so srečno dospeli v Gradec in se utegnejo v krogu svojih dragih kmalu popolnoma okrepcati. Jedino najmlajši izmed njih, dijak Heyd je moral ostati pri župniku v Semriachu, ker je jako slaboten, vendar ni nevarnosti za njegovo življenje. Najgroznejša je bila za zajetnike

druga noč, ko je od vseh strani drla voda v jamo in so bili v strahu, da jo popolnoma zalije. Kmalu potem pa je začela voda zopet odtekati. Ko so dobili tudi zaboj z živili, ki so ga rešilci spustili prve dni po vodi v jamo, so bili potolaženi in so trdno upali na rešitev. V tem jih je še bolj podpiral odmev strelcov, ko se je zadnje dni začelo zopet razstreljevati kamenje, kar jim je bilo dokaz, da se resno dela za njih rešitev. Kakor hitro se toliko opomorejo, da se bodo mogli peljati na Dunaj, hočejo se cesarju v avdijenci osebno zahvaliti za veledušno njegovo zanimanje in za izdatno pomoč vojakov pri rešilnih delih.«

Četrtek, 10. maj. **»Slovenski gospodar«** na kratko: »Š t a j e r s k o. Zadnji teden se ni skoro o drugerm govorilo, kakor o ponesrečencih v Lueg-jami pod Šekeljnom. Sedem priskovalcev podzemeljskih jam je ono nedeljo zgodaj šlo pri Semrijahu v tako imenovano Lueg-jamo. Ko so se pa iz velikanske podzemeljske jame hoteli vrniti, pa jim je vsled deževja zlo narasli potok vhod in izhod popolnoma zadelal. Še-le deveti dan so jih mogli vojaki in 500 drugih ljudij rešiti iz te strašne ječe, sicer bi morali konec vzeti.«

Torek, 15. maj. Celjska **»Domovina«** v celoti in dobesedno ponatiskuje poročilo »Slovenskega naroda« z dne 8. maja.

»Domoljub«, ki izhaja kot priloga **»Slovencu«**, pa 7. junija objavi kratko, a za nazorsko določitev kar najbolj značilno opazko: »Da so rešili onih sedem mož, ki so hodili v podzemeljsko jamo pri Semrijahu, se je potrošilo 15000 gold. Res drago preiskovanje!«. Po domoljubnem in človekoljubnem mnenju je bilo 2142,86 goldinarjev za človeško življenje očitno preveč. Občila leta 2014 poročajo o štirih milijonih evrov, ki so jih namenili reševanju ponesrečenca iz brezna Reisending, z naklonjenostjo.

Še izzven dogajanja. **»Slovenski narod«** v četrtek, 21. junija 1894: »Gozdnima nadzornima komisarjema imenovana sta gospoda Viljem Putik, znani preiskovalec notranjskih jam in Anton Zhuber pl. Okrog ...«, v torek, 24. julija 1894 pa: »Mej raznimi odlikovanji, katere je podelil cesar osebam, ki so sodelovale ob svojem času pri rešitvi v Lurloški jami zaprtih raziskovalcev, je dobil tudi gozdni nadzorni komisar g. Viljem Putick v Ljubljani najvišje priznanje.«

In kdo je bil ing. Viljem Putik (za ne-jamarje in zelo redke nevedne jamarje)?

Rojen 07. julij 1856 v kraju Popůvky pri Brnu na Moravskem kot Puttik, podpisan v številnih pomembnih nemških znanstvenih objavah kot Wilhelm Putick, 26. I. 1929 umrl v Ljubljani in pokopan na Žalah kot »ing. Viljem Putik – šumar in jamar«. Gozdarski inženir, ki je delal v Gorici, Beljaku in se ustalil v Ljubljani, kjer je preživel večino svojega plodnega poklicnega življenja. Raziskal številne notranjske

jame, z drugimi tudi pobudnik ustanovitve »Društva za raziskavanje podzemskih jam« na Kranjskem – leta 1910, med prvimi takšnimi na svetu! Orjak po postavi in opravljenem delu. V spominu slovenskih jamarjev kot zgled, ki sta mu v počastitev postavljeni obeležji v rojstnem kraju in v Lazah pri Planini.

»Na zdar!«, »veliki žolnir«!

[op. pisca: Besedilo je izpisano natančno po predlogah, vsa različna in napačna imena jame so takšna kot v izvornikih in jih ni treba popravljati; tudi število ponesrečencev se ne sklada vedno. Pa bódi takó, kot je, tudi tedanjim in sedanjim »natančnim« žurnalistom v spomin in opomin!]

Matej Dular

ZA VZOREC NOVIH PESMI

Da ne bodo stari člani preveč vzvišeni nad današnjimi mladimi rodovi kar se omike, čuta za klasično estetiko ter splošnega smisla za izražanje tiče, objavljamo tule nekaj nedavnih pesniških poskusov, ki do neke mere negirajo sicer nadvse upravičene predsodke. Če bodo v prihodnje sledili še novi vredni izdelki, upajmo, da bodo prišli do ušes in v roke uredništva GP.

Prva pesmica prihaja s prvomajskega tabora, avtorji so Diba, Uroš, Blatnik in Petra Jamšek. Morda še kdo zraven, a noč je bila divja, vsi spomini se še niso vrnili... Pesmico se da zapeti na melodijo "Na planini je živel", če nimate posluha, pa jo pač odrapajte.

U Ljubljani je živel,
globoke jame rad je imel,
se jih res je veselil,
mnogo pira je popil.

Ko je prvič šel na Kras,
si nadel je Petzlov pas,
ki ga z žuljavo roko,
stari stkal je v slovo.

Fotr zgubljal ni besed,
bil je vaje zvezo klet,
fantu dal je v spomin,
levi znucani pantin.

In dejal ....

Koder plezal boš z njim,
vedi da si,
le ljubljanskega jamarja sin.

Sam si širil ozko pot,
znucal dost pajacev not,
težko vse premagoval,
ker minirati ni znal.

Večkrat pokal je na glas,
čakal je preboja čas,
nič več ni napredoval,
in zato si je lagal ... iz šahta v šaht.

Ni mi mar teh ožin,
z njimi živim,
kot ljubljanskega jamarja sin.

Druga pesem je bolj himnična. Ker so si pri UIS pred dvema letoma že izbrali svojo himno, je tale še prosta in na voljo, da jo za svojo vzame poljubna društvena sekcija ali sekcijsko neuvrščena skupina osebkov. Ker imamo nekaj članov tudi v Ameriki in ti prav gotovo še posebej hrepenijo po himni, ki bi jih povezovala, je pesem za silo prevedena tudi v angleščino. Če je ne bo posvojil nihče drug, bo pač ostala himna uredništva GP. Obstaja tudi originalna večglasna uglasbitev, a je melodija čisto preveč monumentalna, da bi šlagerjev vajeno članstvo pripravili do solidne izvedbe. Avtor bi lahko bil Dular, pri prevodu z malo pomoči svoje tašče.

Gora stoka, skala poka,
hladna kaplja tla raztaplja.
Voda rije, voda raja,
voda pleše, kras nastaja.

Stare dobe v tišini
se umikajo praznini.
Tu je večnost tu ni časa,
tu odmeva himna naša.

////////////////////////////////////

Earth is shaking, rock is breaking,
crack is sipping chilly dripping.
Water's trickling, water's surging,
Water's dancing, karst's emerging.

Gradually bygone ages
are released from their cages.
There is silence, boundless time,
our anthem sounds with rhyme.

Aleksandra Privšek

DESETLETJE OBLETNIC

Minilo je 10 let od mojega prvega obiska Mačkovec z jamarsko šolo. Sem pomislila sicer na izdajo jubilejne številke Glasu podzemlja, kar je v navadi pri okroglih jubilejih, pa sem se potem vseeno odločila, da s svojim prispevkom gostujem kar v redni številki.

Poskusila vas bom na hitro popeljati skozi zgodovino dogodkov, obenem pa vam bom skozi slikovno gradivo pokazala, kako se je razvijala moja jamarska pot od štoraste tečajnice (na prvi sliki) in uspešno prestanega Putikovanja (na drugi) do globinskih rekordov (nekje proti koncu prispevka). Slike so sposojene iz ferajnovega in lastnega arhiva in ker v večini primerov prikazujejo le mojo malenkost – sem si jih dovolila uporabiti brez dovoljenja fotografov.

Moje zavedanje o pomembnosti prelomnic se je začelo s praznovanjem 95-letnice, pri kateri sem nekaj malega celo sodelovala. Pa ne kot statistka, da se ne bo slika napačno razumela. Pri takih dogodkih spoznaš, da jamarstvo ni samo to, da greš vsake toliko v jame, jamarstvo je preplet dogodkov, situacij in interakcij, ki od tebe zahtevajo neizmerne napore, tako fizične kot tudi psihične, in iz tebe naredijo, če že ne boljšega človeka pa vsaj neizmerno zmatranega. Ravno ta plat druženja vseh generacij pa ti predstavi še dimenzijo, ki je sam oziroma znotraj svoje ekipe/sekcije/generacije ne doživiš.

Pa da predstavim, kdo so člani mojih sekcij. Ko sem prišla na ferajn, nas je bilo kar nekaj punc, ki smo bolj ali manj redno hodile po jamah. Pa seveda ni minilo dolgo, pa smo ugotovile, da smo vse jesensko/zimske in da bi se spodobilo, da organiziramo skupne rojstnodnevne žure, ki se jih je hitro prijelo ime Babjek. Kasneje so se žuri prelevili v skupno obiskovanje jam, savn, kopališč, sankališč ipd.

Pa da se vrnem na začetek. Vsega je kriv Jure (Đuro)! Dve leti sem poslušala, kako je kras fajn in potem še ne-

kaj časa, da bo treba iti na jamarsko šolo. Pa sem šla... in Jure – itak, da ne. Se je pa po tem, ko je videl, da mi ni hudega, tudi sam opogumil in se nam pridružil. Pa smo z Blažema in Lucijo ustanovili turistično sekcijo, v okviru katere smo obiskali marsikatero jamo.

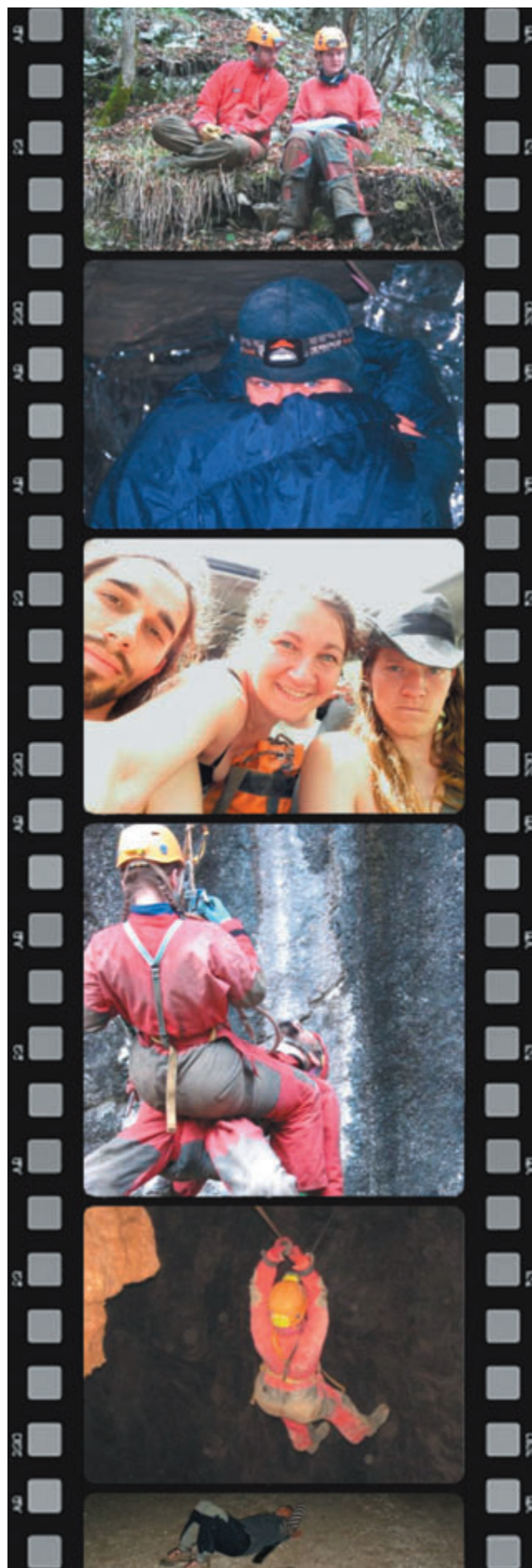
Seveda se moja jamarska udejstvovanja niso omejevala na turistično obiskovanje jam. Po tehtnem premisleku in kondicioniranju sem se odločila, da je treba »probat« preživeti tudi kako zahtevnejšo jamo in sem se pridružila ekipi v Mali boki. Povratek v zasneženo jutro je bil toliko slajši, saj sem se po dveh nočeh v spalni vreči comfort+20, s kidanjem snega dodobra ogrela. Največja zmaga pa je bil ključ, ki sem ga našla na dnu Toraborre in sem si ga prisvojila. Zmagoslavje ni trajalo dolgo, saj si ga je kmalu prisvojil nekdo drug.

Društvu se poskušam oddolžiti za ves vložen trud tudi s tem, da pomagam pri izvedbi jamarskih šol. Je pa res, da si me tečajniki zapomnijo po tem, da so bili od mene deležni kakšne vzgojne (vsekakor ne brez veze). To se je zgodilo tudi mojima najljubšima jamarjema, ki sta se mi pridružila (oz. sta mi dovolila, da hodim z njima po jamah, ker kot jamarja pripravnika drugače nista dobila društvene opreme) v letu 2008. Skupaj smo se preganjali po Rovki, Ravenu in še marsikje.

Že leta se sicer trudim napredovati po jamarski hirearhiji, pa je birokracija prezahtevna in mi nikakor ne uspe spisati vseh silnih obrazcev. Sem pa opravila že več nadaljevalnih izobraževanj z učenjem tehnike reševanja s »štrika«, vendar menim, da je nož še vedno najboljša rešitev.

Največjo globino sem dosegla v Skalarju, zato sedaj čakam, da Trubar/Surovka/B3s preseže magično globino 700 m. V Skalarju je šlo za prednovoletno medklubsko akcijo. Avtor fotografije je eden od Ajdovcev, vendar zaradi izjemno kratkega roka za pripravo članka, nisem uspela pridobiti njegovega dovoljenja za objavo. Po drugi strani pa, glede na to, da tudi oni niso vprašali mene, če lahko mojo rit objavijo na društveni strani, mi bodo menda ja pogledali skozi prste ☺.

Kot sem že omenila, je jamarstvo izjemno naporen hobi. Vendar moram priznati, da je bila najbolj naporen del desetletja vsekakor 100-letnica. Na podlagi

ogromno vloženega truda sem si prislužila celo častno majčko (bojda na podlagi dogodka, ki je obeležen na sliki).

Na ferajnu sem v različnih časovnih obdobjih opravljala različne funkcije od čistilke in pomočnice knjižničarja do blagajničarke. Po mojem edinem samostojnem vseobsežnem praznovanju rojstnega dne, ko sem od ferajnovcev dobila mašincino za striženje, pa za nezahtevne stranke opravljam še frizerske storitve (brezplačno, da ne bo pomote/inšpekcije).

Dandanes me sicer redkeje srečate v jami – moj trenutni moto je: »Za manj kot 300 m se ne spleča preoblačiti!« Me pa pogosto srečate pred jamo v najbližji, lahko tudi antropogeni, senci (menda s tem izpolnjujem bistveni pogoj za vstop v reševalno).

Pa bom zaključila s tem, da mi je žal samo, da na ferajn nisem prišla že prej. Pa ne zato, ker je tako fajn, ampak zato, ker sem zamudila 90. obletnico! ☺

Hvala za slike: Bojana, Tine, Cile, Ajdovci, Tomaž, neznani avtorji in selfi ☺

Matej Dular

PRIGODA ZASEDENEGA VETERANA (Skoraj jamarska, a v bistvu precej lovska)

Ne morem verjeti, zaprt sem v ječi. Kako je to mogoče? V pravi mrzli, vlažni kamniti ječi tičim, nekje v kleti neznanega gradu. V prsih me stiska tesnoba. Kako se je to moglo zgoditi? To ne more biti resnično, take situacije ne sprejemem niti »pod razno«. Sem pošten dobronameren človek – tega si ne dovolim! Gledam skozi malo zarešetkano lino. Zunaj je mirna jasna noč, obsijana z mesečino. Primem za rešetko in jo stresem. Izgleda trdna. Kako sem že prišel sem?

Bledo se spomnim, da sem taval po gozdu nekje na robu Ljubljane. Bilo je menda blizu Podutika, vsaj zdi se mi, da sem štartal tam in jo mahnil po obronku gozda proti Pržanu. Spotoma sem se oziral za jamami. Če bi našel vsaj kakšno, kako malo spregledano luknjo. Res je to že desetletja pregledan in raziskan teren, a meni, ki nisem od tam doma, se je zdel dovolj skrivnosten in nepoznan, da bi lahko skrival še kaj zanimivega. Stopam torej skozi prijazen zračen gozd v popoldanski pomladni svetlobi. Pa nobene jame nikjer. Iščem še bolj zavzeto, a nič. Morda bo pa gori proti vrhu hriba več sreče, si mislim, in stopim bolj navkreber. Pot se kar vleče in strma je, a glej, tamle je žičnica. Stoji, jasno, saj je pomlad. Pa stopim okoli prvega stebra in najdem stikalo. Vklapim ga in žičnica se zažene, skočim na sedež in že se peljem navzgor. Sproščeno uživam, ko se tako lagodno dvigam, a hrib kot da ni več isti. Postaja prava gora, kot bi sproti rasla in se širila, pokažejo se prepadne stene ... Ko se vendarle pripeljem na vrh, dojamem, da to ni vrh, ampak le rob obsežne gorske planote. Gozd se razredči, odpirajo se čudoviti razgledi in ozka makadamska pot pelje naprej. Stopim po njej, hodim, daleč je, počasi gre. Obzorje se vsakič prevesi v novo, še bolj oddaljeno obzorje. Tako ne bom nikoli na vrhu.

V nekem trenutku zagledam konja. Tam na travniku je in mirno se pase. Bel in velik je, jasno mi je, da je lipicanec, kaj bi bil drugega, čeprav seveda nimam pojma o konjih. Nikoli v življenju še nisem jahal, ampak mislim, da bi se tegale kar dalo, videti je prijazen. Previdno se mu približam, ga pobožam po vratu, po hrbtu ... in se še kar odločno poženem nanj. Zanimivo, ne zvrnem se, obsedim na njem ... no, pa gremo, hiiiijo. In konj zarezgeta ter steče, najprej lepo počasi, potem hitreje in že je v prav divjem galopu. Močno se ga držim in prav dobro mi gre. Spustim roke in tudi tako mi gre dobro. Lovim ravnotežje, zabavno je. Hiiiijo, divji konj, hitreje, hitreje ... obvladam jahanje, kdo bi si mislil,

prav spreten sem. Postaja že kar predivje. Konj preskakuje grmovje, skale, oplazi me ob veje in skoraj se zaletiva v žensko, ki se kar od nikoder pojavi na poti. Konj sunkovito zavije v levo, ženska se prestraši in omahne v desno, jaz pa odletim s konja, se zavalim po tleh in obležim. Malo sem odrgnjen, blaten, a drugače cel. Pogledam okoli sebe. Tam stoji osupla mlada ženska in me gleda. Ne ve, ali bi se jezila ali ne. Potem me vendarle vpraša, če sem v redu. Pritrdim ji in se opravičim zaradi divjanja. Vstanem, se malo otresem in gledam, kam je izginil konj. Ravno kar je bil tu, a ni ga več. Ženska, v bistvu dekle, me vpraša, kam se mi tako mudi. Hm, rahlo me spominja na staro simpatijo iz jamarske šole. Povem ji, da proti vrhu, da iščem kakšno jamo. Sploh ni presenečena, celo povabi me, da mi eno pokaže, če nadaljujem pot z njo.

Nedaleč stran čaka kočija, čisto prava, elegantna kočija s kočijažem in dvema konjema. Pridi, reče, se zapeljemo do gradu, tam zraven je, greva skupaj pogledat. Kaj tu počne kočija? In je res tu blizu kak grad, se čudim. Dekle zleze v kočijo in mi pomigne, naj prisedem k njej. Vse skupaj mi deluje nekam čudno anahronistično, ampak kaj naj drugega, pač prisedem. Kočijaž nekaj nerga, češ da vsakega umazanega razcapanca mu pa res ni treba vozit, a dekle ga osorno pogleda in kočijaž utihne. Peljemo se nekam navzgor v čudno gorato pokrajino, gledam naokoli, pogledam njo. Mislim, da je to res ona, jamarska simpatija, še vedno mi je všeč, po toliko letih. Nasmehnem se ji in ona meni.

Pripememo na vrh. Tu je večja izravnava, kjer resnično stoji grad in pred njim je drevored cvetočega divjega kostanja. Zanimivo, kako da nisem vedel za tak grad na tem koncu? Dekletu se zahvalim za vožnjo, ona pa mi odvrne, naj počakam, samo da skoči "na stran". In steče proč. No, res čudna situacija, kaj naj zdaj počnem tukaj? In kje naj bi bila tu kakšna jama? Zlezem iz kočije, še niti ne naredim treh korakov, ko zagledam na tleh pečatni prstan. Poberem ga ... je padel moji damici? Dobro, da sem ga našel, vesela bo. Naredim še nekaj korakov, ko opazim dva lovca, ki se počasi bližata in s sabo vodita belega konja. Mojega konja! Stopim jima nasproti, primem za uzdo in jima povem, da je to moj konj, ušel mi je, rečem. Kakšen tvoj konj, odvrneta mrko, vsi konji tu so grajski. Kaj sploh počneš tu, imaš dovoljenje, da si na tem posestvu? Opazita prstan v moji roki in se zapičita vanj. Tole pa

ni tvoj prstan, a, kje si ga našel? Povem, da na tleh, a ne verjameta, zagrozita mi z grajsko stražo, da naj kar njim pojasnjujem. Kočijaž se dela, da gleda proč. Tole mi ni všeč, pomislim. Prime me, da bi zbežal in stečem, enega lovca odrinem, a drugi se požene za mano in me zgrabi za jakno. Podre me na tla, nekaj mu še razlagam, a se že od nekod pojavita dva v nekakšna stražarja napravljena grajska hlapca, me zvrčeta skozi grajska vrata, dol po stopnicah v klet grajskega stolpa in me zabrišeta v ječo.

No, zdaj sem tu, v ječi. Povsem sem zmeden. Najprej sem mislil, da gre za banalen nesporazum, morda celo za hec, ampak zdaj gre noč že proti jutru in ni več smešno. Še kar gledam skozi lino, mrzlo je, svita se že. Pomislim, da bi se morda dalo prepiliti rešetke in pobegniti. Pogledam po celici in glej, na tleh v kotu res leži pila. Poberem jo in začnem piliti rešetko. A še preden je prepiljena, se na hodniku zaslišijo koraki, ključavnica zaškrtta, vrata se odprejo in v celico pogleda stražar. Nehaj piliti in pojdi z mano. Sledim mu na grajsko dvorišče in naprej v glavno krilo, skozi veliko dvorano in po dolgem hodniku do nekakšne pisarne. Tam me čaka pedantno napravljen moški, očitno grajski gospod, z nekakšnim žezlom v roki. Poleg njega stoji tisto dekle, moja simpatija, in ostro me gleda. Si si ti hotel prilastiti konja, me vpraša gospod. Pa še gospodični si sunil prstan? In me sune z žezlom v trebuh, gospodična pa me klofne in reče "pesjan frdamani nehvaležni". Zvrnem se po tleh in soba se zavrti okoli mene.

Slišim še neke zvoke, že povsem z roba zavesti, potem pa se znajdem v mraku. Z odejo čez glavo. Odgrnem se. Spalnica ... jutro ... sanje. V prsih še čutim sledi tesnobe, a detajli se hitro razblinijo. Nazadnje mi v glavi ostanejo in odzvanjajo samo še besede "pesjan frdamani nehvaležni". Pesjan frdamani nehvaležni? Čudno zveni to iz ust sanjske simpatije. Od kod je vendar zašla v moje sanje taka smešna fraza?

Sledi dokaj navaden dan. Kopalnica, gate, garderoba, pol zemlje, jakna, dvigalo, avto, služba. Opravim nekaj telefonskih klicev, podpišem kak dopis, popijem kavo. V misli se mi počasi vračajo posamezni sanjski prebliski. Bolj ko se jim posvečam, bolj se jasni in sestavljajo. Tja do kosila mi uspe rekonstruirati sanje v že kar smiselno dogodivščino ... dekle, ječa ... jame ... konj in prstan ... kočija, jahanje ... žičnica in gora. – Sanje včasih res človeku zbudijo nostalgijo. Razmišljam, iščem asociacije. Kje točno so se dogajale sanje? Nekje od Podutika proti Pržanu? Seveda tam ni nobene prave gore, kaj šele take z gradom na vrhu. Ampak, ali ni neka žičnica tam nekje? Na računalniku odprem brskalnik, naložim spletni zemljevid in pogledam. No ja, ena žičnica je res tam blizu, na drugi strani hriba, v Šentvidu. Še kar zanimivo. Iščem še kakšno analogijo.

Še gledam zemljevid in nenadoma zagledam napis "Gradišče" na vrhu enega izmed vrhov. Torej če ime ne vara, je tam neko gradišče. Kaka stara utrdba ali kaj takega? Nisem vedel zanj, pa tako blizu mesta je. Ali pa sem morda že kdaj slišal zanj in mi je obležalo v podzavesti? Kar koli že je tam, je gotovo podrt, ampak mogoče je pa vendarle še videti kak ostanek?

Saj ne, da bi dal kaj na sanje in njihovo resničnost, daleč od tega. Sem tehničen človek, racionalist. Nikakor ne mislim, da lahko sanje prinašajo resnična spoznanja. Nikakršnega smisla ni v njih, nikakršne transcendence, zgolj blodni valovi spečih možganov. Spomnim se, da se mi je nekoč sanjala neverjetno smešna šala. V sanjah sem se smejal, krohotal, se od smeha zbudil in se že buden šale celo spomnil. Vendar šale ni bilo, bil je čisto navaden stavek brez kakršne koli poante. Toliko o sanjah. Tudi tokrat nisem mislil, da bi mi kaj sporočale. Ampak bolj ko sem se ukvarjal z njimi, bolj me je vlekel pogledat tisti grad, no, gradišče. Do popoldneva sem bil že odločen in takoj po prihodu iz službe sem se odpravil. Da bi svoje raziskovanje sanjske pokrajine doma komu omenil, bi bilo seveda malo preveč za luno. Takole s kolesom pa sem si odpravo lahko mirno upravičil z željo po malce rekreacije. Sedem na kolo in gremo.

Po daljši vožnji prispem onkraj mesta. Zapeljem do roba gozda, še malo naprej ter se znajdem ob vznožju stare opuščene vlečnice. Ja, to je tista žičnica z zemljevida. Ni sedežnica iz sanj, a to zdaj ni pomembno. Parkiram kolo in jo mahnem navzgor na vzpetino, kjer naj bi bilo to silno gradišče. Pot se vleče, prepoten sem, premlevam sanje in iščem kakršne koli vizualne podobnosti s sanjsko pokrajino. Seveda jih ni. Ni ne prepadov, ne planote, ne sten, ne razgleda. In za jame povsem neprimerna kamnina. Nazadnje prispem na vrh in kaj tam vidim? Seveda nobenega gradu, no, le kaj sem pa drugega pričakoval. Gradišče je ... če se lahko tako reče nekaj skalam, ki so morda nekoč sestavljale škarpi podobno tvorbo, kaj več že ne. Nasmejim se sam sebi. Zanimiv izlet za drobec kulturne razgledanosti, sanje pa ... no, sanje pač.

In se počasi poslovim od najdbe ter krenem navzdol, lepo počasi po gozdni potki. Potem stečem hitreje. Uživam v tekaškem spustu po strmem pobočju, skačem čez korenine in prav spreten sem. Postane že kar predivje. Že čisto v dolini se malodane zaletim v staro ženičko, sprehajalko. Prestraši se, ko švignem mimo, zaneso me, spodrsne mi in zakotalim se po tleh. Malo sem odrgnjen, blaten, a hujšega ni. Ženička obstoji in me gleda. Ne ve, ali bi se jezila ali ne. Potem me vendarle vpraša, če sem v redu. Pritrdim ji in se opravičim zaradi divjanja, se poberem, malo otresem in gledam, kje že je parkirano moje kolo. Prav tu nekje sem ga pustil. Ampak zdaj ga ni, presneto. Ne, nisem

se zmotil, res ga ni. Ne morem verjeti. Kako ti lahko nekje v naravi ob robu gozda izgine kolo? Kolesa vendar kradejo v centru, pa v blokovskih naseljih, ne pa v naravi. Ženica me gleda, zmedenega, sočustvuje, ko ji povem za kolo, in mi pač svetuje, naj se vrnem z avtobusom. Ja, bo treba, ni druge, in se počasi odmajem proti bližnji avtobusni postaji. Čakam avtobus, ni ga celo večnost. Vmes dojamem, da s sabo nimam denarnice. Na kratke kolesarske ture je pač ne jemljem brez potrebe. Mobilnega telefona tudi ne. Ah, se bom že zmenil s voznikom, saj če se prav spomnim iz svoje mladosti, so na avtobusih viseli pravilniki, kjer je med drugim pisalo, da mora voznik kljub vsemu nadaljevati vožnjo, tudi če kateri izmed potnikov nikakor noče plačati. Kdo ve, če ti pravilniki še vedno veljajo. Ampak tudi če ne, neka medčloveška etika verjetno še obstaja.

Končno dočakam avtobus. Vstopim, prijazno pozdravim voznika in mu v dveh stavkih opišem situacijo. Prosim ga, če se lahko peljem zastonj. Voznik me debelo gleda, kot da mu ni nič jasno. Kako zastonj, to ne gre, a imaš kartico ali ne, me vpraša: »Vrednostno? Terminsko?« »Ja, nimam. Ampak imel sem smolo, ukradli so mi kolo, padel sem, se lahko prosim peljem do doma? Voznik me še kar gleda in čaka, ali bo mene srečala pamet in bom od nekje potegnil kartico, ali pa se bom spokal ven. Ko tako čakava in minevajo sekunde, pricaplja do postaje ženička, ki sem jo skoraj podrl v gozdu. Potegne kartico iz denarnice, čaka za mano, in ko dojamem, v čem imam problem, tudi ona pritisne na voznika, da bi me res lahko spustil noter, če je sila. On noče nič slišati, nato ženica izgubi potrpljenje in v afektu reče, da če ste pa tako zagamani, mi bo pa ona plačala vožnjo. S tem se voznik strinja, mene pa je sram, res neprijetna situacija. Voznik ženički zaračuna ceno za dve osebi, ona potegne s kartico in jo spravi v žep. Kar pojdi, fant, je že v redu, mi reče. Premakneva se naprej, nerodno mi je, zahvalim se, voznik pa nekaj nerga, češ da vsakega umazanega razcapanca mu pa res ni treba spuščati na avtobus, a ženska ga osorno pogleda in voznik spelje. Z ženičko se usedeva na sosednji klopi, gledam skozi okno, pogledam njo, prijazna stara ženička dobrega srca je, nasmehnem se ji ...

Pripeljemo se do centra. Ženička vstane, se prijazno posloviti, jaz se ji še enkrat zahvalim, ona izstopi. Avtobus spelje. Gledam skozi okno za njo, potem pogledam na klop, kjer je sedela. Tam leži denarnica. Je ona izgubila denarnico? Kaj zdaj? Poberem jo in pogledam. Notri je nekaj malega drobiža, nekaj kartic in dokumentov. Jutri jo bom poiskal in ji vrnil.

Avtobus se ustavi na naslednji postaji, vstopi nekaj ljudi, čisto kot zadnja pa še dva kontrolorja. Začneta preverjati vozovnice. Uh, pa ravno zdaj ... Približata se mi. Seveda nimam vozovnice, ženička mi je plačala

vožnjo. Sta že tu. Kontrola prosim, reče bližji izmed njiju. Spreleti me odrešilna misel, tule je ženičkina denarnica, notri je njena kartica, to mi je rešitev. Odprem denarnico in jo iščem. Presneto, ne najdem je, ni je tu. Postanem živčen, še brskam ... uh, koliko žepkov imajo ženske denarnice. Tudi kontrolor postane živčen. Opazi, da je denarnica ženska. Opazi tudi osebni dokument, ki očitno ni moj. Prime me za roko in mi izvije denarnico. »Tole pa ni tvoje, a?« me vpraša. »Si jo ukradel?« Nekaj mu poskušam razlagat, on vpraša voznika, če se kaj spomni, a sem plačal vožnjo, voznik reče, da nisem in da sem že od vstopa malo čuden. Tole ne bo dobro, pomislim. Avtobus spet ustavi na postaji, odrinem kontrolorja in skočim iz avtobusa. A drugi kontrolor presenetljivo gibčno reagira in me ujame za jakno. Nekaj se prerivava, nekaj mu razlagam, se opravičujem, a od nekod se kot po čudežu pojavita dva policista in me brez pardona obvladata. Hočeta me legitimirati, a dokumentov seveda nimam. Takrat po kolesarski stezi proti nam pripelje kolesar. Situaciji navkljub opazim, da se pelje na mojem kolesu. Stegnem roko in zgrabim za balanco, skoraj ga podrem. To je moje kolo, ukradel mi ga je, rečem policistu. Ja pa še kaj, odgovori mrko in me porine v marico.

Ne morem verjeti, res sem zaprt v celici, na pridržanju. V prsih me stiska tesnoba. Kako je to mogoče? To ne more biti resnično, take situacije niti pod razno ne sprejemem. Sem pošten dobronameren človek – tega si res ne dovolim! Gledam skozi zarezetkano okence. Zunaj je mirna jasna noč, obsijana z mesečino. Premišljuje o vsem skupaj in se spominjam konca svojih sanj.

Upam, da se bom kmalu prebudil v svoji domači postelji. Ker če se ne bom, že kar vem, da jih bom jutri zjutraj dobil od komandirja s pendrekom v trebuh, stara ženička, ki bo prišla po svojo denarnico, pa me bo klofnila in izustila tisto bizarno "pesjan frdamani" ...

Matej Dular

JAMARSKA KRIŽANKA

Pa ste dočakali konec revije, tu je le še zadnji izziv – vaša priljubljena križanka. Jamarskega letos ni prav dosti v njej – bolj kisel letnik je – kakršno poletje, takšna križanka. A sploh ne dvomim, da jo boste vseeno radi rešili. Uživajte.

SESTAVIL M. D.	GLOBOKO BREZNO PRI PODSTENICAH, KAT ST. 3631	OSLADNE REČI	KEMIČNA OZNAKA PLATINE	POVRŠINSKA MERA V VELIKOSTI 100 m ²	MALI CICIBAN	ČESKA RISANKA PAT IN MAT	DRUŽABNA PRIREDITEV S PLESOM NA PROSTEM	PODLOŽEN VETRNI JOPIC S KAPUCO	ČISTA TEŽA, NASPROTJE OD BRUTO	ZNANO LETOVIŠKO IN PRISTANIŠKO MESTO OB PACIFIKU V JUŽNEM DELU MEHIKE
GLOBOKOGORSKA SLOVENSKA PLAŽA										
IZ ISTRE IZVIRAJOČA PASMA PSOV										
OZNAKA ZA NIZOZEMSKO				CELOST, VSE SKUPAJ						
KARBONATNI MINERAL V APNENCU							NASILNA TATVINA IZDELOVALEC COKEL			
NEKDANJA OZNAKA ZA PLAČO, OSEBNI DOHODEK			NAJMANJŠE POZITVNO CELO ŠTEVILO	NAŠA ČLANICA NA TLAKI V AMERIKI MATIJA ČOP					EKSOTIČNI PRIMEREK NECESA	
ZAGON, NAVDUŠENJE ZA NEKAJ						SLONOV ZOB				
KONČNI DEL OSI, NPR. PRI PODVOZJU AVTOMOBILA								KLINIČNI CENTER ATEK, OČI		
EN OD ŠIFRIRNIH ALGORITMOV NPR. V ROOTERJIH				SLOVENSKI PRISLOV, TRETJA BESEDA PRIVEGA IN EDINEGA ODSTAVKA ZGORAJ NAD KRŽANKO		VRV Z DRSEČO ZANKO, NAMENJENA PREDVSEM LOVU ŽIVINE				
INFORMACIJSKA TEHNOLOGIJA			GLASBENA OZNAKA ZA GLADKO IN POVEZANO IGRANJE NOT							
SVETOVNO ZNANI SLOVENSKI FILOZOF						ZADNJICA				

static

9 - 13 mm

Planet Zemlja je za ljudi še vedno edini prostor za življenje. Vsak dan lahko s svojo izbiro prispevamo k varovanju tega edinstvenega prostora za prihajajoče generacije. Pošljite nam vašo staro ali uničeno vrv in mi bomo poskrbeli za brezplačno recikliranje. Nekatere odločitve so tako enostavne.

 TENDON

Distributer v Sloveniji:
TREKING-ŠPORT d.o.o. www.treking-sport.si

www.mytendon.com